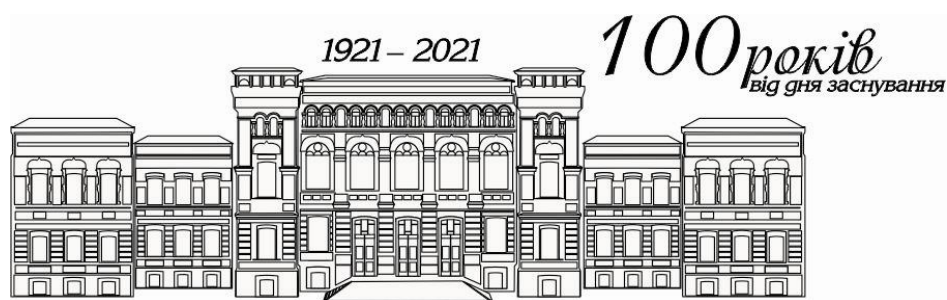

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДНПБ УКРАЇНИ ІМ. В. О. СУХОМЛІНСЬКОГО НАПН УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА (м. Кропивницький)
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА» (м. Івано-Франківськ)
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

МАТЕРІАЛИ

**ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»**

**до 100-річчя заснування
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
та з нагоди 90-річчя відомого українського педагога, вченого,
організатора естетичного виховання молоді,
професора Сергія Гавриловича Мельничука**

21 травня 2021 року

м. Кропивницький – 2021 рік

УДК 37.01

Теорія і практика естетичного виховання у закладах освіти:
Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції
(21 травня 2021 року, м. Кропивницький) / за ред. О. С. Радул. –
Кропивницький: – 208 с.

У збірнику вміщено матеріали Всеукраїнської науково-
практичної конференції «Теорія і практика естетичного
виховання у закладах освіти», яка відбулася 21 травня
2021 року на факультеті педагогіки та психології
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка.

Для студентів, магістрів, педагогічних та наукових
працівників.

© Центральноукраїнський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, 2021

Мельничук С. Г.
(м. Кропивницький)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ А. С. МАКАРЕНКА

У педагогічних творах славетного педагога-новатора А. С. Макаренка ми можемо знайти не так і багато сторінок, спеціально присвячених проблемам естетики й естетичного виховання. У більшості випадків він говорив про естетичні сторони життя. Під поняттям «естетичне» він в основному розумів «гарну» зовнішню форму, що визначала внутрішній зміст. За його уявленням такі зовнішні форми, як поведінка вихованців, навколишнє оточення, організованість, порядок, дисципліна, стиль, традиції, відповідальність, тобто весь позитивний уклад життя і є втіленням естетичного. Естетичне виховання – виховання через красу, виховання красою, на думку А. С. Макаренка, насамперед пов'язується з життям і діяльністю колективу, включаючи в себе і мистецтво як одну із форм відображення цієї краси в житті.

Отже, він розглядав естетичне виховання досить широко, а насамперед як формування у вихованців естетичного ставлення до дійсності.

У «Педагогічній поемі» А. С. Макаренко показав, як музика, пісня, гумор, спільна робота над постановкою спектаклю беруть дійову участь в естетичному вихованні. Він неодноразово підкреслював, що краса – наймогутніший магніт, щоб «бити» на красу – значить «бити» напевно. У вченні про роль перспективи у формуванні особистості як «завтрашньої радості», як справжнього стимулу людського життя ми можемо пов'язати з естетичним ідеалом особистості. Прагнення до краси, що закладене у кожній людині природою, може бути важливим засобом залучення людей до естетичної культури. Вважаємо, що у розробленій ним концепції про побудову дитячого колективу, про виховання особистості у колективі, про роль перспективи у вихованні жодна грань виховної роботи не відокремлена від проблеми виховання красою і через красу, яку А. С. Макаренко

тісно пов'язував із завданням виховання здорового і гарного колективу [2, с. 273].

Педагогічна теорія і практика широко використовує загально-естетичні принципи А. С. Макаренка в естетичному вихованні, суть яких на основі нашого аналізу можна звести до таких складових:

- висока педагогічна вимога до формування естетичної культури учнів та естетичної підготовки майбутнього вчителя як виховання естетичного ставлення до дійсності;

- широке застосування в системі естетичного виховання «перспективних ліній», що розкривають перспективу розвитку особистості, перспективу завтрашньої радості. А. С. Макаренко не уявляв собі виховання без формування естетичного ідеалу (що неможливо без естетичного виховання): розвиток естетичного смаку, здібностей, потреби в естетичній насолоді тощо;

- вимоги краси у всіх сферах людської діяльності, закони краси повинні стати законами поведінки, формою існування колективу. Вимога бути гарним, прагнення до краси повинне бути зрозумілим, прямим і категоричним законом педагогіки. «Молодь завжди гарна, якщо вона правильно виховується, правильно живе, вільно даю вить вільно радіє»;

- необхідність залучення молоді до справжньої культури, створення культурного оточення для неї, залучення до боротьби за високу культуру;

- високі естетичні вимоги до роботи гуртків художньої самодіяльності і її учасників, зв'язок їхньої роботи з життям усього колективу, активний вплив їхньої діяльності на естетичне виховання колективу;

- володіння високою педагогічною майстерністю, до якої А. С. Макаренко включав ґрунтовні знання, широкий світогляд й ерудицію, активність, діловитість і те, що він називав словом «стиль», особистий приклад естетичної вихованості, вчинків, поведінки і гарного зовнішнього вигляду вчителя [1, с. 27].

Вивчення і аналіз педагогічної спадщини А. С. Макаренка свідчить, що процес естетичного виховання передбачав:

- а) розвиток у кожного вихованця здатності сприймати естетичні явища в навколишній дійсності і мистецтві і висловлювати своє оціночне ставлення до цих явищ;

б) формування у вихованців бережливого ставлення до прекрасного, цінувати його в побуті, природі, мистецтві і усіх інших ланках навколишньої дійсності;

в) залучення вихованців до посильної участі у створенні прекрасного у всіх сферах людської діяльності: трудовій, художній, навчальній, діловій, тобто вчити дітей творити «за законами краси» [2, с. 287].

Велику роль в естетичному вихованні А. С. Макаренко відводив художньому вихованню, як важливої складової загальної системи естетичного та морального виховання. Він вважав, що мистецтво є активним чинником щодо формування у вихованців любові до мистецтва, вміння одержувати насолоду від нього і брати посильну участь у художній творчості.

У зв'язку з цим він великого значення надавав залученню своїх вихованців до активної участі в роботі різних видів культурно-масової художньої діяльності.

А. С. Макаренко у своїй праці «Культурбота» розробив і впровадив у практичну діяльність загальні принципи та методику організації культмасової роботи, якими керувалися керівники художніх колективів керованого ним навчального закладу. Основні положення цієї праці не втратили своєї актуальності і в наші дні, їх ефективно можуть використовувати керівники навчальних закладів при організації культмасової роботи.

У зазначеній праці автор розкриває 9 положень організації культмасової роботи, у кожному з яких подаються організаційно-методичні поради, зокрема:

У першому розділі автор дає поради, яким чином залучати дітей до гурткової роботи, підкреслює добровільність вибору гуртка, не допускаючи плинності в їх роботі. Розробив окремі дисциплінарні обмеження щодо вступу та виходу з таких гуртків як оркестровий, драматичний, хоровий. Він вважає, що вихід членів з цих гуртків можливий лише після закінчення вистави, або концерту, до якого вони готувалися.

У наступних розділах педагог дає рекомендації щодо переліку та змісту роботи гуртків і рекомендує для навчального закладу такі гуртки: хоровий, драматичний, літературний (російський і національний), музичний духовий, музичний

струнний, музичний шумовий, художній, танцювальний, фото, радіо, шаховий, шаховий, ребусний тощо.

Разом з тим він рекомендує: краще менше гуртків, але з справжньою роботою.

Слід відзначити, що у довоєнні та повоєнні роки до розпаду Союзу у більшості загальноосвітніх та професійних навчальних закладах і зокрема в комуні продуктивно працювали такі гуртки, збереглися вони і нині у значній кількості навчальних закладах України.

З метою високої ефективності роботи гуртків А. С. Макаренко акцентує увагу на необхідності, щоб кожний гурток мав по можливості свою кімнату, постійно стежити за їх роботою і складом, що керівництво закладу піклувалося про добір керівників, інструментів, необхідних матеріалів, відвідуванням занять тощо.

Автор передбачає обов'язковий громадський звіт кожного гуртка у формі вистав, концертів, фотогазет, виставок, доповідей, організувати змагання між усіма гуртками за певними показниками, а для цього створювати певні кваліфіковані журі (комісії).

У комуні ім. Дзержинського для цього обиралися конкурсне бюро з питань арбітражу, премій, черговості показу і організації конкурсів. Для цього передбачалось преміювання кращих гуртків інструментами, матеріалами, подорожами по країні, невеликими спеціальними подарунками. Постановою Ради гуртків обмежувалось право участі лише у двох гуртках.

Положенням про гурткову роботу також передбачалось, що жоден гурток не повинен мати ніяких привілеїв і ні в якому разі самостійно «продавати» результати своєї роботи за гроші, що це можливо робити лише в тому випадку, коли кошти надходять на поліпшення роботи самого гуртка.

Особливу увагу з цього приводу педагог звертає на роботу духового оркестру, який часто запрошували інші організації при проведенні свят та інших урочистостей. Оплата їх виступів, як підкреслює А. С. Макаренко, нерідко є найгіршою формою розкладання колективу і окремих вихованців, а іноді сприяє формуванню неуцьких халтурників. Оркестр повинен розуміти, що винятковий його привілей у тому і полягає, що музиканти

вчать грати і набувають додаткову кваліфікацію. Гордість його повинна полягати в тому, що він служить насамперед колективу вихованців, допомагає йому веселіше і красивіше жити.

Великою популярністю користувався драматичний колектив колонії в репертуарі якого серед інших був спектакль М. Горького «На дні», він ставився в театрі колонії кожного року в день народження автора п'єси.

Особливу важливу роль в естетичному вихованні засобами мистецтва А. С. Макаренко відводить духовому оркестру, залучаючи його під час походів, недільників, свят, спортивно-масових заходів, олімпіад та інших масових заходах, відзначає, створений оркестр став першим музичним багатством комунарів.

Він вважав, що хороший власний духовний оркестр в навчальному закладі має величезне виховне, об'єднуюче і прикрашаюче значення, тому рекомендує: «Керівництву кожного великого дитячого закладу слід наполегливо рекомендувати організацію оркестру - витрачені кошти і зусилля будуть цілком виправдані результатами виховання колективу і передусім естетичного виховання».

Важливим видом культмасової роботи педагог вважав ребусник, для цього в колонії був організований при клубі гурток, який добирав з різних галузей науки, мистецтва, життя тощо – задачі, запитання, малюнки, ребуси і все це у художньому вигляді зображалося на великому картоні. Вихованці подавали відповіді у письмовому вигляді і за кожну позитивну відповідь нараховувалася певна кількість очок. Такі ребуси випускалися протягом зими кількома серіями, серед яких вагоме місце займали ребуси естетичного спрямування. Навесні відповідно до кількості набраних очок визначалися переможці, яких нагороджували невеликими преміями. Такі ребусники вдало добре оформлялися і, як пише А. С. Макаренко приносили велику користь у всіх складових виховання і зокрема в естетичному. Поряд з цим особливого значення в установі надавалося гуртковій роботі художньо-естетичного спрямування у вільний час, особливо в неділю і вихідні та святкові дні.

У своїй лекції «Трудове виховання. Взаємини, стиль, тон у колективі» підкреслює, що вироблені норми зовнішньої поведінки формують красу колективу, надзвичайно прикрашає колектив. А, прикрашаючи колектив, робить його «привабливим із естетичного боку» [2, с. 55].

Він підкреслює, що естетична сторона життя колективу сприяє бажанню кожного комунара жити в цьому колективі і пишатися ним, підкреслюючи, що деякі педагоги страждають нігілізмом щодо естетики. Тому, він стверджує «приходячи до естетики, як до наслідку стилю, як показника стилю, ми цю естетику потім починаємо розглядати як фактор, що сам собою виховує». Отже слідує, що гарний стиль, що склався в комуні виступає як засіб естетичного виховання.

Підкреслюючи значення необхідності естетики зовнішнього вигляду А. С. Макаренка говорить «Я маю бути естетично виразним, тому жодного разу не вийшов з не начищеними чобітьми або без пояса. Я теж повинен мати якийсь блиск... Я теж повинен бути таким радісним як колектив. Я ніколи не дозволяв собі мати сумне обличчя. Навіть, коли у мене були неприємності, коли я хворий, я повинен не виявляти цього перед дітьми».

Підкреслюючи роль оточуючого середовища в естетичному вихованні, педагог підкреслює, що «Колектив треба прикрашувати і зовні. Тому я навіть тоді, коли колектив був дуже бідний, насамперед будував оранжереї, і не як не будь, а з розрахунком на гектар квітів, хоч би як дорого не коштувало, причому не будь-які поганенькі квіточки, а хризантеми і троянди» і продовжує «Я, і мої діти кохалися в цих квітах.... Не тільки в спальнях, їдальнях, класах, кабінетах стояли квіти, а навіть на сходах», і ось ці квіти, костюми, чистота кімнат, чистота взуття – все це повинно бути в дитячому колективі [2, с. 106].

Як бачимо він пред'являв вимоги до естетичного оформлення усіх приміщень комуні, чистоти, одягу, взуття, зачіски тощо.

Одночасно А. С. Макаренко висував категоричні вимоги до естетичного вигляду своїх учителів. «Я не допускав у клас учителя, якщо він був неохайно одягнений. Тому в нас стало звичкою ходити на роботу в кращому костюмі. І я сам виходив

на роботу в кращому костюмі, який тільки у мене був. Ось, всі наші педагоги, інженер і архітектор ходили як франти все це надзвичайно важливо для виховання комунарів. Одночасно естетичні вимоги автор пред'являє до всяких дрібниць на кожному кроці – до підручника, до ручки, до олівця, чорнильниці тощо. Ось таких дрібниць у житті колективу дуже багато, з них і складається та естетична поведінка, яка має бути в колективі і повинні бути добре продумані і гармонійно погоджені» [2, с. 108].

Окремі організаційні й методичні проблеми, які мають відношення до художньо-естетичного виховання А. С. Макаренка відображає у розробленій колективом «Конституції країни ФЕД», у якій передбачено створення клубної ради, яка відала клубною самодіяльною роботою, вона обиралася загальними зборами комунарів на шість місяців. У віданні клубної ради був духовий оркестр та інші самодіяльні художні колективи. Клубна рада проводила різноманітні заходи художньо-естетичного спрямування.

Він пише, що ми старалися як тільки могли зробити життя в колонії заповненим і прекрасним. Комунари мали свій театр, свій оркестр, у колонії завжди було багато квітів, молодь була красиво одягнена, вони стали найпередовішими людьми в усій окрузі (в колонії ім. Горького).

Педагог був дуже задоволений оцінкою О. М. Горького, яку він дав під час відвідування колонії, зокрема схваленням знахідок виховного характеру та стилю життя колективу. Горький зумів розглянути те, що прикрашувало колектив: естетичний достаток до життя, широке використання гри як методу виховання [2, с. 268].

Вважаємо, що педагогічний досвід естетичного виховання комунарів може бути ефективно використаний в сучасних умовах і особливо в школах-інтернатах та інших дитячих колективах.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. Київ, «Радянська школа», 1978.
2. Макаренко А. С. Про комуністичне виховання. Київ, «Радянська школа», 1978.

*Многая і блага я літа моему доброму другові –
професору Сергію Мельничуку!
Професор Григорій Васянович (м. Львів) присвячує вірш*

Сніжить, морозить Новий рік,
Б'є в шиби вітер бійко,
По цій, по ранішній порі
Вродився наш Сергійко!
Матуся пестити спішить,
Вже й пупчик загоївся,
А він кумекає: як жить?
Бо в час лихий вродився...
Воно би хлібчика, сальця
Та молочка дитяті...
Бодай на плечі сировця,
Та злидні лиш по хаті...
А там – війна, а по війні
Веселоців немає,
Є безоплатні трудодні,
Податок і держзаєм...
Та є мета, і їй одній
Себе віддав без журу,
Вже студіює Інститут,
А там – аспірантуру.
І хто, і що б не говорив
Про цього чепуриса,
Він, як схотів – «задокторив»,
Бо й головонька лиса...
А діти, дітоньки навкруг,
Про них найбільше дбає,
Того навчить придумать гру,
Тому пісні співає...
Усім так весело із ним,
Так радісно довкола,
Живе життям із ним одним
Вся наукова школа.
Відкрита світові душа
Любов'ю пломеніє,
Мельничука сповна втіша,
Бо учнями рясніє.
Співай піснями, Соловей,
Тримай веселість Духа!
Кохайсь, як парубок Еней,
І так до сотні рухай!

21 травня 2021 року

Андросова Н. М.
(м. Кропивницький)

ПРАКТИКО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

Сучасне бачення ролі та впливу вчителя на формування особистості зорієнтоване на практичну підготовку здобувача освіти до входження у суспільство.

У Професійному стандарті вчителя початкових класів [2] серед переліку професійних компетентностей зазначено мовно-комунікативну, інформаційно-цифрову, емоційно-етичну, педагогічного партнерства, проєктувальну, організаційну, рефлексивну, оцінювальну-аналітичну. Саме для набуття зазначених складових фаховості педагога використовуємо при підготовці до практики, вивченні предметів «Педагогіка (теорія виховання)», «Методика виховної роботи», «Робота вчителя з батьками», «Педагогічні технології у початковій школі» практико орієнтовані завдання для занурення студента у сферу естетики, пропонуємо окремі вправи з розробленого тренінгу [1].

Для опанування навичками створення конспектів і наповнення їх змістом для учнів початкової школи з теми «Естетичне виховання» другокурсники знайомляться з картинами художників рідного краю, відвідують вистави у театрі, долучаються до перегляду віртуальної екскурсії музеями мистецтв світу; слухають твори музикантів-класиків та сучасних митців, вивчають твори В. О. Сухомлинського й готують повідомлення про застосування ним природи в процесі естетичного виховання дітей (презентують доповіді); складають розповіді мистецького спрямування для батьків (за власним вибором жанру мистецтва). Таке занурення в музику, образотворче, художнє та науково-публіцистичне, хореографічне мистецтво створює основу для подальшого аналізу педагогічних складових теорії виховання.

Помітним є різний рівень естетичної культури та освіти у сучасних студентів. За останнє 10-річчя спостерігається її спад. Для окремих здобувачів вищої освіти перегляд концерту у філармонії є чимось не зрозумілим і вимагає пояснення й підготовки, похід у професійний театр є першим за життя,

перегляд картин видатних митців образотворчого чи архітектурного мистецтва вимагає занурення в історію та міфологію, класичні музичні твори не сприймаються тощо. На жаль, відхід від системної виховної роботи у сучасній школі, малий відсоток залучення дітей до позакласної діяльності, недоступність для широкого загалу відвідування вистав у драматичних театрах, екскурсій у відомі музеї України та світу призводить до зниження загальної естетики суспільства та його моральності.

Низький рівень масової культури, що транслюється засобами інформації та соціальними мережами, погіршує якість підготовки майбутнього вчителя. Університет часто надолужує ці прогалини в освіті студентів педагогічних професій.

Для опанування категоріальним апаратом естетичного виховання студенти розглядають поняття естетичне сприйняття, естетичні почуття, естетична діяльність, естетичні знання, естетичні смаки, естетичні судження (оцінка), естетичний ідеал. На основі змісту зазначених термінів аналізують власний рівень опанування їх змістом й наявності зазначеного у власному життєвому досвіді: пригадують емоції щодо різних ситуацій, аналізують культуру спілкування, вплив на подальший вибір смислу життя, професії, пригадують моменти залучення до естетичної діяльності, дискутують про естетичні смаки різних поколінь, представників різних країн, культур, релігій, національностей тощо. Реалізуючи завдання щодо набуття методичної підготовки, підбирають матеріал для розкриття естетичного змісту пір року для молодших школярів, а саме: твори класичних композиторів і сучасні музичні твори, вірші, дитячі малюнки, картини видатних художників, фотографії природи, уривки балетних і сучасних хореографічних постановок, дитячі танці, казки, легенди, які відповідають обраній порі року. Під час курсу «Методика виховної роботи» на основі здобутих матеріалів згуртовуються у творчі групи й створюють проекти виховних заходів, презентують їх на загал, обговорюють, вносять правки, відтворюють для однокласників окремі фрагменти і на завершення, проводять їх під час перебування дітей у групах подовженого дня базових шкіл. Результати такого занурення в

матеріал, реакції дітей, загальний рівень естетичних почуттів, що виникають в учасників освітнього процесу, перевершує очікуване. Саме так майбутні учителі відчують силу мистецтва, яке змінює світ, і набувають передбачених державою професійних компетентностей.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Андросова Н. М. Поєднання словесних методів навчання у початковій школі: Педагогічні тренінги для студентів та вчителів початкових класів : методичний посібник для студентів спеціальності «Початкова освіта» та учителів початкових класів. Дніпро: Середняк Т. К., 2021. 90 с.
2. Професійний стандарт «Вчитель початкової школи закладу загальної середньої освіти». Наказ від 23.12.2020. № 2726. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 06.05.2021).

Бабаліч В. А.
(м. Кропивницький)

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ В УМОВАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Останнім часом вища освіта перебуває в стадії проведення реформ. Так, відповідно до Закону України «Про вищу освіту» передбачено автономію університетів, введено стандарти вищої освіти, що передбачає розробку переліку компетентностей, якими має володіти сучасних фахівець далі реалізовано право студентів на вибір навчальних дисциплін тощо. Все це спонукає розробників навчальних планів, програм, викладачів замислитись над тим, яким має бути сучасний фахівець фізичного виховання і спорту, які дисципліни будуть йому цікаві, а головне корисні у майбутній професійній діяльності.

У зв'язку з чим вважаємо, що одним з напрямів професійного становлення є формування естетичної культури учителів фізичного виховання та тренерів з виду спорту. Адже естетична культура особистості – це сукупність здібностей людини відчувати, переживати і перетворювати природу, суспільне життя і саму людину за законами краси, який

відкриває шлях до найповнішого гармонійного розкриття всіх сутнісних сил людини [3, с. 18].

Над проблемою формування естетичної культури майбутніх учителів, зокрема із фізичного виховання і спорту, працював С. Г. Мельничук. Розроблена ним теорія естетичної культури вчителя – надзвичайно суттєвий і помітний результат розвитку вітчизняної педагогічної науки. Науковець вбачає великий потенціал можливостей щодо естетичного виховання студентів-спортсменів. Наголошує, що ефективно використання змісту навчальних дисциплін факультету і позакласної виховної роботи може підготувати сучасного фахівця цієї галузі до здійснення завдань естетичного виховання учнів у майбутній професійній діяльності та забезпечити формування належного рівня естетичної культури засобами фізичної культури і спорту.

У монографії професора С. Г. Мельничук «Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх учителів» детально описується як можна досягнути мети, викладаючи дисципліни спортивно-педагогічного спрямування. Проведена дослідна робота побудована на «єдності цілей естетичного і фізичного виховання в боротьбі за прекрасну людину, яка поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту фізичну досконалість, акцентуючи увагу як на власне естетичному вихованні студентів у процесі навчальної і виховної роботи, так і на підготовці їх до організації естетичного виховання» [2, с. 135].

Нам, його послідовникам, залишається реалізовувати всі ці ідеї, наукові доробки на практиці, дотримуючись основних принципів естетичної підготовки та формування естетичної культури таких як: науковість естетичної освіти і виховання в усіх ланках системи естетичної підготовки студентів; тісна єдність навчальної і позакласної роботи з естетичного виховання; єдність естетичної підготовки й естетичного виховання майбутнього вчителя; принцип професійної спрямованості всієї системи естетичного виховання студентів при максимальному використанні естетичних можливостей навчальних планів і програм факультетів; залучення до естетичної діяльності максимальної кількості студентів при керівній ролі факультету, кафедр, студентських організацій; єдність естетичної підготовки

студентів з їхньою безпосередньою практичною діяльністю в школі, табірному зборі і туристичних походах.

Наразі новаторські ідеї С. Г. Мельничука широко обговорюються науковцями, сьогодні доведено взаємозв'язок фізичного виховання з естетичним, перше – розширює сферу естетичного впливу на людину, друге – підвищує ефективність фізичного за рахунок внесення в нього позитивного емоційного моменту і додаткових привабливих стимулів для занять фізичними вправами. З урахуванням зазначеного вважаємо за необхідне включити до переліку загальних компетентностей якими має володіти сучасний фахівець такі:

1. Здатність удосконалювати і розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень, домагатися морального і фізичного вдосконалення своєї особистості.

2. Здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва.

3. Здатність орієнтуватися в різних сферах життєдіяльності, що формується під час опанування різних видів мистецтва.

Важливий крок вперед у цьому напрямі може бути здійснено за рахунок введення права студентів на вільний вибір навчальних дисциплін. У Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка до дисциплін спортивного профілю увійшли такі, які на нашу думку безпосередньо сприятимуть естетичному вихованню серед них такі: 1. Природовідповідні технології сучасних спортивних вправ для всіх. 2. Інноваційні засоби фітнесу у системі підготовки спортсменів. 3. Історія фізичної культури. 4. Загальна теорія здоров'я. 5. Сучасні види рухової активності. 6. Музично-ритмічне виховання у фізичній культурі і спорті. 7. Організація краєзнавчо-туристичної діяльності. 8. Основи танцювального спорту. 9. Основи акробатичного мистецтва. 10. Сучасні ігрові технології у фізичній культурі і спорті. 11. Теорія підтримки індивідуального розвитку. 12. Основи студентського спорту.

Також формуванню даної компетентності під час навчання на факультеті фізичного виховання сприяє знайомство студентів з естетичними видами спорту – такими як художня гімнастика, фігурне катання, спортивна гімнастика, спортивна аеробіка, акробатика, черлідінг, чир-спорт. З'являються нові види спорту, наприклад, спортивні танці.

Однак хочемо наголосити, що формувати естетичні погляди, смаки й ідеали, озброїти майбутніх учителів критеріями й методами аналізу естетичних явищ можна і необхідно на будь-якій дисципліні, які викладається на факультеті фізичного виховання, з дотриманням наступних педагогічних умов: спонукання студентів до естетично виразного виконання рухів та естетичної оцінки техніки виконання вправ; естетизація середовища виховання; використання естетичного потенціалу спортивних свят, показових виступів; високий рівень естетичної вихованості тренерів і викладачів, які здійснюють фізичне виховання студентів [1].

У сьогоденнішніх умовах дистанційного навчання є актуальним питання самоосвіти і самовиховання. І тому не менш важливе значення в усій діяльності з естетичної підготовки є прищеплення навичок до систематичної самоосвіти у формуванні своїх поглядів в естетичному вихованні, в зв'язку з чим важливого значення набуває укомплектування студентами власної бібліотеки з естетичного виховання засобами фізкультури і спорту.

Отже, можемо зробити наступні висновки, що формування естетичної культури майбутніх вчителів фізичної культури і тренерів з виду спорту можливе в умовах вищої освіти. Більш того, необхідне, адже засобами фізичної культури і спорту можна розвивати у молодого покоління вміння бачити красоту рухів, правильно розуміти і оцінювати прекрасне. Все це допомагає вихованню естетичних почуттів, смаків, уявлень, сприяє прояву позитивних емоцій, життєрадісності, оптимізму.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Кузнецова Н. А., Осипова И. С. Воспитание эстетической культуры будущих учителей физической культуры. *Вестник Шадринского государственного педагогического университета*. 2016. № 2 (30). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vospitanie-esteticheskoy-kultury-buduschih-uchiteley-fizicheskoy-kultury> (дата звернення: 03.05.2021).

2. Мельничук С. Г. Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх учителів (історико-педагогічний аспект 1960-1990 рр.): монографія. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. 248 с.
4. Эстетическая культура и эстетическое воспитание: кн. для учителя. /сост. Г. С. Лабковская. М.: Просвещение, 1983. 304 с.

Баранюк І. Г.
(м. Кропивницький)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Засоби естетичного виховання, які були вироблені Василем Сухомлинським, потребують особливої уваги через те, що випробувані в його педагогічній практиці і є важливою складовою педагогічної системи. Відомо, що видатний педагог, який за своєю спеціальністю був учителем-словесником, з метою здійснення педагогічного експерименту, керуючись бажанням глибше проникнути в особливості навчання та виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, вирішив тимчасово «перекваліфікуватися» у вчителя початкової школи. З цією метою він набрав групу шестирічних дітей, щоб підготувалися їх до школи, а потім і навчати їх у початкових класах. Цей досвід видатний педагог описав у відомій книзі «Серце віддаю дітям».

Завдання дослідження полягає в тому, щоб узагальнити ідеї В. Сухомлинського щодо естетичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Василь Сухомлинський, працюючи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку, дуже часто вдавався до *подорожей в природу*, такого заходу, якому він надавав важливого освітнього сенсу. Ці подорожі сповнювали дітей яскравими враженнями, тим «наочним матеріалом», який жив у їх свідомості і який можна було постійно актуалізувати, тобто у потрібний час повертати його з пам'яті. Навіть розв'язання задач-загадок із «живого задачника» або із «задачника навколишнього світу», які В. Сухомлинський брав із народної педагогіки («З одного берега річки на другий треба перевезти вовка, козу та капусту...») і тому подібні задачі, їх

багато), опиралося на дитячі уявлення, що з'явилися у дітей під час подорожей в природу [2, с. 145–153].

Один із ефективних прийомів, який змушує дітей уважніше вдивлятися і, відповідно, глибше сприймати навколишній світ, полягає у тому, щоб дати можливість дітям малювати природу з натури. В. Сухомлинський виводив дітей на такий собі «пленер», коли вони, перебуваючи на повітрі, захоплено малювали те, що їм подобалося. Діти давали волю своїй буйній фантазії, і вчитель не стримував їх, не вимагав правдоподібності, бо був переконаний, що «творчість дітей – глибоко своєрідна сфера їхнього духовного життя, самовираження і самоутвердження, в якому яскраво виявляється індивідуальна самобутність кожної дитини» [2, с. 54].

Прийом «діти на пленері» дає можливість дітям уважно вдивлятися у предмети свого зображення, розвивати власну фантазію (уяву), виробляти елементарні навички живописного відтворення світу, вчитися бачити і відчувати кольори та пропорції, а, головне, що вони робили це натхненно, радісно, мобілізуючи при цьому всі свої творчі можливості. Радість творчості – це особливий стан психофізіологічного напруження дитини, коли її духовно-інтелектуальне визрівання набуває особливої інтенсивності. «Вчителям початкових класів, – пише В. Сухомлинський, з приводу прийому «діти на пленері», – я радив: учіть дітей законів пропорції, перспективи, розміреності – все це добре, але водночас дайте простір і для дитячої фантазії, не ламайте дитячої мови казкового бачення світу...» [2, с. 55].

Якщо прийом «діти на пленері» давав можливість спрямувати *зорову увагу* дітей на природу, інтенсифікувати їх творчі сили, то прийом, а, точніше, система прийомів «слухаємо музику природи» не тільки настроював слух дитини на сприймання розмаїття звуків, що йшли від природи, а й призвичаювався слухати звуки як музику. Такий особливий звуковий лад сприймання викликав естетично забарвлені емоції.

Тема виховання музикою природи є настільки тонко і водночас ґрунтовно розробленою В. Сухомлинським, і її висловлено в настільки довершеній формі викладу, що відповідні сторінки книжки «Серце віддаю дітям» треба

віднести до найвищих досягнень педагогічної науки про естетичне, а значить, духовне виховання дітей молодшого шкільного віку.

Методика *слухання музики природи* як педагогічного прийому, розробленого В. Сухомлинським, складається з кількох взаємопов'язаних дій.

Перша дія – це безпосереднє *слухання природи*. Педагог, виводячи дітей на природу, навчав їх вслухатися у її звуки, якими є спів жайворонка та солов'я, щебіт пташок у лісі, гудіння «працюючих» у пору цвітіння садів бджіл, «дзижчання кошлатого джмеля», шум теплого літнього дощу, завивання лютневої заметілі... Проте В. Сухомлинський цим не обмежувався, відкривав дітям музику «мовчазної» природи, коли її сприймання нагадує сприймання «музичного живопису». «У тихе надвечір'я ми пішли на луг. Перед нами – замріяні верби в ніжному листі, в ставу відбилося бездонне небо, у чистій блакиті летіли ключі лебедів. Ми прислухалися до музики прекрасного вечора» [2, с. 68]. В. Сухомлинський живописує словом пейзаж, що випромінює настроєвість, яка при відповідно настроєному сприйнятті починає звучати музикою. Спрацьовує зв'язок: *настрій, естетично забарвлена емоція – музика*.

З метою закріпити у дитячій пам'яті цей чудовий стан природи, В. Сухомлинський вдається до прийому, спрямованого на те, щоб збудити яскраві уявлення, асоціативно пов'язати *естетично енергетичний* стан природи з казковою образністю [1]. «У ставу ви бачите віддзеркалення блакитного небозводу. – Починає своє «казкове» пояснення «музики весняних лугов» педагог. – На великій глибині – величезний дзвін з кришталю. Там, у чудовому палаці, живе красуня Весна. Золотим молоточком торкнулася вона кришталевого дзвону – і покотилася луна лугами» [2, с. 69].

Друга група педагогічних прийомів полягала у тому, щоб поступово привчати дітей слухати власне музику. Слухали музику, як правило, класичну, але доступну для дітей завдяки своїй природонаслідувальності (напр.: «Політ джмеля» з опери «Казка про царя Салтана» М. Римського-Корсакова, «Пісня жайворонка» П. Чайковського) або добре увираженій настроєвості, що виражає різні стани природи (напр.: «Осінь

пісня» П. Чайковського). При цьому педагог намагався зблизити враження музичні з враженнями від природи. Для прикладу: діти, сидячи на зеленому лужку, слухають записану на плівку мелодію «Польоту джмеля», діляться своїми враженнями від почутого – це необхідно для більш осмисленого сприймання музики. А вже після того гуртом ідуть до квітучої медоносної трави, де «слухають бджолину арфу, дзижчання джмеля. Ось він, великий, волохатий, то піднімається над квіткою, то опускається. Діти в захопленні: адже це майже така сама мелодія, яку вони тільки що слухали, але в музичному творі є якась своєрідна краса, яку композитор підслухав у природі й передав нам. Дітям хочеться ще раз почути записану на плівку мелодію» [2, с. 64].

Музика супроводжувала життя дітей у «Школі радості». Щоправда, її слухання було дозованим – тут В. Сухомлинський дотримувався принципу поступовості. Проте у зимові дні, коли була заметіль, репертуар значно розширювався – тоді сиділи у шкільній кімнаті і слухали мелодії П. Чайковського, Є. Гріга, Ф. Шуберта, Р. Шумана. «Я ніколи не забуду першої зими «Школи радості». Якби не музика, не фантазія, не творчість, теплий затишний клас швидко б набрид. Музика сповнювала світ, що оточував нас надзвичайною чарівністю» – пише В. Сухомлинський [2, с. 68].

«Музика – уява – фантазія – казка – творчість – така доріжка, йдучи якою, дитина розвиває свої духовні сили», – у цих словах Василя Олександровича основний методичний код виховання засобами музики [2, с. 66].

1. Такими ж виховними засобами В. Сухомлинський керувався і тоді, коли випускники «Школи радості» проходили чотири класи початкової школи. Тільки до музичної, переважно природонаслідувальної класики, почала додаватися і пісня – «Зоре моя вечірняя» Я. Степового, «Зозуля» А. Аренського, «Сорока», «Дитяча пісенька» П. Чайковського та ін.

2. Отже, дитина, займаючись малюванням чи то на пленері, чи то відтворюючи природу з пам'яті і нестримно фантазуючи при цьому, виробляє у себе здатність уважніше вдивлятися у природу, бачити її красу.

3. Водночас паралельно з вслуховуванням у музику природи, відкривається вироблення перших навичок сприймання творів музичного мистецтва, що виражали емоційно-естетичні стани природи. Вони формують у дитині молодшого шкільного віку благодатну основу, без якої фактично неможливе подальше успішне розумове, моральне та естетичне зростання.

4. Досвід видатного педагога в естетичному вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку – це ті «золоті крупинки» великої науки навчання та виховання, з якими повинні знайомитися майбутні вчителі початкової школи. Йдеться про проблему професіоналізму вчителя молодших класів, який, якщо підходити до учителя за найвищими мірками, заданими самим В. Сухомлинським, потребує як високої художньо-живописної культури, так і культури музичного світосприймання. А це означає, що необхідно розвивати «мистецьку» складову педагогічного таланту вчителя, яка об'єктивно є йому, педагогічному таланту, органічно притаманною.

5. Становлення професіоналізму вчителя початкової школи, яке розпочинається у студентські роки, має відбуватися з усвідомленням необхідності розвивати в майбутнього педагога як його мистецько-творчих здібностей (а вони, як відомо, у більшій чи меншій мірі притаманні всім людям), так і мистецтвознавчої освіченості, без якої неможливо естетично сприймати природу, і не тільки бачити її красу та насолоджуватися нею, а й уміти за допомогою слова відкривати її для інших.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти т. — К.: Рад. школа, 1976. — Т. 1. — 654 с.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти т. — К.: Рад. школа, 1977. — Т. 3. — 670 с.

Борщенко Н. О.
(м. Київ)

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Стрімкий розвиток технологій сучасного світу вимагає пошуку нових можливостей для розвитку особистості. Реалії сьогодення переконують, що надмірне навантаження на психоемоційну систему людини сприяє збільшенню її тривожності та нестабільності емоційного стану. Особливо вразливими в цьому плані є діти, емоційний стан яких завжди залежить від емоційного стану дорослих.

В умовах сьогодення емоційна стійкість є однією з найважливіших якостей особистості. Вона дозволяє дитині бути більш впевненій в собі, спокійно сприймати негаразди, зменшити гостроту емоційних переживань, гармонійно розвиватись, вбираючи повноту і радість життя. Тому емоційну стійкість бажано розвивати з раннього віку.

Ідеї впливу музики на формування емоційної стійкості особистості знайшли своє відображення в широкому спектрі наукових праць (Л. Паньків, Т. Строгаль, Л. Гаврилова, В. Драганчук, У. Дутчак, Н. Євстігнеєва, Т. Крижанівська, В. Петрушин, Г. Побережна, О. Хижна, С. Шушарджан та ін.). Доступність використання розвивального потенціалу музики завдяки її емоційній складовій підкреслює С. І. Науменко: «Переживання та розуміння музики забезпечується емоційним розумом, який є первинним у психічній організації людини» [3, с. 11]. Саме тому заняття з музичного мистецтва здійснюють на дітей дошкільного віку значний педагогічний та психотерапевтичний вплив, знімають нервово-психологічне напруження. В процесі музичних занять можливо зняти підвищену тривожність та агресивність, налаштувати дітей на сприйняття нового матеріалу, виявити приховані негативні стани, адже музика «робить те, що іншим мистецтвам не під силу» [1, с. 176].

Ранній вік характеризується чисельними змінами у розвитку особистості та потребує правильного підходу у формуванні емоційної стійкості саме в цей період. У віці двох-

трьох років діти мають нестійку поведінку – на фоні емоційного підйому може статись різка зміна настрою. Увага такої дитини мимовільна та не зосереджується на одному виду діяльності більше семи-десяти хвилин. Однак, стрімкий розвиток мовлення дозволяє збагатити пасивний та активний словники на основі встановлення зв'язків між словами та предметами, між словом та дією чи явищем. Тому, в цей період найкращими музичними активностями, спрямованими на формування емоційної стійкості дитини, є співи доступних за віком пісень, ознайомлення зі звуками природи, оточуючих предметів, рефлексія під музику.

Після трьох років у дитини поступово підвищується емоційна стійкість та збільшується обсяг уваги, а її емоційний стан залежить від фізичного комфорту. Саме в цьому віці виникає прагнення до спільних ігор з однолітками, формується образ «Я». Музичні заняття в цей період повинні приносити радість та задовольняти пізнавальний інтерес дошкільника. Поєднання музики з рухом, використання Орф-підходу, дає широкі можливості для створення цікавої атмосфери занять. Особливу увагу в цей період потрібно приділити музичним іграм, спрямованим на розвиток взаємодії між дітьми, зняття психо-емоційного напруження, що задовільно впливає на формування емоційної стійкості дітей.

У віці чотирьох-шести років емоційна сфера дитини характеризується спокійнішим емоційним фоном сприйняття, появою афективних реакцій, розвитком емоційного передбачення, здатністю оцінювати та коригувати свою поведінку. Всі ці якості є здобутком правильної роботи з формування емоційної стійкості дітей на попередніх етапах розвитку. Коригуванню емоційного стану в цьому віці сприяє активне використання елементарного музикування, створенням музичних імпровізацій, розвиток креативного мислення та вміння нестандартно вирішувати музичні завдання.

Отже, широка варіативність видів музичної діяльності має високий потенціал в роботі з дітьми дошкільного віку та дозволяє зняти емоційне напруження, задовольнити потребу самовираження, розкрити творчі здібності, активізувати та врівноважити психоемоційний стан дитини. У процесі музичних

занять здійснюється творча самореалізація особистості, гармонізація психоемоційної сфери, знижується рівень навантаження емоційної системи, та, як наслідок, формується емоційна стійкість дітей дошкільного віку.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Леонтьева О. Т. Карл Орф. – М., 1984. 384 с.
2. Малашевська І. Програма оздоровчо-освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку «Веселкова музикотерапія». Тернопіль: Мандрівець, 2016. 44 с.
3. Науменко С. І. Психологія музичної діяльності: монографія. Чернівці: СПД Лівак, 2015. 407 с.
4. Петрушин В. И. Музыкальная психотерапия. – М., 2011. 176 с.

**Бухнієва О. А.,
Банкул Л. Д.
(м.Ізмаїл)**

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШКОЛІ

Музично-естетична діяльність характеризується особливою структурою та визначається специфікою музичної освіти. Вона передбачає наявність у особистості здібностей, знань, умінь, завдяки яким створюється продукт музично-естетичної діяльності.

Дія як структурний компонент музично-естетичної діяльності має велике значення при формуванні розумових дій в навчальному процесі.

Теорія інтеріоризації П. Гальперіна [2] виділяє декілька етапів у процесі засвоєння навчальних дій:

1) складання схеми орієнтовної основи виконавської дії, в процесі якого учні осмислюють мету дії, об'єкт, систему орієнтирів, послідовність виконання операцій;

2) формування дії в матеріальній або матеріалізованій формі, коли учні виконують предметні операції в розгорнутому вигляді із застосуванням їх в повному обсязі і узагальненням на матеріалі завдань;

3) формування дії в зовнішньо мовній формі, в ході якого всі операції в повному обсязі свідомо відображаються в формі усної або письмової мови; на цьому етапі узагальнення дії

відбувається більш широко із залученням нових типових ситуацій;

4) формування дії в внутрішній мові, в процесі якого воно автоматизується, узагальнюється і приймає скорочений вигляд.

На думку М. Кагана, естетична діяльність є формування матерії по «законам краси» і носить універсальний характер. У цьому сенсі будь-яка діяльність людини певною мірою може розглядатися як естетична [1].

Ю. Боров визначає естетичну діяльність як будь-яку діяльність людини в її загальнолюдській значущості. Універсальною формою естетичної діяльності є творчість за законами краси, або будь-яка форма освоєння світом здійснюється «за законами краси» [2]. Естетичне ставлення тут фокусується як принцип активного перетворення світу на засадах властивою йому гармонії, впорядкованості, системності.

Отже, втілюючи в своїх образах ідеал краси, мистецтво пробуджує в людях художників, виховує можливість знаходити красу, співвідносити їх властивості до суспільних потреб людини, вчать відчувати і розуміти красу і творити за законами естетичного сприйняття. Це положення призводить до думки про те, що організація музично-естетичної діяльності пов'язана з аналізом предметної дійсності, яка визначає цю діяльність.

Б. Теплов визначає творчість як діяльність, яка дає нові, оригінальні продукти вищої суспільної цінності [3]. Це найвища форма прояву активності людини, яка вимагає напруження фізичних і духовних сил.

Потреба в музично-естетичному вихованні – важлива умова естетичного ставлення студентів до мистецтва і навколишньої дійсності. Вона передбачає собою єдність їх природних задатків, художньо-естетичну освіченість, в результаті якої у них формується творча індивідуальність, яка має прояв в естетичному творчому відношенні до самого себе, своєї поведінки до людей, праці, природи.

Естетична вихованість майбутніх викладачів музичного мистецтва передбачає наявність художнього смаку, естетичних ідеалів, широких інтересів до мистецтва, естетичного сприйняття прекрасного в мистецтві і навколишньої дійсності і здібності до самостійної естетичної творчості. Художній образ в

процесі музично-естетичної діяльності студентів як майбутніх викладачів є доцільно-організований стимул, що направляють реакції чуттєво-емоційних рішень у бік певного соціально-корисного духовного освоєння навколишнього світу.

Введення в навчальний план спецкурсу «Основи музично-естетичної культури» сприятиме розвитку духовно-моральної сфери особистості майбутніх вчителів. Метою даного курсу є формування музично-естетичної культури і розвиток духовно-моральної сфери особистості майбутніх вчителів. Завдання дисципліни полягають у сприянні усвідомлення духовно-ціннісної природи музичного мистецтва; у розвитку основних інформаційно-дослідницьких вміння, пов'язані з отриманням, освоєнням і переробкою інформації в області музичної культури; розширення кругозору та підвищення загальнокультурного рівня студентів; виховання високого художнього смаку; знайомство з кращими зразками музичних творів різних епох, стилів і національних шкіл.

Видами музичної діяльності, які реалізують завдання формування основ музичної культури виступають: сприйняття музики і оволодіння теоретичними знаннями.

Базовою основою змісту навчального матеріалу є сучасні уявлення та наукові розробки в області теорії і практики музично-естетичного виховання, формування умов для самоосвітньої діяльності, а також інтеграції набутих знань у професійній і дослідницької діяльності майбутніх вчителів.

Основною формою реалізації курсу є: лекції з використанням музичних ілюстрацій; семінари, на яких студенти виступають з доповідями, повідомленнями по тематиці курсу. Програма передбачає поза аудиторні заняття – відвідування концертних виступів виконавців класичних творів і оперних вистав. Самостійна робота студентів передбачає завдання включають слухання в живому виконанні або звукозапис музичних творів, дослідницьку роботу з рекомендованою літературою.

Таким чином, викладання музично-естетичних дисциплін, зокрема основ організації музично-естетичної культури, дозволяє збагатити досвід художнього спілкування, збільшити обсяг знань в області світової художньої культури, активізувати

художнє сприйняття і творчий пошук інтерпретації музичного твору. У процесі такого спілкування студент занурюється в світ художніх відкриттів, переробляє їх у своїй творчій діяльності, формує не тільки стійке ставлення до музичної діяльності, а й розвиває свій музично-естетичний смак, становлення усвідомленої естетичної оцінки, формує себе як майбутнього викладача, здатного до організації музично-естетичного виховання у школі.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Василенко Л. М. Взаємодія вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання музики і музичного виховання» Київ, 2003. 20 с.
2. Михайлик Л. Про співвідношення культурного і художнього. Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта: зб. наук. праць. Львів: Світ, 2002. Вип. 5. С. 355-358.
3. Овчаренко Н. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Кривий Ріг, 2016. 38 с.

**Ван Ся
(м. Київ)**

ДО ПИТАННЯ ХУДОЖНЬО-ВИКОНАВСЬКОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Серед важливих питань модернізації підготовки учителів музичного мистецтва особливе місце займає формування професійно-особистісних якостей майбутнього фахівця. До числа найзначущих, які сприяють досягненню результативності музично-педагогічної діяльності в сучасних умовах, відносимо художньо-виконавську самоефективність. Як оптимістичне переконання людини у своїй здатності тримати під контролем перебіг подій, виходити зі скрутних життєвих ситуацій, художньо-виконавська самоефективність дозволяє вчителю організувати навчальний процес, прогнозувати його результативність, визначити шляхи свого професійного зростання.

Теоретичні засади теорії самоефективності ґрунтуються на визнанні цього феномену як здатності особистості створювати модель такої поведінки, якої вимагає продуктивне вирішення ситуації чи виконання певного завдання (А. Бандура, М. Гайдар, О. Ігнатюк, В. Кобець, Т. Кремешна, Ф. Лутанс, Р. Омко, А. Стайкович, Л. Х'елл, Ян Цзюню та ін.). Така особистісна якість є вкрай необхідною для сучасного вчителя музичного мистецтва – кваліфікованого фахівця у галузі педагогіки і мистецтва, здатного відповідально ставитись до музичного розвитку учнівської молоді та систематичного удосконалення власної майстерності. Втім, аналіз науково-методичної літератури засвідчив, що попри ґрунтовний розгляд питань самоефективності особистості проблема художньо-виконавської самоефективності учителя музичного мистецтва спеціально не піднімалась.

Самоефективність учителя музичного мистецтва виявляється, передусім, у його впевненості у власній спроможності захопити дітей мистецтвом, у вміннях ефективно використовувати для цього власні музично-виконавські ресурси, в ефективному застосуванні методів і прийомів художньої взаємодії з учнями.

У результаті дослідження ми дійшли висновку, що самоефективність – це особистісне динамічне утворення, що передбачає наявність оптимістичного уявлення щодо власної успішності, переконаність у ефективності власної діяльності. Відповідно під художньо-виконавською самоефективністю учителя музичного мистецтва розуміємо особистісне динамічне утворення, яке виражає впевненість у власних виконавських можливостях і сприяє здатності до створення виразної інтерпретації музичного твору, спроможності донести до учнів музичний твір у всій повноті його художніх переваг, захопити їх власним виконанням.

Професія вчителя музичного мистецтва – це постійний творчий пошук музично-виконавської інтерпретації. У цьому процесі важливо, щоб педагог-виконавець був сповнений бажання створити щось нове, оригінальне, націлений на те, щоб по-своєму педагогічно доцільно вирішити художньо-інтерпретаційні завдання. Тож, постійне прагнення до

творчості стає потужним стимулом становлення виконавської самоефективності, а характерними ознаками цього феномену є володіння творчими вміннями, здатність до концентрації творчих зусиль і енергії.

Отже, художньо-виконавська самоефективність учителя музичного мистецтва є важливою складовою його професійної майстерності, готовності і здатності до широкого розповсюдження цінностей музичного мистецтва в широкому середовищі учнівської молоді.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Кобец В. Н. Концепция самоэффективности и её использование в процессе подготовки будущих менеджеров // *Теорія і практика управління соціальними системами*. Харків: НТУ «ХП», 2012. № 3. С. 24–30.
2. Ян Цзюнь. Основные направления профессионального обучения будущих учителей музыкального искусства в Китае // *Valorificarea strategiilor inovationale de dezvoltare a invatantului artistic contemporan*. Balti. S.n.: Tipogr.: «Indigou Color», 2018. С. 197–203.
3. Bandura A. Self-efficacy: the exercise of control. N.Y.: W. H. Freeman & Co, 1997.
4. Stajkovic A. D., Luthans F. Self-efficacy and work-related performance: A meta-analysis// *Psychological Bulletin*, 1998. vol. 124. № 2.

**Васянович Г. П.
(м. Львів)**

ЕСТЕТИЧНЕ СПРИЙМАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

*Є різні душі, й різна-різна плоть,
Життя вони по-різному сприймають.
Усім учителям заповідав Господь:
Нехай дітей за янголяток мають.*

Важливим структурним елементом естетичної свідомості фахівця із соціальної роботи є естетичне сприймання. У чому полягає його функціональна сутність? Науковці доводять, що сприймання – це:

1. Категорія, яка віддзеркалює у свідомості людини предмети, явища як цілісні чуттєві образи при безпосередньому їх впливові на органи чуття [2, с. 185]. У словнику «Естетика»

категорія «естетичне сприймання» формулюється у такому значенні: це «вид естетичної діяльності, що виражається в цілеспрямованому сприйнятті творів мистецтва як естетичних цінностей, що супроводжується переживанням». І далі зазначається, що «специфіку сприймання явищ дійсності, естетичну цінність, які суб'єкту належить відкривати самому, більш точно передає поняття «естетичне споглядання» [4, с. 49]. На наш погляд, якщо з першою частиною такого твердження можна погодитися, то друга частина викликає великий сумнів хоча б тому, що тут домінує пасивний аспект сприймання (споглядання), насправді ж, і в естетичному сприйманні явищ дійсності існує не лише пасивна, а й активна складова. Радше можна сказати, що естетичне сприймання – це завжди складний психічний і духовний процес діяльності суб'єкта. Саме тому естетичне сприймання володіє великою позитивною здатністю віддзеркалювати предмети, явища соціальної сфери з позиції прекрасного і потворного, піднесеного і нищого, трагічного і комічного тощо. Сама ж діяльність фахівця із соціальної роботи оцінюється з позиції естетичного ідеалу, смаку, спрямованості і т. ін.

2. Основою сприймання фахівця із соціальної роботи виступає єдність різноманітних аспектів його діяльності, мотивації, знань, життєвого досвіду, інтуїції. Натомість зазначимо, що все ще недостатньо вивчається роль і місце інтуїції, підсвідомого і несвідомого у процесі естетичного сприймання [1, с. 74]. Саме тому стає незрозумілим: чому один соціальний працівник сприймає прекрасне і піднесене, а інший – ні? Чому одні переймаються трагічним, а інші є байдужими до людського горя?

3. Неадекватність естетичного сприймання. Воно функціонує як у кожній конкретній соціальній сфері, так і в сфері мистецтва. Якщо фахівець соціальної роботи неадекватно сприймає свого пацієнта, то для останнього це може обернутися непорозумінням, великими душевними переживаннями, навіть – трагедією.

Неадекватність естетичного сприймання є часто-густо відчутною у сфері хореографічного, оперного мистецтва, а також мистецтва кіно, живопису та ін. Як слушно писала дослідниця

окресленої проблеми, професор О. Рудницька: «Адекватність сприйняття розкриває багатофазне, стадіальне становлення суб'єктивного образу (перцепта), його послідовне наближення до об'єкта сприйняття, від загального, відносно нерозчленованого, до повнішого, структурованого і цілісного відображення у свідомості сприймаючого» [3, с. 128].

4. Функціональність естетичного сприймання виявляється і в тому, що воно може бути інваріантним й варіативним. Це означає, що зміст і форма певного твору мистецтва або ж того чи іншого явища (особливо суспільного, духовного) можуть бути настільки складними і багатими, що об'єктивно вони здатні сприйматися й оцінюватися особистістю педагога різноаспектно.

Зазначимо, що естетичні сприймання можуть бути повними і неповними, глибокими і поверхневими, швидкими (динамічними) і повільними, моносенсорними і полісенсорними, стереотипними і нестереотипними тощо. Усе це також позначається на функціональній діяльності фахівця із соціальної роботи та його пацієнта.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Васянович Г. П. Педагогічна естетика: навчальний посібник / Г. П. Васянович. – Львів: Норма, 2021. – 464 с.
2. Психологія: підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; За ред. Ю. Л. Трофімова. – 4-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.
3. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 .
4. Эстетика: Словарь / Под общ. ред. А. А. Беляева и др. – М.: Политиздат, 1989. – 447 .

Гагаріна Н. П.
(м. Кропивницький)

МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНЦІЯ ДОШКІЛЬНИКІВ: ФОРМИ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ

Культура – це життєва сила суспільства: історія, традиції, мистецтво, цінності народу. Мистецтво є своєрідним показником рівня культури суспільства. «Дитина у світі мистецтва» – один із освітніх напрямів оновленого Державного стандарту дошкільної освіти. За цим напрямом мистецько-творча

компетентність дитини дошкільного віку полягає у тому, що дошкільник сприймає мистецький твір з позиції краси, вирізняє його як естетичний. Виявляє себе емоційно сприйнятливим та естетично чуйним цінителем, слухачем, глядачем, виконавцем; емоційно-ціннісно ставиться до проявів естетичного в житті. Володіє комунікативними навичками спілкування з приводу змісту і краси твору, його засобів. Із задоволенням наслідую мистецькі зразки – образотворчі, музичні, танцювальні, театральні, літературні. Охоче інтегрує в творчих завданнях власні інтереси, уподобання, цінності, набутий мистецький досвід діяльності сприйняття і відтворення прекрасного (уміння, навички). Випромінює благополуччя під час мистецької творчої діяльності; має навички рефлексії стосовно власного мистецького досвіду; виявляє художню активність як складову особистісної культури. [1]

Важливою складовою в роботі з дітьми дошкільного віку є врахування організаційно-педагогічних умов. Умова – це певна необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь. Однією з важливих умов є застосування певних видів діяльності: художньо-продуктивної, музичної, театралізованої та самостійної художньої. Педагогічні умови передбачають: сприймання краси через емоції, безпосереднє сприймання об'єктів краси під час екскурсій, розуміння взаємозв'язку естетичного розвитку дошкільника від морального та інтелектуального.

В закладі дошкільної освіти педагоги застосовують різні види мистецтва (образотворче: ліплення, аплікація, малювання, конструювання, літературне, музичне, театралізоване), яке наповнює життя дітей емоціями та враженнями. Вихователь сприяє формуванню мистецько-творчої компетентності дошкільника шляхом надання інформації про властивості, якості, форму, колір, величину, положення у просторі, темп, гучність, схожість та відмінність під час освітніх практик. Дослідницький метод, спостереження, аналіз дитячих робіт також відіграють важливу роль.

Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини з особливостями видів мистецтва, ціннісне ставлення до мистецтва і мистецької

діяльності, прагнення сприймати мистецтво тощо. [4] Формою освітньої взаємодії є мистецькі розповіді або художньо-педагогічні спілкування. Такі види діяльності передбачають інтеграцію освітніх напрямів та видів діяльності (художньо-продуктивна, музична, театральна).

Наведемо приклад мистецько-творчої діяльності за картиною грузинської художниці Ніно Чакветадзе. Сюжети повертають нас в дитинство. Вони чуттєві та трохи наївні та довірливі. Діти - головні герої намальованих історій.

Орієнтовні завдання по роботі з картиною Ніно Чакветадзе:

1. Закріпити інформацію про членів родини.
2. Виготовити подарунок для бабусі.
3. Намалювати портрет когось із членів родини.
4. Організувати сюжетно-ролеву гру «Вечірні години в сім'ї».
5. Провести «уявний діалог» з бабусею.
6. Пограти в сюжетно-ролеві ігри на прогулянці.
7. Переглянути мультфільм «Чудна

Бабуся» та інші.

8. Прослухати пісню Наталії Май «Бабуся».
9. Організувати гру «Зроби комплімент бабусі».
10. Розповісти про свою бабусю або іншу рідну людину.

Орієнтовні запитання по роботі з картиною:

1. Хто головний на картині? Чому?
2. Як ти гадаєш, як художниця назвала картину? Чому?
3. Який настрій у дівчинки? По чому це видно?
4. Який настрій у бабусі?
5. Як ви здогадались, що це бабуся? Як художниця це показала?
6. Якого кольору волосся у дівчинки? А у бабусі?
7. Що вони можуть читати?
8. Які казки ти знаєш?
9. Яким голосом читають казки? Чому?
10. Що робить дівчинка?
11. Яка частина доби зображена? Чому ти так вирішив?

12. В які ігри ти любиш гратися у вечірні години та у вихідні дні? З ким?

13. Що вам найбільше подобається на картині? [2]
http://koipro.in.ua/arhiv/druk/352_21.pdf

Отже, для формування мистецько-творчої компетентності дошкільників важливо спиратись на емоційні враження, які формуються під час спостережень, екскурсій, мистецьких діалогів, слухання музичних творів, відвідування музеїв та планувати спільну діяльність дорослого та дитини в мистецькому середовищі.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Гагаріна Н. Дивовижний світ МИСТЕЦТВА: [навчальний посібник-альбом]. – Кропивницький: КЗ «КОІПО імені Василя Сухомлинського», 2021. 72 с.
3. Гагаріна Н., Бабіч Н. Світ творчої уяви та фантазії: [навчально-методичний посібник]. – Кропивницький: КЗ «КОІПО імені Василя Сухомлинського», 2020. 36 с.
4. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>

**Гарбузенко Л. В.,
Стрітьєвич Т. М.
(м. Кропивницький)**

ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап життя суспільства характеризується соціальними, економічними, духовними змінами, пов'язаними з утвердженням державності України в цілому та кожного громадянина зокрема. В умовах демократизації, духовно-інтелектуального відродження українського народу, зростання культурно-просвітницької активності мас, гуманізації та гуманітаризації реформованої освіти, росту національної самосвідомості суспільства активізується проблема духовного

збагачення, переосмислення естетичного виховання особистості.

В умовах технічної революції, ринкової економіки активізуються технократичні тенденції, виникає технічна цивілізація, «ділова культура», нівелюється культура особистості, що дегуманізує суспільство, заперечує естетичне начало у багатьох сферах людського життя.

Процеси модернізації суспільства певною мірою зумовлюють зміни світогляду людини, її духовних орієнтирів, починають домінувати тенденції руйнування людської душі, дисбалансу її складників – почуття і розуму, утвердження жорстокого типу особистості. Все це призводить до зміцнення суб'єктивних духовних аспектів життя як окремої особистості, так і людських спільнот.

З погляду на ці дестабілізуючі фактори саме базисні культурні цінності суспільства мають стати перешкодою на шляху руйнівних процесів. Естетизована українська культура створює умови для розкриття особистісних якостей, формування естетичних інтересів і смаків, творчої самореалізації людини. Залучення молоді до скарбниці національної української культури є гарантом на шляху деструктивних факторів сучасного розвитку суспільства.

З культурним життям кожного народу тісно пов'язане естетичне виховання. З одного боку, воно є відображенням культурного процесу нації, її традицій, а з іншого – стимулює розвиток культури народу, активно впливаючи на створення нових духовних цінностей, підтримує та посилює інтерес до мистецьких творів, пам'яток історії і культури народу. Тому особливої уваги заслуговує перспективне завдання формування естетичних потреб та досвіду людини (емоцій і почуттів, поглядів, смаків, інтересів, ідеалів) як основи формування естетичного ставлення, активності по сприйманню, освоєнню та перетворенню дійсності, що сприяє вихованню всебічно і гармонійно розвиненої особистості.

Готуючи студентство як майбутніх фахівців в галузі образотворчого мистецтва, які мають у повній мірі реалізувати культурно-виховні функції у суспільстві, необхідно створити оптимальні педагогічні умови для формування власної естетичної культури, оволодіння ефективними засобами,

формами і методами реалізації завдань естетичного виховання, з їх підготовки до участі в естетизації усіх сфер соціально-економічного життя, використання надбань культури як універсального засобу розв'язання соціальних проблем.

Звернення педагогічної науки до проблеми естетичного виховання, зокрема формування всебічно розвиненої особистості майбутнього фахівця засобами образотворчого мистецтва – закономірна необхідність. Тому побудова педагогічної системи, яка б спонукала і стимулювала становлення індивідуальності кожного студента, стає першочерговим завданням вищої школи.

Естетична культура майбутнього фахівця образотворчого мистецтва відображає здатність його до грамотного, вільного і повного сприйняття та аналізу різноманітних естетичних явищ, уміння адекватно оцінювати і класифікувати їх, а головне – будувати творчу діяльність відповідно до соціально-значущих естетичних норм досконалості і краси.

Проведені дослідження показують, що художньо-естетична активність молоді зійшла нанівець. Перевага надається математичним та дисциплінам природничо-наукового циклу. Естетичне ж виховання посідає не виправдано скромне місце у навчально-виховному процесі. Більшість випускників загальноосвітніх шкіл не відповідають вимогам естетичного розвитку.

Найважливіша причина занепаду естетичного виховання – гострий дефіцит кваліфікованих кадрів – таких фахівців, які здатні були б організувати повноцінний процес естетичного виховання. Сьогодні викликає стурбованість і недостатня естетична підготовка майбутніх учителів та майбутніх художників. У професійній підготовці переважає недостатньо естетизований підхід до навчання, яке, головним чином зорієнтоване на засвоєння певного обсягу знань та вмінь студентів зі «своєї» спеціальності. Формуванню естетичної культури не приділяється достатньої уваги, зокрема розширенню діапазону естетичних і художніх потреб, впровадженню національних елементів у спосіб життя особистості майбутнього фахівця.

Однією з характерних рис української національної культури виступає її висока естетизація. Про це свідчать твори матеріальної і духовної культури, які втілюють у собі національну свідомість, особливості характеру нації, світосприйняття, розуміння правди, істини, добра.

Естетичну культуру розглядаємо як компонент загальної культури, яка в сучасній науці розуміється, з одного боку, як сукупність створених даним суспільством естетичних цінностей, а з іншого, як сам процес їх створення, розповсюдження і сприйняття, тобто засвоєння суспільством і кожною окремою людиною.

С. Г. Мельничук розглядає естетичну культуру, як досить широке структурне поняття, яка є суттєво важливою складовою частиною загальної культури. Наголошує, що фахівець мистецьких дисциплін високої естетичної культури повинен мати чіткі уявлення про естетичні форми пізнання (сприйняття, переживання, судження, почуття, цінність, діяльність, смак тощо); розуміти естетичну сутність явищ дійсності та мистецтва, вміти цю сутність донести до глядача, слухача; володіти вміннями виділяти специфічні естетичні можливості у кожному мистецькому творі; бути озброєним навичками організації індивідуальної й колективної естетичної діяльності; мати певний рівень підготовки до художньо-естетичної діяльності у різних галузях [1].

Духовна сфера людини (уява, смаки) і матеріальна, як фактор конкретного втілення у практичній діяльності тісно пов'язані. Естетична культура включає в себе як естетичні уявлення і смаки, їх формування і виховання, так і вираження, матеріалізацію цих поглядів і смаків у практичній діяльності людей, в їх поведінці та звичаях, в продуктах праці, у творах мистецтва.

На нашу думку, естетична культура особистості відображає загальний рівень духовно-естетичної культури людини, коло її естетичних потреб, нахилів та інтересів та включає в себе рівень розвитку і сформованість чуттєво-оцінної свідомості: почуттів, емоцій, переживань, поглядів, естетичних оцінок. Естетична культура проявляється у здатності індивіда сприймати, переживати, оцінювати навколишній світ у

відповідності з набутими естетичними знаннями, з навичками, нахилами, потребами та інтересами.

Формуючи культуру як вираження сутнісних сил людини необхідно враховувати, що вона ґрунтується на національній культурі, як сукупності духовних та матеріальних надбань, втілених завдяки діяльності, і таких, що відображають рівень розвитку суспільства

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Мельничук С. Г. Формування естетичної культури майбутніх вчителів (історико-педагогічний аспект, 1860–1970 рр.). – К., 1995. 198 с.

**Грім І. В., Малежик Ю.М.
(м. Кропивницький)**

РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ ЗАСОБАМИ ОРГАНІЧНОГО СТИЛЮ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Аналіз та усвідомлення процесу розвитку естетичного розвитку у напрямку формування смаків, переконань, естетичних уявлень через різні форми образотворчого мистецтва є основою для навчання і виховання майбутнього фахівця образотворчого мистецтва, художника, художника-педагога, мистецтвознавця, творчої особистості. Вивчення різних аспектів для досягнення розвитку естетичного смаку одним із пріоритетних напрямків, вважаємо, питання використання засобів образотворчого мистецтва та їх специфіки у різних жанрах та стилях мистецтва. Одним із актуальних аспектів дослідження є органічний стиль в образотворчому мистецтві, який цікавий сучасному художнику та педагогу завдяки його поширеності у освітніх програмах загальноосвітньої школи, при освоєнні програм з образотворчого мистецтва у закладах вищої освіти, через розповсюдження тематики зображення квіткового натюрморту, букетів квіток, зображеннях етюдів, замальовок тощо. На нашу думку, органічний стиль та зображення квітки під час виховання та розвитку естетичного смаку у майбутніх фахівців образотворчого мистецтва є невід'ємним компонентом формування гармонійної та всебічно розвиненої особистості.

Органічний стиль містить у собі символіку у художніх творах мистецтва творців сьогодення, який був закладений у художників протягом декількох минулих століть. Враховуючи актуальність питання зазначеного напрямку в сучасному світі, завданням дослідження є виявлення і розповсюдження органічного стилю з використанням образу квітки в різних сферах мистецтва та його вплив на розвиток естетичного смаку у майбутніх фахівців образотворчого мистецтва.

Використання рослинних мотивів, несли свій певний сенс починаючи з зображення квітів на фресках, тканинах близько 1600 р. до. н.е., відіграючи свою роль у історичних міфах, легендах, літературі тогочасних класиків другої половини ХІХ століття. Використання компонентів природи не мала затребуваного значення в живописі та архітектурі до поки не з'явилась проблема, зв'язку між природою та людиною [3, с. 311-316].

Важливим моментом в дослідженні проблеми значення органіки у мистецтві, є виявлення перших, хто звернувся до актуалізації цього питання – філософи Аристотель та Платон. Питанням зв'язку законів природи з архітектурою займалися такі вчені та філософи: А. В. Шлегель, Л. Б. Альберті, П. Вітрувій, Л. Г. Салівен. Філософи давньої Греції Платон та Аристотель були прихильниками органічного початку. Вони разом підтримували принцип «мимесіса», кожний з них вкладав своє розуміння в значення цього терміну, яке значно відрізнялось один від одного. Аристотель був першим, хто відкрив поняття «органічності» в зв'язку з живим тілом, він використовував принципи спостереження за природою і її наслідуванням.

Платон ввів принцип єдності органіки в мистецтві, що речі в природі змінюються під течією, проте керуються внутрішніми процесами, які відповідають реальності. Тому він підтримував матеріалістичний-органічний принцип, який сьогодні є універсальним та застосовується не лише в науці а й у візуальних видах мистецтва. Отже, ми бачимо, що багато вчених, філософів та художників зверталися до теми розповсюдження та актуалізації художнього образу квітів та органіки в мистецтві.

Перший внесок у поширення рослинної символіки у мистецтві зробили художники епохи Відродження: С. Боттічеллі, А. Дюрер, Я. Д. де Хем, Г. Гольбейн, А. В. Дейк, Я. Брейгель. Вони передавали своїми творами значення рослини, яка мала своє тлумачення та асоціації, що відображувалось за допомогою її індивідуальності, фактури і кольору, втілюючи собою різні образи, почуття та емоції, залежно від контексту.

Проте стати достойним представленням самої себе для прояву в мистецтві, квітка змогла лише після епохи Відродження, завдяки своїй анатомічній побудові. Приблизно до XIX століття квіти у різноманітті живопису займали чи не наостаннє місце. Згодом, коли ботаніка стала наукою окремою від медицини у 16–17 ст., вона стала більш затребувана серед митців того часу. Ботаніка користувалась своєю популярністю в цей час, адже саме цей вид живопису став користуватися цікавістю серед художників Голландії, для яких цей живопис виступав ще й в ролі зображення для вивчення рослин. Рослини зображували в період їхнього цвітіння в ідеалізованому зображенні. Однак після реформації у Європі ставлення до неї змінилось. У західному мистецтві відбулись суттєві зміни та характерне оновлення, що надало перевагу живопису та натюрморту [1].

Саме на початку 1650 років відбувається поява станкових натюрмортів з використанням композицій з різних видів рослин. Роботи писалися протягом довгого часу, адже деякі композиції складались з квітів, які квітнули у різні пори року. Зображення квітів в релігійних темах давало змогу закарбувати почуття самого художника. Ця християнська ідея відображена в картинах Яна Давідса де Хема. Він наголошував, що бачення кольорів в тандемі з квітами відігравало роль у баченні образу квітів у продовж багатьох тисячоліть. Кожний колір мав своє психологічне тлумачення. Характерною рисою цих образів є факти про рослини в культурі, використання спільно з квітами знання про колір та символіку, для більш простої мови спілкування та розуміння ідеї глядачеві які передавав Ян [4].

Свій внесок у органічний живопис зробив А. Дюрер, німецький живописець. Протягом XVI ст. світська символіка в

мистецтві поступово відвойовувала все більше прав. Проте, в разі багатозначності символу береться до уваги те з його значень, яке передає настрій загального духу картини. В своєму автопортреті Дюрер зобразив себе тримаючи в руці чортополох, який у Німеччині символізував заручини, проте напис збоку картини «Мої справи визначаються зверху», говорить про те, що зображення несло в собі релігійний сенс. Перелік значення кожного кольору та кожного виду рослини можна перераховувати безкінечно, адже колір також несе певне значення у кожній країні, релігії і міфології, саме тому тлумачення для різних культур – відмінне один від одного [2].

Отже, на нашу думку, вплив на розвиток естетичного смаку у майбутні фахівців образотворчого мистецтва при зображенні та використанні органічного стилю під час навчання і безпосередньої практичної роботи є одним із пріоритетних тем у навчальних програмах з образотворчого мистецтва. Підсумовуючи, зазначимо, що символіка квітів несе своє значення в людстві з давніх давен всього людського життя уособлюючи, його початок, шлях та його закінчення. Представлення образами квітів емоції та стану, який художник інтерпретує через певну символіку рослини та її колір, цим самим створюючи між собою та глядачем спільну, зрозумілу для обох сторін мову, торкаючись самих глибоких закутків людського розуміння та душі.

Таким чином, вважаємо, що вивчення органічного стилю та символіки рослин є важливим аспектом у розвитку квіткової тематики у образотворчому мистецтві, сприяє всебічному розвитку особистості як глядача так і митця та безпосередньо допомагає у процесі естетичного виховання готуючи майбутнього фахівця образотворчого мистецтва до самостійної творчої діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. FLOWER MEANINGS: THE LANGUAGE OF FLOWERS. – URL: <https://www.almanac.com/flower-meanings-language-flowers>. (дата звернення: 5.05.2021).
2. Королева А. Ю., Морозова О. В. Босх, Брейгель, Дюрер. // «Бином» Москва, 2020. с. 360.
3. Переведенцева О. Ю. Цветочный натюрморт XVII века: от созерцания – к изучению природы // Актуальные проблемы теории и истории

искусства: сб. науч. статей. Вып. 4. / Под ред. А. В. Захаровой, С. В. Мальцевой. СПб.: НП-Принт, 2014. 662 с., С. 311–316.

4. Роскошный натюрморт: живопись Яна Давидса де Хема. – URL: <https://auction.violity.com/ru/new/4247-roskoshnyj-natyurmort-zhivopis-yana-davidsa-de-hema/>. (дата звернення: 5.05.2021).

Грінченко В. Г.
(м. Кропивницький)

З ПРАКТИКИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСТВА У ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ РОБОТІ НА ФАКУЛЬТЕТІ НЕМИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ

Одним із важливих завдань, на які спрямовує свою діяльність вища педагогічна школа України, виступає формування естетичної культури майбутніх вчителів. Вітчизняні науковці наголошують на тому, що педагоги і психологи вважають студентські роки «найсприятливішими для формування індивідуальної естетичної культури майбутнього вчителя вищого творчого рівня» [6, с. 93]. Потенціал засобів та форм, з допомогою яких реалізується окреслене завдання, є багатограним. Зокрема, згідно одного із описаних сучасних підходів до організації естетичного виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів, форми такого виховання реалізуються через засоби, які наявні у предметно-природньому, соціальному середовищі та у мистецькій сфері [див. 5, с. 178].

Значну роль в естетичному вихованні студентів педагогічних ВНЗ і раніше, і зараз відіграють позанавчальні форми роботи. Цій проблематиці вже присвячені численні дослідження, серед яких, зокрема, відзначимо праці С. Г. Мельничука [7; 8], І. С. Сідорової [15], О. А. Хом'яка [18] та ін. Чимало публікацій відображають досвід художньо-естетичного виховання майбутніх вчителів навчальних предметів мистецького спрямування.

Безперечно, свою вагому роль у забезпеченні рівня формування естетичної культури студентів відіграє специфіка факультету, на якому вони навчаються. Поряд з цим естетичний потенціал позанавчальної роботи на факультетах

немистецького спрямування також може заслуговувати на увагу. Ми висвітлюємо деякі аспекти такої роботи на прикладі факультету історії та права Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, оперуючи даними за останнє десятиріччя. При цьому зауважимо, що практично всі згадані нами заходи реалізувалися на загальнофакультетському рівні, а відповідна робота, яка здійснювалася на рівні студентських груп, в даному випадку не виступає предметом розгляду.

Описуючи найбільш поширені форми естетичного виховання студентів у позанавчальний час в педагогічних ЗВО республіки у період 1945–1980 рр., дослідники називають, зокрема, лекторії з мистецтва [8, с. 30]. Подібна форма мала місце в останнє десятиліття і на факультеті історії та права. За цей час викладачами факультету проведені лекції: «Визначні місця Петербурга та його околиць»; «Державний Ермітаж – скарбниця світової культури»; «Візит до Лувру»; «Британський музей»; «Музеї Ватикану»; «Дрезденська картинна галерея», «Галерея Уффіці», «Церковна архітектура України Х–XVIII ст.»; «Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків». Лекції супроводжувались широким використанням мультимедійних засобів і мали позитивний відгук [9; 10; 19]. Така форма роботи як кінолекторій переважно була пов'язана з документальними фільмами історичного змісту, хоча іноді демонструвалися й художні кінокартини, які жваво обговорювались [11].

Йдучи в ногу з часом, студенти факультету пробували свої сили в аматорському відео. Його тематика могла бути різноманітною: від адаптації до студентського життя першокурсників до пародіювання сучасних фільмів. Конкурси аматорського відео проводилися під час тижня факультету.

Серед заходів, які практикувалися на таких тижнях, вже традиційними стали фотовиставки, на яких демонструвалися кращі роботи студентів і викладачів, які перед цим пройшли попередній відбір у студентському журі. Подібні фотовиставки й фотоконкурси займали важливе місце в естетичному вихованні і попередніх поколінь українських студентів. На них тоді були представлені теми: «Наш край», «Природа й історія нашого

краю», «Навчання і відпочинок студентів», «Студенти на канікулах» і т. д. [8, с. 33]. Подібна тематика загалом присутня і зараз, хоча й доповнюється іншими актуальними та цікавими для студентів темами, які пов'язані з художньою фотографією у її різноманітних проявах, з подорожами, екологією тощо.

Успіх мали виставки художніх робіт студентів та викладачів факультету «Vivo Talento». На них були представлені світлини, картини, ткані рушники і навіть скульптурні твори [17]. Це чимось нагадувало виставки «Своїми руками», які проводилися у ЗВО республіки в минулі часи [8, с. 33]. Молоді таланти на факультеті історії та права виявили себе і в літературній творчості. Восени 2015 року на факультеті вперше відбулася «Битва поетів», на якій сім студентів презентували свої авторські вірші [2].

Одним із найбільш розповсюджених засобів залучення студентів до художньо-естетичної діяльності для більшості педагогічних ВНЗ України завжди була художня самодіяльність [8, с. 34]. Традиційний щорічний «Вернісаж талантів» є нині для всіх студентів факультету святом пісні, танцю, гумору, художнього слова, а перший творчий досвід першокурсників виступає для них початком їхньої особистісної реалізації на факультеті [12; 13; 16].

Характерним поєднанням етичного та естетичного стала для студентів факультету благодійна акція «Чужих дітей не буває». Факультет співпрацює з однією із шкіл-інтернатів області та радує його вихованців своєю увагою, концертами, подарунками [3]. Невичерпним джерелом для підвищення своєї естетичної культури слугують для студентів факультету народні свята і обряди. Зокрема, вже стало доброю традицією щорічне проведення на факультеті Андріївських вечорниць [1; 4] та свята Масляної [14].

Отже, на факультеті історії та права ЦДПУ ім. Володимира Винниченка в останнє десятиліття знайшли своє відображення різні форми позанавчальної роботи, спрямовані на формування естетичної культури майбутніх вчителів. Практика їхньої реалізації засвідчує можливість та доцільність використання як традиційних, так і новітніх форм роботи. Останні при цьому переважно не виступають чимось принципово новим, а є

скоріше осучасненням того, що вже існувало в минулому і витримало перевірку часом.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Бабак О. І. Андріївські вечорниці: традиції та інновації на факультеті історії та права. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/news-of-the-faculty-of-history-and-law/7329-andriivski-vechornitsi-tradytsii-ta-innovatsii-na-fakulteti-istorii-ta-prava-2> (дата звернення 06.05.2021).
2. Битва поетів на факультеті. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/news-of-the-faculty-of-history-and-law/4118-bytva-poetiv-na-fakulteti> (дата зверн. 06.05.2021).
3. Благодійна акція факультету історії та права. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/news-of-the-faculty-of-history-and-law/2512-blagodijna-akciya-fakultetu-istoriji-ta-prava> (дата звернення 06.05.2021).
4. Великі Андріївські вечорниці на факультеті історії та права КДПУ. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/news-of-the-faculty-of-history-and-law/2513-veliki-andrijivski-vechornici-na-fakulteti-istoriji-ta-prava-kdpu> (дата зверн. 06.05.2021).
5. Корольова І. І. Методичні аспекти організації естетичного виховання студентів вищих навчальних закладів. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон, 2013. Вип. 63. С. 175–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2013_63_37
6. Мельничук С. Г. Василь Сухомлинський про естетичну підготовку вчителя засобами природи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький, 2018. Вип. 171. С. 92–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2018_171_19 (дата звернення 06.05.2021).
7. Мельничук С. Побут та традиції в системі формування естетичної культури майбутніх учителів. *Рідна школа*. Київ, 2017. № 3–4. С. 36–40.
8. Мельничук С. Позанавчальна художньо-естетична діяльність у системі виховної роботи педагогічних інститутів України (1945–1980 рр.). *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград, 2013. Вип. 120. С. 29–34.
9. Мистецький лекторій «Дрезденська картинна галерея». URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/news-of-the-faculty-of-history-and-law/5627-mystetskyu-lektoriy-drezdenska-kartynna-halereya> (дата звернення 06.05.2021).
10. На годину до Британського музею. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/news-of-the-faculty-of-history-and-law/4071-na-hodynu-do-brytansko-ho-muzeyu> (дата звернення 06.05.2021).
11. Наш кінолекторій. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/news-of-the-faculty-of-history-and-law/4784-nash-kinolektorii> (дата звернення 06.05.2021).

12. Осінній «Вернісаж для романтиків». URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/news-of-the-faculty-of-history-and-law/5533-osinnii-vernizazh-dlia-romantukiv> (дата звернення 06.05.2021).
13. Першокурсники мають таланти. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/news-of-the-faculty-of-history-and-law/8453-pershokursnyku-maiut-talanty> (дата звернення 06.05.2021).
14. Проводи зими на істфаці. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/news-of-the-faculty-of-history-and-law/2492-provodi-zimi-na-istfaci>
15. Сідорова І. С. Формування естетичної культури студентів педагогічних університетів у позааудиторній художній діяльності: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07. Вінниця, 2013. 20 с.
16. Таланти факультету історії та права. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/news-of-the-faculty-of-history-and-law/4081-talanty-fakultetu-istorii-ta-prava> (дата звернення 06.05.2021).
17. Фотогалерея – «Vivo Talento!». URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/photo/category/26-vivo-talento> (дата звернення 06.05.2021).
18. Хом'як О. А. Виховання естетичних смаків у студентів педагогічних університетів у позанавчальній діяльності. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2015. Вип. 2. С. 327–335. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prpg_2015_2_44 (дата зверн. 06.05.2021).
19. Цікавий лекторій у гуртожитку. URL: https://www.cuspu.edu.ua/ua/180-fakultet-istorii-ta-prava/zahalna-informatsiia/fakhovyi-zbirnyk/2466-cikavij-lektorij_u-gurtozhitku (дата звернення 06.05.2021).

Дубінка М. М.
(м. Кропивницький)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДОСТІ УСПІХУ ЯК ВАЖЛИВОГО СТИМУЛУ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Сучасний стан розвитку освіти в Україні передбачає комплексне вирішення проблеми забезпечення якості освітнього процесу, формування творчо мислячої особистості, спроможної до самостійного оволодіння новими технологіями, здатної знаходити правильне рішення у складній ситуації, оптимально мобілізувати власні зусилля, при цьому діяти енергійно, активно брати участь у будь-якій діяльності, яка спрямована на користь суспільства. Тому всі зусилля вчителя сучасного закладу освіти мають бути спрямовані на те, щоб виховати в учнів любов до знань, прагнення більше дізнатися

про те чи інше явище, подію в природі чи суспільному житті, свідомо розуміти і давати оцінку тому, що відбувається навколо. Тобто, педагог має забезпечити такий підхід до справи, результат якого буде спрямований на розвиток у дітей творчого мислення, допитливого розуму, що забезпечать радість пізнання.

Тому одним із завдань закладу загальної середньої освіти є створення належного освітнього середовища, залучення до якого сприяло б ефективності пізнавальної діяльності школярів та спонукало до самоорганізації та самоздійснення розумового розвитку особистості, здатної переборювати труднощі інтелектуальної праці та розв'язувати творчо-інтелектуальні завдання, поступово прямуючи до успіху та оволодіння новими відкриттями в царині знань. При цьому досить важливим є розуміння самої сутності інтелектуальної праці, яка полягає в напруженні розумових зусиль, у проникненні в різноманітні складнощі й тонкощі, деталі та суперечності речей, явищ, фактів. Здійснюючи це важливе завдання особистість школяра набуває неоціненного пізнавального досвіду, засвоєння якого буде більш ефективним, якщо супроводжуватиметься позитивними емоціями, успіхом.

Учитель на кожному уроці навчає, розвиває і виховує. Але навчання, розвиток і виховання неможливі, якщо він одночасно не викликає бажання вчитися і не вчить дитину вчитися (на кожному уроці!) [1, с. 95]. Ці дві вимоги взаємопов'язані, адже, як наголошував ще видатний В. Сухомлинський, щоб учень бажав учитися, він повинен уміти вчитися. Інтерес підтримується успіхом, а до успіху веде підвищений інтерес. Без успіху, без радісного переживання перемоги над труднощами немає ні інтересу, ні розвитку здібностей, ні успішного навчання, ні знань. При цьому одним із ефективних способів учити і розвивати дітей є постійними успіхами пробуджувати у них прагнення до навчання [1, с. 95–96]. При цьому значущими є слова Василя Олександровича: «Вчитимемо дитину думати, відкриємо перед нею першоджерело думки – навколишній світ. Дамо їй найбільшу людську радість – радість пізнання» [3, с. 172–173]. Адже навчання – це серйозна праця дитини; отже, вона має бути радістю, тому що праця, успіх у ній, подолання

труднощів на шляху досягнення мети, її результат – це надійні джерела людської радості. Без підтримки в дитини почуття власної гідності, без допомоги їй переборювати труднощі й пишатися успіхом неможливе успішне навчання, які б прогресивні методи викладання не використовувались. Невичерпним джерелом радості є те, що думка живе в діяльності, вона перетворюється у реальні результати праці. А праця думки – це і є джерело радості успіху, де розумова праця – це зусилля думки.

Інтерес до матеріалу пробуджується в учнів не зовнішньою його зацікавленістю, а чіткою постановкою мети праці. Завдяки цьому в школярів підтримується духовно-емоційна потреба у задоволенні допитливості. Допитливість задовольняється пізнанням істини, і це пізнання сприймається дітьми як результат їхньої праці, приносить їм морально-естетичне задоволення, хвилює, мобілізує нові вольові зусилля для розв'язання наступних завдань. Ось це постійне збільшення потреби у задоволенні допитливості і є тою збуджувальною силою, яка надихає учнів до розумової праці, стимулює розвиток інтересу до пізнання [1, с. 97]. А власне забезпечення цілеспрямованості розумової праці, що збагачує духовне життя учнів радісними переживаннями, які приносять успіхи, усвідомлення, що труднощі подолані, розвиває в учнів потребу задовольнити допитливість, формує позитивні відчуття, переживання учнів, що спонукають до розумової праці.

Основною метою навчання є розвиток здібностей дитини, де повноцінна навчальна діяльність можлива тільки за умов теоретичного мислення, в процесі розв'язання поняттєвих завдань. Саме тому навчально-пізнавальну діяльність дитини потрібно спеціально будувати. Спочатку вчитель бере на себе функцію її організації, послідовно формуючи належні дії пошуку, моделювання, контролю, оцінювання. З подальшим оволодінням учнями способів аналізу навчального матеріалу вчитель згортає свої функції, окремі компоненти діяльності переходять до самих дітей і стають характеристиками їхньої психіки. Результатом цієї діяльності є те, що школярі навчаються вчитися.

А оптимізм педагога, пристрасна увага до внутрішнього світу дитини, ставлення до учня як до активного учасника освітнього процесу, зокрема того аспекту, що пов'язаний з пізнавальною діяльністю, вивчення і тактовне ставлення до емоційної сфери вихованців, до їх почуттів, бажань, прагнень є найважливішим джерелом розвитку інтересу. При цьому важливим є врахування як зовнішніх стимулюючих факторів пізнавальної діяльності школярів, так і стимулів, що є змістовною основою власне педагогічного процесу та сприяють довготривалій активній і творчій участі дітей у навчальній праці. Це і постановка завдань, які викликають певні труднощі, збуджуючи при цьому діяльність думки, цікавість чи допитливість; використання емоційних стимулів, які сприяють створенню мажорного, життєрадісного настрою як учителів, так і учнів; атмосфера позитивного ставлення до навчання всіх учнів класу. Однак вирішальне значення належить внутрішній сфері процесу пізнання, де особистісно значущий внутрішній мотив є рушієм позитивної мотивації учіння у школярів, що неодноразово доводив своєю практичною діяльністю В. Сухомлинський, стверджуючи, що завданням учителя є «постійний розвиток у дітей позитивного емоційного відчуття – почуття задоволення навчанням, яке сприяє появі та утвердженню в них стійкого емоційного стану – пристрасного бажання вчитися» [2, с. 7]. А пристрасне бажання вчитися, оволодівати знаннями – один з найважливіших стимулів пізнавальної діяльності, розвитку інтересу.

Відсутність інтересу викликає постійні труднощі в засвоєнні матеріалу, сприяє швидкому забуванню, породжує неробство, яке розбещує, морально калічить школяра. Поява інтересу і постійний його розвиток – запорука міцності в навчанні, де основою формування є потреби людини. Тому важливим завданням діяльності закладу середньої освіти та вчителя зокрема є постійно формувати потреби, створювати умови для їх розвитку. Доречним є створення сприятливого освітнього середовища, в основі якого були б духовні потреби, що викликали зацікавленість до справи, активізуючи таким чином власну працю учня. І вже на цій основі поступово розвивати інтерес до знань, підтримуючи жадобу пізнання. Поєднання ж

діяльності думки з працею, формування у зв'язку з цим пізнавальних потреб та розвиток різнобічних інтересів навчально-пізнавальної діяльності – основа основ у навчанні.

Реалізація цього завдання буде можливою лише, як стверджував В. Сухомлинський, в атмосфері постійної зацікавленості, багатого інтелектуального фону, під яким розумів постійний обмін знаннями, загальне бажання до їх набуття, цікаві та змістовні бесіди з приводу прочитаного, побаченого, створеного власними руками; постійну «працю думки», творчість у її найрізноманітніших проявах. Адже емоційне сприйняття знань, розуміння і відчуття краси, творчість і праця роблять учіння цікавим і захопливим з перших кроків пізнання. «Навчання може стати для дітей цікавою, захоплюючою справою, якщо воно осягається яскравим світлом думки, почуття, творчості, краси», – вважав видатний педагог [3, с. 126].

Навчання повинно збуджувати в дітей прагнення до серйозної, емоційно насиченої праці. Допитливість думки, інтерес до знань з'являються тоді, коли знання збуджують думку і почуття учня, надихають його на пошук, викликають радість. Без успіху, без радісного переживання немає перемоги над труднощами, немає інтересу, розвитку здібностей [1, с. 97].

Дослідження вчених і передова педагогічна практика показують, що позитивні емоції відіграють важливу роль у формуванні бажання займатися розумовою працею і сприяють гармонійному розвитку особистості. Взагалі емоційна насиченість процесу навчання, особливо сприймання навколишнього світу, – це вимога, що висувається законами розвитку дитячого мислення. Не випадково В. Сухомлинський наголошував, що освітній процес у закладі освіти повинен бути радісним пізнанням, а школа – «будинком радості». Досліджуючи проблему взаємозв'язку емоційного та інтелектуального у навчанні, Василь Олександрович дійшов висновку, що без належної емоційної основи неможливе не тільки успішне, але й узагалі нормальне навчання. Адже «в періоди великого емоційного піднесення думка дитини стає особливо ясною, а запам'ятовування відбувається найінтенсивніше», – зазначав педагог [3, с. 46]. Тому вчителю

необхідно прагнути до єдності емоційного та інтелектуального в процесі пізнання на уроці.

Розвиток інтересів характеризується прогресивними змінами цілісної динамічної системи. Емоції людини як відображення об'єктивної дійсності є основою інтересу. Бо духовний світ дитини може збагачуватися тільки в тому випадку, коли вона це багатство вбирає через свої емоції, через почуття співпереживання, співрадощів, гордості, через пізнавальний інтерес. У цьому інтересі інтегрується пізнавально-емоційне ставлення школяра до навчальної діяльності. А саме навчання – це процес, який «підкріплюється» власними результатами. Це насамперед емоції, що виникають у процесі навчання: здивування, задоволення, впевненість, вагання, сумнів. Емоції залишають «сліди» в свідомості учня, нагромаджуються, узагальнюються, внаслідок чого формуються стійкі інтелектуальні почуття, які входять до складу допитливості, пізнавальних інтересів, потреби у знаннях, бажання вчитися. При цьому «майстерність того, хто вчить, – це іскра, що запалює вогник нахилу, пробуджує натхнення», – підкреслював Василь Олександрович [3, с. 250]. Тому для результативності навчання небайдуже, чи охоплений школяр пізнанням нового, чи учіння залишає його байдужим.

Емоції тісно пов'язані з образом, проте вони викликаються не тільки образами, а й іншими засобами: впровадження елементів дослідництва і проблемності; успіхами в навчанні та праці; різноманітністю видів роботи на уроці; накресленням перспектив у навчанні та інше. Тому для створення і підтримання мотивації учіння важливу роль відіграють позитивні емоції, що пов'язані зі школою в цілому; обумовлені доброзичливими взаєминами учня з учителем та однолітками; пов'язані з усвідомленням кожним учнем своїх можливостей в досягненні успіхів у навчанні (для емоційного статусу учня важливо, за В. Сухомлинським, щоб перед дитиною ніколи не зачинявся шлях до успіху); виникають при зіткненні з новим навчальним матеріалом та при оволодінні прийомами самостійного набуття знань, способами вдосконалення своєї навчальної роботи. Все це в сукупності утворює атмосферу емоційного комфорту. При цьому, турбуючись про відповідний

емоційний фон навчання, важливо пам'ятати про доцільне співвідношення у діяльності логічних та емоційних компонентів: досягнення і розуміння істини (раціональне) одночасно переживається як радість її відкриття (емоційне). Однак, при цьому варто «не обрушувати на дитину лавину знань», бо це може призвести до зникнення допитливості й любові до знань. Потрібно «уміти відкрити перед нею у навколишньому світі щось одне, але відкрити так, щоб шматочок життя загравав усіма кольорами веселки. Залишайте завжди щось недомовлене, щоб дитині хотілося ще й ще раз повернутися до того, про що вона дізналася» [3, с. 41].

Загальновідомо, що емоційний стан завжди пов'язаний з переживанням: радістю, гнівом, здивуванням, хвилюванням тощо. Саме тому ці переживання повинні підключатися до процесів уваги, розуміння, запам'ятовування, що робить пізнавальний процес більш ефективним. Що неодноразово доводив В. Сухомлинський, даючи таку пораду всім учителям: «Бережіть дитячий вогник допитливості, жадоби до знань. Єдиним джерелом, яке живить цей вогник, є радість успіху в праці, почуття гордості» [3, с. 176]. При цьому наголошуючи: у школі повинна панувати думка, жити культ книги, що оволодіння знаннями стане живим інструментом учнів тільки тоді, коли воно стимулюватиметься бажанням знати, коли у думанні, в осмисленні, у самостійності поповнення знань учні знаходять особисте задоволення, щоб знання, отримані дитиною, завжди перебували в русі, тобто постійно застосовувались у тій розумовій праці, яка складає сутність навчання [1, с. 101–102].

Навчання має бути спрямоване на реалізацію таких цілей: по-перше, і це головне – виховання розуму дитини, по-друге, оволодіння нею доступним обсягом знань. А педагог повинен бути не тільки вчителем, а й вихователем розуму дитини, наголошуючи, що «виховують, навчають не програма, не підручники, не методи, а особистість учителя». Ця діяльність має бути спрямована на сформованість уміння вчитися, що включає сукупність таких умінь: робити спостереження; висловлювати думку про те, що дитина бачить, робить, спостерігає, думає; досліджувати, як основи розвитку мислення;

описувати предмет чи явище; робити судження, висловлювати свою думку; самостійно працювати, оволодівати все новими і новими знаннями; застосовувати здобуті знання у практичній площині.

Отже, навчання – це насамперед праця, і джерело бажання вчитися у самому характері дитячої розумової праці, в інтелектуальних переживаннях. Навчаючись, учні мають самостійно переживати задоволення від пізнання, відчувати радість успіху, адже успіх у навчанні – це єдине джерело внутрішніх сил школяра, які породжують бажання подолати труднощі, прагнення вчитися.

Таким чином, важливою спрямованістю діяльності закладу загальної середньої освіти на шляху забезпечення якості навчально-пізнавальної діяльності є навчити школяра працювати, думати, спостерігати, розуміти сприйняте, постійно стимулювати прагнення до пізнання. А вчитель на кожному уроці має одночасно виконувати такі завдання: вчити дитину вчитися і виховувати у неї бажання вчитися, стимулюючи жадобу до знань. Без цього неможливі ні навчання, ні розвиток, ні виховання.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Дубінка М. М. В. О. Сухомлинський про виховання в дітей бажання вчитися. *Наукові записки. Вип. 17. Серія: Педагогічні науки.* Кіровоград, 1999. С. 95–103.
2. Сухомлинський В. О. Інтерес до учіння – важливий стимул навчальної діяльності учнів. *Вибр. твори: У 5-ти т. К., 1976. Т. 5. С. 7–16.*
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. *Вибр. твори: У 5-ти т. К., 1976. Т. 3. С. 9–279.*

**Жигора І. В.,
Завітренко Д. Ж.
(м. Кропивницький)**

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я

Естетичне виховання є важливим складником гармонійного розвитку особистості дитини, тісно пов'язаний з усіма сторонами розвитку дитини, що дозволяє їй оцінювати дійсність, розуміти прекрасне в навколишньому світі, впливає на формування

повноцінного сприйняття дійсності, яке сприяє всебічному пізнанню світу. Краса дає насолоду, задоволення, стимулює трудову активність, допомагає взаємодіяти з довкіллям.

Ознайомлення дитини з красою навколишнього світу не тільки розвиває його розум і почуття, а й фантазію та уяву. Уміння бачити та розуміти красу довкілля розвиває художньо-естетичний смак, виховує культуру почуттів, почуття взаємодопомоги, сприяє трудовій й творчій активності, цілеспрямованості, посидючості, уможливорює творчу самореалізацію особистості.

Методами естетичного виховання є способи спільної діяльності педагога та дитини, спрямовані на розвиток естетичних уявлень, почуттів і художньої діяльності, яка передбачає формування основ естетичного смаку й розвиток творчих здібностей. Вибір конкретного методу залежить від багатьох умов: обсягу художньої інформації; якості художнього матеріалу; форми організації діяльності; виду діяльності; віку й особливості дитини; рівня підготовки педагога, його здатності й майстерності.

Естетичний розвиток сприяє корекції емоційного розвитку, що є організованим процесом формування духовних потреб дитини. По суті естетичний розвиток визначає естетичне виховання, що є цілеспрямованим процесом формування творчо активної особистості, здатної сприймати, відчувати, оцінювати прекрасне, трагічне, комічне, потворне в житті та мистецтві, жити й творити за «законами краси».

На початку ХХІ ст. започаткувалися нові підходи до дошкільної та початкової освіти, що передбачали не тільки результати навчання згідно з державними стандартами та навчальними планами, а і його виховні можливості. З огляду на це більшого визнання отримало розвивальне навчання, спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності учнів, виховання їхньої активності та самостійності. Особливі вимоги висуваються до спеціальних виховних освітніх установ різних статусів, які повинні забезпечити повноцінне становлення особистості, виявлення та розвиток її здібностей. Виховне середовище потребує нових шляхів удосконалення, оновлення та розробки нетрадиційних способів передавання знань;

виховання моральних й естетичних якостей особистості дітей та підлітків, зокрема тих, які мають особливі освітні потреби.

Проблеми всебічного виховання та розвитку особистості дітей з обмеженими можливостями здоров'я висвітлювалися в роботах учених: Л. С. Виготського, Т. А. Власової, А. Н. Граборова, В. П. Кащенко, В. В. Лебединського, Ю. А. Костенкова, В. І. Лубовського, Н. Н. Малофеева, І. І. Мамайчук, М. М. Мастюкова, С. М. Міловської, М. Монтессорі, Л. П. Назарової, Л. П. Носкової, І. П. Подлас, А. М. Прихожан, К. А. Семенової, В. А. Сластьоніна, Е. А. Стребелевой, О. Шпека та ін.

Окреслена проблема висвітлювалася в концептуальних працях з історії вітчизняної освіти та дошкільної зокрема (Л. Артемова, З. Борисова, Т. Поніманська, О. Сухомлинська, Т. Степанова, І. Улюкаєва та ін.), у працях із сучасного стану розвитку дошкільця в Україні (А. Богуш, С. Васильєва, О. Венгловська, Л. Меленець, І. Цюпак, Н. Фроленкова та ін.). Історичні аспекти та сучасна проблематика естетичного виховання дітей та підлітків досліджували В. Алтухов, Т. Булгакова, В. Бутейко, О. Гудовсек, О. Донченко, Л. Масол, О. Михайличенко, І. Паласевич, О. Рудницька, Т. Танько, Н. Тарапака, Р. Яцишин та ін.). У названих наукових розвідках містяться важливі концептуальні та методологічні ідеї, історичні факти й узагальнення, що сприятимуть висвітленню проблеми естетичного виховання.

Теорія й практика естетичного виховання та розвитку дітей, зокрема дошкільного віку та учнів початкових класів збагачується сьогодні новими виховними технологіями, підходами, підґрунтя яких формувалося та апробувалося ще у вітчизняній педагогічній думці та виховній роботі в другій половині ХХ ст.

Вихідним теоретичним положенням проблеми естетичного виховання дітей-інвалідів є загальноновизнані закономірності розвитку дитини в нормі й при патології. За Л. С. Виготським, соціальна ситуація виховання формує або затримує процес розширення «зони найближчого розвитку», у якій реалізуються потенційні можливості дитини. Реакція компенсації, що є характерною особливістю дітей з обмеженими можливостями

здоров'я, є засобом психологічного захисту від переживань власної неповноцінності, пов'язаних з усвідомленням психічного й фізичного недоліку [3]. Такі діти зазвичай відмовляються від тих видів діяльності, які потребують посиленої роботи інтелекту. Вони надають перевагу колективним іграм, прикладним видам мистецтва.

Свого часу В. Сухомлинський говорив про потребу естетичного впливу на дітей: «Те, що втрачено в дитинстві, ніколи не поповнити в роки юності і, тим паче, у зрілому віці. Це правило стосується всіх галузей духовного життя дитини, особливо естетичного виховання» [6, с. 134]. Педагог радив давати простір для дитячої творчості, у якій дитяча фантазія розкривається повністю. Важливо, писав він, зберегти, «не зруйнувати дитячу мову казкового бачення світу» [6, с. 132].

Останнім часом збільшилася кількість дітей з обмеженими можливостями здоров'я, тому гуманізація суспільного життя, поширення уявлень про цінності підростаючої особистості, необхідність захищати її права посилюють значущість соціально-реабілітаційної діяльності, метою якої є соціально-освітня підготовка й максимальна адаптація до життя, надання дітям з особливими освітніми потребами шансу сформувати навички соціального орієнтування та культурної соціальної поведінки.

З огляду на сказане актуальності набуває проблема естетичного виховання дітей з обмеженими можливостями здоров'я як умова формування соціально-цінної особистості.

У теорії й практиці естетичного виховання дітей з ООП є певні суперечності: між потребами естетичного виховання та наявною виховною формою; між необхідністю роботи щодо забезпечення адаптації та соціалізації дітей і уявленнями про механізми її реалізації в процесі естетичного виховання; між науковим підходом до здійснення роботи з естетичного виховання дітей цієї категорії й відсутністю єдиної моделі роботи.

Водночас, в умовах інформатизації зростає роль застосування нових інформаційних технологій для розв'язання проблем соціально-психологічної адаптації та реабілітації дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Технічні можливості

сучасних персональних комп'ютерів дозволяють дітям із фізичними вадами працювати на них. Комп'ютери використовуються в різній діяльності людини, тому оволодіння практичними навичками роботи на комп'ютері створює для дітей з обмеженими можливостями здоров'я умови для незалежного існування й інтеграції в суспільство, дозволяє розширити вибір професій через залучення високотехнологічних спеціальностей, пов'язаних із використанням комп'ютерної техніки та сучасних технологій.

Згідно з інформацією міжнародних організацій народжуваність таких дітей у різних країнах становить процентне співвідношення від 6 до 10 % від загальної кількості всіх новонароджених дітей. З огляду на постійне зростання кількості таких дітей, слід активізувати дослідження, присвячені з'ясуванню причин, закономірностей розвитку цього явища, а також розв'язанню питань адаптації до суспільного життя, повноцінної соціалізації дітей, що мають особливі потреби.

Важливе значення має естетичне виховання дітей у комплексному виховному процесі дітей молодшого віку, оскільки саме в цьому віці одним з основних факторів є емоційний й чуттєвий розвиток дітей, який в подальшому сприятиме активному освоєнню дитиною зовнішнього світу й повноцінному спілкуванню з оточуючими людьми. Саме в цьому віці діти емоційно пізнають довкілля.

З огляду на сказане зазначимо, що питання розвитку та адаптації дітей з особливими освітніми потребами, естетичне виховання в умовах інклюзивної освіти є актуальними, оскільки, на жаль, із кожним роком збільшується кількість дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Щоб розв'язати окреслені проблеми, суспільству необхідно посилити теоретичні, насамперед філософсько-естетичні, дослідження в названій галузі. Подальшого дослідження в контексті означеної проблеми потребують висвітлення питань комплексної розробки програм та технологій естетичного виховання, використання надбань художньо-естетичної культури українців тощо.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Сухомлинский В. А. Избранные произведения: в 5 т. – К.: Рад. школа, 1979. Т. 2. 1979. 718 с.
2. Bourdieu P Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste. L., Rourledge, 1994.
3. Выготский Л. С. Психология искусства. СПб.: Азбука, 2000. 182 с.
4. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / уклад.: Л. Масол / Педагогічна газета. 2001, грудень (№ 17). С. 6–7.
5. Сухомлинский В. А. Антология гуманной педагогики. М.: Дом Шалвы Амонашвили, 2002. 24 с.
6. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. К.: А. П. Н., 2003. 68 с.

Гліаді О. І.

(м. Кропивницький)

ЕТИКА І ПРАГМАТИКА В ШКІЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ДОПЕТРОВСЬКОЇ ДОБИ: СВДЧИТЬ ТЕКСТ

1. В культурі освіти як особливій царині загальнолюдської культури існують свої універсалії та унікалії. Звісно, унікалії становлять систему глибоко індивідуальних для кожної культури (тут ми не будемо вживати термін *цивілізація*, оскільки він охоплює цілий кластер етносів – не завжди споріднених – на певній стадії всесвітнього історичного процесу) ознак, які визначають її неповторний унесок у скарбницю досягнень людства. Вони важливі як показники оригінальності еволюції певного народу, маркери його місця в історії людської «екосистеми». Однак для з'ясування типології розвитку суспільств різного типу важливі універсалії – спільні для цих соціумів явища, феномени, процеси. До категорії універсальних, на нашу думку, належать два контрольні важливі концепти в поняттєвій системі процесу виховання: *етика* та *прагматика*. Вони властиві розумінню школи будь-яким етносом, будь-якою освітньою традицією відтоді, коли школа з'являється як культурний феномен і соціальний інститут у добу Античності в Давній Греції, Давньому Єгипті, Китаї, Персії доби Ахеменидів незалежно від типу школи

(загальна школа, школа при дворі царя, військова чи храмова школа).

2. Етика – сума правил, спрямованих на подолання індивідуалізму й агресії, це норми об'єднання колективу, що регулюють моральний розвиток соціальних інститутів та взаємин. А запроваджуються вона через виховання. Прагматика – очікуваний результат виховання, його мета та користь. Отже, обидва поняття корелюють за принципом «Правило, норма VS Мета їхнього впровадження».

3. Найкраще про співвідношення цих концептів свідчать пам'ятки педагогічної думки, де зміст етичних настанов водночас є вказівкою на бажаний результат шкільного виховання. Яскравим прикладом імплементації етики та прагматики в давній школі допетровського періоду є текст «Азбуковника» 1679 р. анонімного автора, поданий у віршованій формі для кращого сприйняття. Це не давній посібник для закріплення навичок читання чи підручник із граматики, а радше інструкція для вчителя (частково й батьків) та докладне повчання для учнів щодо їхнього поведіння в школі та за її межами. В ньому описані всі бажані дії учнів у школі від того, як вони переступили шкільний поріг, і до їхнього уходу. Нижче ілюстрації подано за працею Д. Мордовцева, де текст «Азбуковника» наводиться майже повністю.

3.1. Як входити до школи:

«Въ школу с молитвою входи,
Тако же и вонъ исходи;

Въ школу добрую рѣчь вноси,
Из нея же словесного сору не износи» [2, с. 11]

3.2. Як виходити після занять:

«Школьный соръ вонъ износите,

Бытностей же и рѣчей отнюдь не износите [...]»

«Данный урок кійждо васъ изъучивъ,

И, изъ школы исходя, отъ учителя прощенія получивъ,

Двери школы входяй и исходяй,

Тихо и благоискусно отворяй и затворяй» [2, с. 12]

3.4. У пам'ятці прописані настанови щодо поведіння з товаришами по навчанню (як сидіти поряд із ними, як

розмовляти), щодо ставлення до книжок, за якими вчать ся: «Аще гдѣ пойдеши, книгу твою вышшею страною, яко бы стремоголавно поставиши, но долнею страною во обоихъ не ставляй и полагай: оно бо есть незнающихъ и невѣжествующихъ дѣло. Древца указательнаго въ книгу не клади, но тако просто, или чимъ тончайшимъ преложивъ, замкни, и на уготованномъ мѣстѣ честно полагай».

3.5. Особливо виділені настанови про неможливість зловтішання над іншими учнями та неприпустимість жартів під час занять:

«Шутка и глумленіе въ васъ отнюдъ да не услышится,

Да не ближними нѣкоими зло о насъ помыслится»

«Егда кто другъ друга злѣ уничижитьъ,

Таковъ съ терпѣніемъ на школномъ козлѣ полежить» [2, с. 16].

3.6. Невідомий автор «Азбуковника» приділяє увагу необхідності шанобливого ставлення до приміщення школи, яка не має бути захаращеною речами школярів і брудною:

«Шапки и одежды на грядку да полагаете,

И отгуду паки бережно взимаете;

Школа всегда у васъ чиста да пребываетъ,

Подметена же и беспорошна и исчищена да бываетъ» [2, с. 12]

3.7. Шанобливе ставлення до вчителя:

«Честь достойную учителю воздавайте,

И отъ домовъ своихъ брашна і питіа ему приношайте» [2, с. 24]

3.8. Текст «Азбуковника» містить повчання на всі випадки шкільного життя учнів, проте докладний розгляд кожної з рекомендацій потребує наукової студії іншого жанру й ширшого обсягу. На завершення вважаємо за необхідне зупинитися лише на одній – надзвичайно ригористичній пораді для вчителя й, очевидно, батьків. Зокрема, впадає в око ще одна функція цього історичного джерела, а саме – суворі рекомендації щодо покарання невігласів і нероб. Вони (рекомендації) сформульовані як філософські роздуми в стилістиці церковної проповіді. Власне кажучи, рукопис зазначеного педагогічного трактату розпочинається панегіриком різці:

«Въ предисловія мѣсто сіе полагаемъ.

Розгою Духъ Святый дѣтище бити велить,
Розга убо ниже мало здравіа вредить.
Розга разумъ во главу дѣтемъ вгоняетъ,
Учить молитвѣ и злыхъ всѣхъ встягаетъ [...]
Розга дѣти ведесть правымъ путемъ до неба.
Розга убо всяким добротамъ научаетъ,

Розга и злыхъ дѣтей въ преблагія претворяетъ» [2, с. 11].

Маємо справу ще з однією універсалією виховання – тілесними покараннями, що практикувалися в школах давнього світу й затрималися аж до двадцятого століття. Висловлена давніми єгиптянами максима «вуха дитини знаходиться на її спині» (натяк на биття кийком по спині ледачих учнів) виявилася дуже стійкою в часі й просторі, витримавши випробування часом... І хоч в «Уложеніи Стоглавого Собора» про те, як потрібно вчити дітей, прописано: «[...] не яростью, не жестокостью, не гневом, но радостным страхом и любовным обычаем, и сладким поучением, и ласковым утешением», на невігласів і ледарів, нехлюїв, які не бажають вчитися грамоти, чекає тяжке покарання, й відповідальність за це покладена на пастирів, адже монополію на освіту мала церква, пор.: «А ученики учатся грамотѣ небрегомо. А божественное написание о томъ и всемъ свидѣтельствуетъ. А намъ пастыремъ о томъ небреженіи о всемъ отвѣтъ дати» [3, с. 53]. Тож, це промовистий приклад досягнення освітньої мети (прагматичний аспект) через дотримання християнської етики в інший спосіб, «вострящий ум, возбуждающий память» [2, с. 11].

Висновки. Кореляція етичного й прагматичного в праці анонімого автора «Азбуковника» кінця XVII ст. багато в чому збігається з іншими східнослов'янськими пам'ятками педагогічної думки того часу. Причини цього частково коріняться в принципах етики патріархального слов'янського суспільства, яка складалася не одне століття (достатньо пригадати давньоруський текст «Повчання Володимира Мономаха» [1]), почасти ж подібність до інших педагогічних творів близького спрямування зумовлена впливом на філософсько-педагогічну літературу того часу моральних

постулатів православної церкви, яка практично монополізувала право на шкільну освіту.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Летопись Нестора, со включением поучения Владимира Мономаха: 3-е изд., испр. С.-Петербург : Типогр. И. Глазунова, 1912. VIII, 202 с.
2. Мордовцев Д. О русских школьных книгах XVII в. – М. : Университетская типогр., 1862. 102 с.
3. Стоглавъ. Казань : Типогр. Губернского правления, 1862. 434 с.

Калініченко Н. А.
(м. Кропивницький)

ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ НА ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У ШКОЛАХ (60–70-ті РОКИ ХХ ст.)

Характерною особливістю цього періоду був перехід на загальну середню освіту. Необхідно було завершити перехід на одинадцятирічну освіту для дітей шкільного віку та освіту в обсязі восьми класів для тої частини молоді, яка зайнята в народному господарстві. У 60-х роках педагогічна думка зосереджувалася на актуальних на той час проблемах: зв'язок школи із життям, поєднання навчання з трудовим вихованням, перебудова виховної роботи відповідно до принципів так званого комуністичного виховання, підвищення ефективності навчально-виховного процесу, організації та методики трудового виховання. Актуальності набувала проблема організації та методики навчально-виховної роботи в школах-інтернатах і школах продовженого дня.

Під впливом поступового переосмислення шляхів розвитку освіти в авторитарній державі зароджується незвичний для радянського суспільства напрям – педагогіка співробітництва. Її основна ідея – зробити дитину одnodумцем учителів, вихователів, батьків у своєму вихованні, освіті, зробити її рівноправним учасником педагогічного процесу, відповідальним за його наслідки. Особистість, дитина стає центром навчально-виховного процесу. Вчитель, вихователь переходить від педагогічних вимог до педагогіки відношень, дотримуючись гуманно особистісного підходу до дитини, забезпечує єдність навчання і виховання. Одним із завдань

цього періоду було удосконалення художньої освіти та музично-естетичного виховання учнів, що сприяло б розвитку їх особистості у навчально-виховному процесі.

Цьому сприяла діяльність Павлиської школи і особисто Василя Сухомлинського, який писав: «Те, що втрачено в дитинстві, ніколи не відшкодується в роки юності і тим більш у зрілому віці. Це правило стосується усіх сфер духовного життя дитини і особливо естетичного виховання. Чутливість і сприйняття краси в дитячі роки набагато глибше, ніж у більш пізні періоди розвитку особистості. Потреба у красі підтверджує моральну красу, породжуючи нетерпимість і непримиренність до всього минулого, потворного» [2, с. 193]. У педагогічній спадщині великого педагога розкрито систему засобів естетичного виховання дітей, їх упровадження в Павлиській школі. Серед них: природа, слово, рідна мова, художня література, поезія, музика, мистецтво, живопис, створення краси в довкіллі, естетичність обстановки, що оточує дітей. Складовими естетичного виховання В. О. Сухомлинський називає естетичне сприймання, естетичні почуття, естетичну культуру [3].

У навчальні плани для восьмирічних шкіл (1960/61 н. р.) входив урок «Музика і співи». Школярі повинні були його опанувати один раз на тиждень від першого до восьмого класу [1, с. 2]. Підручники були лише для учнів початкової школи. У зв'язку з нестачею у загальноосвітніх закладах кваліфікованих педагогічних кадрів МО УРСР рекомендувало залучати до викладання музики і співів членів Хорового товариства. Дослідники зазначають, що в цей період в Україні налічувалося понад 40 тисяч дитячих хорових колективів у школах та позашкільних установах. На початку 60-х років, коли відбувається загальний економічний ріст в Україні, помітні деякі зрушення й у сфері музичної освіти – відкриваються музично-педагогічні факультети при педагогічних вузах. Поступово зростає кількість учителів музики і співів з вищою освітою.

1967 року на факультеті Кіровоградського педагогічного інституту з підготовки вчителів початкових класів з ініціативи

тоді ще старшого викладача Сергія Мельничука була відкрита спеціальність «Музика».

Як стверджує нині доктор педагогічних наук, почесний професор університету та кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Сергій Мельничук, підґрунтям для створення нового факультету було успішне існування на теренах педінституту трьох народних самодіяльних колективів: хорової капели під керуванням Семена Дорогого, танцювального ансамблю «Юність» та студентського театру [5]. Внесок, який працівники та вихованці факультету зробили в культуру педагогічного інституту й Кіровоградщини, виключно вагомий. Мої особисті враження від відвідування театральних вистав «Резонансу», народного самодіяльного ансамблю бального танцю «Конвалія», чудових концертів з нагоди урочистостей і творчих зустрічей залишилися яскравими і самобутніми на тривалий час. В педагогічному університеті вчителів завжди зустрічали радо: слухачів курсів, учасників семінарів і конференцій, конкурсів професійної майстерності та інших заходів. І завжди організатором цих пам'ятних зустрічей був проректор з наукової роботи Сергій Гаврилович Мельничук. Його відзначали інтерес, шана і повага до роботи вчителя, відкритість, толерантність, вміння захопити, навчити, переконати, підтримати. Сергій Гаврилович завжди був налаштований на спілкування, з приємною посмішкою, інтелігентний, ошатний, говорив просто про складні процеси шкільного буття. Керівників шкіл, випускників інституту заохочував до створення шкільних художніх колективів, знав кращі з них, приймав участь у оглядах учнівської художньої самодіяльності. Завжди гордився талановитими керівниками студентських колективів, зокрема Віталієм Івановичем Завіною, професором, кандидатом педагогічних наук, заслуженим працівником культури України, керівником міського колективу сучасного бального танцю «Конвалія», хореографом, лауреатом премії комсомолу України імені М. Островського, лауреатом обласної педагогічної премії ім. В. О. Сухомлинського, а згодом першим проректором університету (2003–2010) та його ректором (2010–2011). Колектив постійно досягав нових вершин і нагород,

а його вихованці успішно керували хореографічними колективами в освітніх закладах.

Особливе місце у відвідуванні інституту займав молодіжний театр. «Резонанс». Потрапити на його вистави, та ще й з участю Валерія Дмитровича Дейнекіна, було подією. Ролі: Голохвастов («За двома зайцями» М. Старицького), Шпак («Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка), Монтеккі («Чума обом родинам вашим» Г. Горіна), Націєвський («Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого) дарували захоплення мистецтвом. У 2017 році в актовій залі університету з нагоди 60-річчя відбувся ювілейний творчий вечір молодіжного театру «Резонанс» імені Валерія Дейнекіна. У ряді навчальних закладів були започатковані самодіяльні театри, де з дітьми працювали випускники педінституту. Доводилося бачити ці шкільні вистави... Скільки праці, обдарувань, ентузіазму, емоцій і радості вкладали в них діти.

На базі багатьох загальноосвітніх шкіл впродовж 60-70-х років діяли школи мистецтв з студіями хорового співу, духових та народних інструментів вокально-інструментальними ансамблями, фольклорними колективами, хореографічними студіями, самодіяльними театрами, що значно збагачувало духовний потенціал закладів, сприяло естетичному вихованню підростаючих поколінь [4, с. 210].

Університет нині сучасний науково-освітній центр, що перебуває в постійному творчому пошуку. І в цьому значна частка праці почесного професора Сергія Гавриловича Мельничука, якому щиро бажаємо доброго здоров'я, нових цікавих справ, шани, поваги і любові від рідних, колег і студентів.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – К.: Радянська школа, 1960. № 19–20. Жовтень. 60 с.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям; Народження громадянина; Листи до сина. Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 3. Київ: Рад. шк., 1977. 668 с.
3. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа: Естетичне виховання. Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 4. – Київ: Рад. шк., 1977. 482 с.

4. Калініченко Н. А., Перебийніс Г. М. Сучасники В. О. Сухомлинського. Кіровоград, 1998. 260 с.
5. Мистецький факультет педуніверситету відзначив 50-річчя / Дата оновлення: 06.01.2021. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page> (дата звернення: 03..05.2021).

Кашуба Л. В.
(м. Кропивницький)

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗА ТРВЗ-ТЕХНОЛОГІЄЮ

Досвід сьогодення доводить, що педагогічні інновації – це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем. Педагогічним продуктом інновацій, як процесу творчої діяльності, є зростання педагогічної майстерності вчителя. Центром інновацій є нова ідея розвитку творчої уяви дитини, а її джерелом є дослідницька діяльність.

Однією з основних проблем, що стоять перед новою українською школою є розвиток творчості школярів, здатності до діалектичного мислення. Як визнають вчені-психологи, обов'язковою для творчості повинна стати розвинена уява. Творча уява не може бути продуктивною без значного запасу інформації, без її аналізу та синтезу. Для розвитку нестандартного мислення потрібні активні форми і методи навчання. Саме уява, як каталізатор, прискорює у десятки разів творчий процес. А пік здатності фантазувати припадає на молодший шкільний вік.

Творчість є родовим поняттям по відношенню до винахідництва. Видів творчості немало: художня, технічна, мистецька, педагогічна, побутова, наукова, артистична, поетична тощо. Винахідництво являє собою технічну творчість. Більш того, це вища форма технічної творчості.

Згідно короткого тлумачного словника української мови, «винайти» означає «...придумувати, створювати в процесі творчої роботи зовсім нове, невідоме раніше». До поняття «винахід» відносяться всі види творчої діяльності людини, які приводять до створення нових речей, які раніше не

використовувалися, або ж до виготовлення нових прийомів роботи. Там же зазначається, що до винаходів пред'являються вимоги відносно безпосереднього їхнього практичного застосування і що винаходи постійно вдосконалюються. Теорія розв'язання винахідницьких задач призначалась суто для технічних працівників (інженерів, конструкторів, винахідників).

Практика довела життєздатність і доцільність цієї технології для будь-якої категорії людей, що творчо налаштовані й бажають досягнути її ідеї та основні положення для себе особисто аби грамотно займатися творінням, чи з метою доведення їх до свідомості інших, щоб забезпечити умови для їхньої творчості чи винахідництва. Останнє більш притаманне працівникам освіти.

Вчений, автор технології ТРВЗ Альтшуллер Г. С. стверджує, що «нерозумно чекати творчого прозріння, коли можна користуватися системним інструментом, який може направити думку в потрібне русло». Тому вважає, що ТРВЗ – це наука про розвиток систем і про ефективне мислення взагалі, в будь-якій області творчості [1].

Слід зазначити, що ТРВЗ називають прикладною діалектикою або загальною теорією творчості. Тільки в творчій діяльності відбувається розвиток творчих здібностей – оволодіння методами і способами пізнання і перетворення ознак об'єктів. Саме тому виникає необхідність активізувати пізнавальну творчу і практичну діяльність дітей. Розвинуте креативне мислення розкриває творчі здібності.

Влучною характеристикою цієї технології є слова Селевко Г. К.: «Досягнення творчого рівня розвитку особистості може вважатися найвищим результатом у будь-якій педагогічній технології. Але існують технології, у яких розвиток творчих здібностей є пріоритетною метою, це – теорія розв'язання винахідницьких задач Г. С. Альтшуллера...» [2].

Системно-функціональний підхід розглядали дослідники: Шрагіна Л. І., Гредінарова О. М. На думку Л. І. Шрагіної, найефективніший психічний розвиток (творчих здібностей, зокрема,) відбувається в ході мотивованої, свідомої й активної діяльності, одним із видів якої є навчальна. Усвідомлене

застосування системно-функціонального підходу дає змогу встановлювати зв'язки між різними явищами дійсності, бачити їхню системність і в такий спосіб створювати цілісну картину світосприйняття. У навчальному пізнанні системний підхід, активізуючи учнів, забезпечує значно продуктивніше дослідження й засвоєння знань, показує можливості їх практичного застосування й сприяє розвитку мислення [2].

Говорячи про стратегії ТРВЗ-технології, можна стверджувати що: якщо умови задачі не складають протиріччя законам природи, то ця задача має розв'язання; розвиток систем підкоряється об'єктивним (незалежним від людини) законам; ці об'єктивні закони розвитку можна пізнати і використати для вдосконалення життя; заснована на ідеях і законах діалектики і логіки, системного підходу і функціонального аналізу, на законах розвитку систем і законах психології, ТРВЗ є законослухняним вченням.

Отже, теорія – сильний інструмент розв'язання задачі ще й тому, що ввїбрала в себе мудрість і досвід людства (для цього було проаналізовано сотні тисяч патентів і обґрунтувань винаходів). Вона орієнтує суспільство на творчість. А це в більшості гарантує зміни в суспільстві і дає надію на можливість розумового розв'язання глобальних соціальних, етичних, екологічних та економічних проблем на Землі.

Технологія надає можливості відійти від стереотипів мислення і пропонує прийоми «розчищення площі» для нестандартних ідей. Розвиток розумових операцій можна довести до такого рівня, коли дитина може самостійно аналізувати дійсність, встановлювати систему орієнтирів, знаходити розв'язки різних ситуацій, свідомо відноситися до власної діяльності. Накопичений досвід створив систему різних вправ, які показують динаміку використання елементів ТРВЗ для дітей.

Це дозволяє розвивати системно-функціональне мислення, вчить бачити протиріччя, уміти моделювати процеси, знаходити і використовувати ресурси, «перетворювати» об'єкти. З таких показників розвитку мислення, як глибина, широта, оригінальність, системність – учні досягають результатів. При

цьому навички уміння мислити логічно та самостійно вони переносять в основу своїх буденних вчинків.

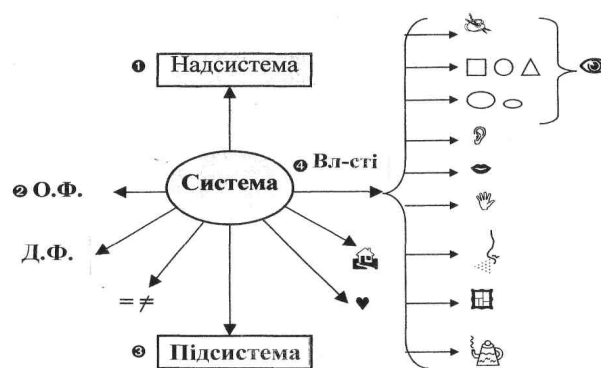
Системне мислення також виховує творчу особистість, дає можливість розв'язувати задачі проблемного і розвиваючого навчання. Його суть полягає в тому, що кожний об'єкт оточуючого світу ми можемо розглядати як систему, виконуючу певну функцію (О. Ф. – основну функцію). Вона має свою надсистему – утворення, куди входить система як складова частина, яка може бути різною в залежності від її логічної основи. Також вона відноситься до підсистеми – окремих взаємозв'язаних елементів.

Система – це сукупність елементів, при об'єднанні яких створюється нова якість, визначена для виконання певних функцій і якою не володіють певною мірою її складові. Система характеризується певними властивостями і може бути використана для іншої дії (Д. Ф. – додаткова функція).

Системно-функціональний підхід включає оцінку і розвиток системи в часі. Якщо система не розвивається, вона не існує і переходить у підсистему. Систему можна порівняти з другими системами по всіх параметрах, а також дати метафоричне порівняння (\neq). Такий підхід включає об'єктивну і суб'єктивну думку і оцінку системи, що розглядається.

Крім того, ми можемо розглянути місце системи в реальному чи інформаційному просторі та її розвиток в часі. Всю інформацію можна вкласти в схему СФА (системно-функціональний аналіз), що дозволить нам вирішити ряд поставлених завдань. Вчені Шрагіна Л. І. та Гредінарова О. М. пропонують ще одне поняття – взаємодію системи з іншими об'єктами оточуючого світу.

Це можна подати у вигляді схеми 1.

Отже, теорія розв'язання винахідницьких задач дає можливість: творчо підходити до розвитку особистості; уміння розв'язувати нестандартні ситуації; уміння робити відкриття; постійно знаходитися в розвитку; готуватися до «сюрпризів» життя.

Орієнтація педагогіки на формування в учнів якостей творчої особистості повинна змінити форми і принципи педагогічної діяльності. Ключова фігура навчального процесу – вчитель та його творча самовіддача, яка допомагає підібрати шлях до розуміння дитячого світогляду.

Такий ланцюг взаємовідносин адаптує дитину в соціум і дає шлях до творчості.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Альтшуллер Г. С. Как стать гением: жизненная стратегия творческой личности. Минск: Беларусь, 1994. 479 с.
2. Дмитрієва С. А., Кашуба Л. В. Стратегія розвитку творчості молодшого школяра за технологією ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких задач). Навчально-методичний посібник. Київ: Слово, 2020. 108 с.

Кіндей Л. Г.
(м. Кропивницький)

ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ПРЕКРАСНОГО НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Новітні процеси в організації освіти в Україні, їх зорієнтованість на всебічний гармонійний розвиток особистості молодшого школяра, формування високого інтелектуального потенціалу й створення сприятливих умов для постійного самовдосконалення зумовили потребу оновлення системи сучасної початкової освіти. Передовсім важливо спрямувати освітній процес на особистісний розвиток кожного учня відповідно до рівня його здібностей. Пріоритетним напрямом розвитку державної початкової освіти є осучаснення методів і прийомів навчання й виховання на всіх уроках, зокрема й на літературному читанні [1; 4].

Проблему розвитку естетичних почуттів в учнів початкової школи постійно досліджують психологи, педагоги, методисти, учителі-практики. Результати наукового пошуку представлено

в працях Л. Богояленського, Л. Виготського, В. Давидова, Н. Менчинської, С. Рубінштейна, Г. Костюка. Сучасні підходи до методики формування почуття прекрасного в молодого покоління представлено в наукових розвідках О. Савченко, В. Паламарчука, Ю. Мальованого, О. Проскури, М. Вашуленка, Л. Варзацької та ін.

Інноваційні наукові дослідження спрямовано на вдосконалення освітнього процесу в початковій школі завдяки осучасненню методів, засобів та організаційних форм навчання і якісним змінам змісту освіти. У науково-педагогічних дослідженнях останніх років спостерігається прагнення вчених до реформування концептуальних і структурно-змістових засад навчання молодших школярів на ідеях демократизації, гуманізації, подолання заідеологізованості змісту освіти й девальвації загальнолюдських цінностей.

Нині не знижується актуальність розроблення проблем естетичного виховання, оскільки воно є першорядним засобом вироблення ставлення до навколишнього світу, засобом морального й розумового виховання, засобом розвитку духовно багаті особистості. За твердженням В. Сухомлинського, особливість системи естетичного виховання в тому, що вона «повинна бути передусім єдиною, що поєднує всі предмети, всі позакласні заняття, все життя школяра, де кожний предмет, кожний вид заняття має чітке завдання в справі формування естетичної культури і особистості школяра» [3].

На наш погляд, особливо сприятливими для забезпечення ефективності системи формування естетичних почуттів учнів є уроки літературного читання в початковій школі, оскільки читання є процесом пізнання навколишнього світу засобами мови. Слово, ужите в різних контекстах, формує творчу уяву, збагачує емоційно-чуттєвий досвід, передає нову інформацію, підвищує рівень інтелекту.

Художня література як вид мистецтва найбільш повно і всебічно віддзеркалює дійсність. Під час опрацювання художніх творів, учні початкових класів пізнають красу рідного слова, специфіку художньої мови, усвідомлюють процес розвитку мистецтва слова, свою історію, красу людських взаємин, у них виробляється естетичне ставлення до літературних героїв,

природи, науки. Педагогові важливо організувати правильне сприймання літературного твору, забезпечити умови для відчуття сили й краси його образів, для розуміння естетичних цінностей українського народу.

Для досягнення глибокого сприймання літературного твору потрібно формувати вміння школярів помічати й усвідомлювати специфіку тексту, визначати засоби виразності (метафори, епітети, порівняння), емоційну наповненість, розуміти позицію автора у викладі епізодів життя й персонажів.

У процесі вивчення різноманітних за змістом і характером творів учителеві важливо сформувати в дітей уміння бачити розбіжності між красивим і потворним, змістовним і безглуздим; виробляти в них високий художній смак, любов до народу, ненависть до ворогів, повагу до старших, доброту, чуйність, співчуття чужій біді. Для досягнення мети уроку літературного читання потрібно ретельно підбирати засоби образотворчого мистецтва, з-поміж яких репродукції картин, малюнки, ілюстрації, тому що саме в цей віковий період діти по-особливому сприймають усе яскраве, нове, красиве. Окрім цього, важливо також використовувати художню фотографію, яка дозволяє фіксувати реальний стан природи. Доречно підібрані засоби образотворчого мистецтва ефективно впливають на естетичний розвиток школярів, викликають відповідні емоції, хвилюють серце, бентежать розум.

Успішна реалізація завдань естетичного виховання залежить від правильної організації самого уроку літературного читання, у структурі якого потрібно передбачати творчий аналіз, що є засобом вироблення в учня цілісного образного, емоційного, ідейного, естетичного уявлення про твір [2]. Естетичність твору забезпечується здатністю автора виражальними засобами демонструвати красу природи, людських взаємин тощо.

Зорієнтованість на духовні й художні цінності, гнучкість структури уроку, віддзеркалення в ній специфіки пізнавальної діяльності школярів є першорядною умовою вдосконалення уроків літературного читання. Сприймання й усвідомлення художнього твору є результатом багаторазового, емоційно

напруженого процесу, у якому по-особливому виявляються співвідношення між засвоєнням знань і розвитком.

Отже, на уроках літературного читання засоби мистецтва є пріоритетними для реалізації завдань естетичного виховання; осмислення прекрасного дозволяє дитині духовно зростати й естетично розвиватися.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Державний стандарт початкової освіти (2018 р.). Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. Початкове навчання та виховання. 2018. № 28–29. С. 41–45.
2. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах: Посіб. для вчителя. Київ: Освіта, 2015. 334 с.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / За наук. ред. О. Сухомлинської. Харків: Акта, 2012. 545 с.
4. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. Київ: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Кічук Н. В.
(м. Ізмаїл)

ТВОРЧІСТЬ ЯК СВІТОВИЙ БРЕНД СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Класична педагогіка (А. Дістервег, Я. Коменський, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.), як і фундатори психолого-педагогічної науки сьогодення (І. Бех, І. Бондар, І. Зязюн, В. Луговий, О. Савченко та ін.). Єдині у визнанні, що саме творчість постає імперативом незворотності якісних новоутворень в освітній сфері.

До того ж за сучасних вітчизняних реалій, пов'язаних, з одного боку, із наполегливим намаганням реалізувати Концепцію «Нова українська школа», а, з іншого – повноцінною опорою на позиції європейської перспективи, фахівцями по-новому оцінено неперевершеність значення зауваги І. Франка про те, що саме «вчителем школа стоїть».

Вивчення й узагальнення історико-педагогічних джерел та наукового фонду (котрий склався передовсім завдячуючи корифеям сучасної української педагогіки) доводять базове значення творчості. Йдеться про явище, котре слугує запорукою незворотності не лише новоутворень, пов'язаних із особистісно-професійною ресурсністю вчителя, а й конструктивністю

особистісного розвитку учня як суб'єкта різнопланової діяльності. Принагідно наголосимо на фундаментальному у цьому плані науковому доробку визнаного українського вченого С. Г. Мельничука, адже саме тут віднаходимо осучаснений погляд на трактування базового конструкту творчості – мислення особистості. Так, на рівні підручників, довідкових джерел, посібників для студентів – майбутніх педагогів учений сприяв розтлумаченню наукового статусу поняття «творче мислення» – не всяке активне мислення є самостійним, а самостійне мислення особистості є творчим; натомість творче мислення завжди постає активним і самостійним [1]. До того ж адресатом наукового доробку С. Г. Мельничука постають як майбутні вчителі саме початкової школи, так і молодші школярі. А це набуває суттєвого значення в ракурсі окресленої нами надто складної проблеми, адже вона одночасно складає площину, дослідження і теорії особистості, і теорії діяльності, і теорії творчості.

Педагогічний дискурс доводить, що специфічним є контент осмислення проблематики творчості. А це ми вбачаємо у суттєвому посиленні акцентів у такому твердженні, як-от: «від творчості вчителя – до творчості учня».

З чим це пов'язане? На нашу думку, по-перше, необхідністю врахування встановленої науковцями (Марусинець М., Онопрієнко О., Савченко О. та ін.) схильності молодших школярів до наслідування. Адже створюється можливість прогнозувати позитивну динаміку процесу самовираження творчої індивідуальності дитини внаслідок впливу професійної діяльності педагога в творчому режимі; отож, окреслений процес, як засвідчує практика, відбувається більш інтенсивно і природно. По-друге, своєрідністю специфіки технологій діяльності творчого вчителя початкових класів, що простежується за маркерами гнучкості та нестандартності дій, які позитивно позначаються на мобільності вияву навіть незначних ознак творчості дитини молодшого шкільного віку [2]. По-третє, результатами саморефлексії досвіду запровадження інновацій у початкову освіту, що підтверджують виключне значення творчої особистості педагога у вияві

креативності молодших школярів через випереджувальний розвиток їх творчої уяви.

У зв'язку із зазначеним, маємо вказати принаймні ще на двох моментах. З одного боку, на доцільності врахування висновку деяких психологів (зокрема, І. Манохи) відносно важливості розведення понять «креативність» і «творчість». Справа в тому, що явище креативності має і актуальну, і потенційну форми, а спектр творчих здібностей особистості виступає одночасно й структурною складовою її креативності.

З іншого боку, принциповим визнано те, щоб у системі університетської освіти майбутніх педагогів застосовувалися саме креативні освітні технології. Йдеться про важливість домінування в їх змісті не «готових знань», а інформативного підґрунтя для вияву студентством інтелектуальної ініціативи, оскільки без цього не уможлиблюється вироблення особистістю власного бачення і «світу обраної професії», і себе, як успішного «конструктора цього світу».

Отже, важливим брендінговим показником сучасної конкурентоспроможної освіти постає творчість суб'єктів освітнього процесу. Таке узагальнення вписується у наукові уявлення сучасних дослідників про параметри якості освітньої сфери [3]. Ось чому має сенс спрямувати наукові розвідки на поглиблення практико-орієнтовного змісту професійної підготовки педагога, здатного до творчості у фаховій діяльності. Сприяючою обставиною у цьому плані слугує те, що теоретико-методологічні аспекти вже відтворені у професійному стандарті, зокрема, за професією «Вчитель початкової освіти» та в діяльності новоствореного в Україні Інституту професійних кваліфікацій.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Мельничук С. Г. /Енциклопедія сучасної України. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень АПН України, 2018. – Т. 20. С. 157.
2. Kichuk N. V. Tecnification of future preschool teachers professional training: some aspects of a problem /Science and education. Вип. 10. 2014. С. 87-89. <https://app.webofknowledge.com/author/record/11274496>
3. Фінікова Т. В., Терещук В. І. Локальні системи управління якістю: світовий досвід та українські практики побудови. – Київ: Таксон. 316 с.

Козир А. В.
(м. Київ)

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК КЕРІВНИКА ШКІЛЬНОГО ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ

Розвиток професійної освіти в Україні визначається в загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності та новітні технологічні процеси. У зв'язку з цим постає необхідність удосконалення професійної майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва в педагогічних вищих навчальних закладах з орієнтацією на духовні цінності та відродження національних культурних традицій.

Враховуючи багатоплановість професійної діяльності вчителів музичного мистецтва, котра включає організаторську, психолого-педагогічну, художньо-творчу роботу, необхідно готувати не лише високопрофесійних фахівців, а й орієнтуватися на творчість, новаторство, здатність до створення неповторного та досконалого в практичній діяльності, володіння високим рівнем фахових умінь, компетентністю, творчою готовністю до продуктивно-акмеологічного становлення, спрямованості й технологічності як важливих рис професіонала-майстра.

Професійна майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва є інтегральною характеристикою, що складається із цілого комплексу емоційних, інтелектуальних, характерологічних властивостей і якостей, виявляється у вільній, свідомій, ініціативній, внутрішньо необхідній діяльності спілкування через музику з творчими колективами. У визначенні пріоритетів професійної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва ми спираємось на: орієнтацію студентів на творчість, потребу в творчому самовираженні, включення в оволодіння прийомами вирішення творчих імпровізаційних завдань, формування індивідуального шляху фахового зростання.

Професійна майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва на практиці найбільш повною мірою реалізується в

роботі з творчими хоровими колективами. Хоровий спів – найбільш масова форма активного залучення дітей до музичного мистецтва. Адже, співати здатна кожна дитина, спів для неї є природним і доступним засобом вираження естетичних потреб та почуттів. Тому підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва повинна бути скерованою на оволодіння майстерністю хорового співу з метою використання його як дієвого засобу музично-естетичного виховання школярів. Так, розглядаючи завдання підготовки майбутніх учителів музики, А. Авдієвський наголошував на тому, щоб навчати дітей мистецтву, «залучати їх до безпосередньої участі в творчості» [1].

Результати нашого дослідження дозволили зробити висновок, що для здійснення ефективного керівництва учнівським хоровим колективом педагогу необхідна здатність керувати собою і через себе – усіма компонентами педагогічної діяльності на ґрунті зворотного зв'язку: усвідомлення мети діяльності та результатів її досягнення; урахування специфіки сприйняття учнями дій педагога; вибір оптимальних засобів впливу й коригування педагогічної позиції на підставі аналізу результатів відповідно до поставлених завдань. Тому професійну майстерність учителя доцільно розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності та як вияв творчої активності особистості педагога з високим рівнем самоорганізації професійної діяльності на рефлексивній основі.

Досягти професійної майстерності у процесі керівництва шкільним хоровим колективом спроможний учитель, який володіє гармонійним поєднанням педагогічної і виконавської майстерності та диригентської волі у цілісному феномені. Структурними компонентами формування професійної майстерності майбутнього вчителя як керівника шкільного хорового колективу виділяємо: *мотиваційний* – як системоутворюючий фактор професійної діяльності, психологічну основу становлення творчої особистості педагога та обов'язкову умову фахового навчання; *компетентнісний* – як здатність до засвоєння сукупності професійних знань і вмінь, а також засобів виконання професійної діяльності, що дозволяють осмислювати процес творчого спілкування (спостерігати, розуміти), прогнозувати ситуації спілкування,

уміння визначати стан співрозмовника, проникати в його думки, почуття, внутрішній світ; *критично-рефлексивний* – установка на активну творчу діяльність, спрямована на самопізнання та самовдосконалення, рефлексивний аналіз розвитку творчих здібностей, самоконтроль за прийняттям власних рішень; *креативний* – пов'язаний із розвитком пізнавальної активності, самостійності в художньо-творчій діяльності; *діяльнісно-вольовий* – передбачає здатність майбутнього вчителя до управління художньо-творчою діяльністю школярів, їх поведінкою тощо, а також збереження власного творчого самопочуття в процесі музично-педагогічної діяльності, сформованість комунікативних умінь, навичок творчого спілкування, взаємодопомоги.

Таким чином, формування професійної майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва як керівників шкільних хорових колективів є запорукою створення реальних умов акмеологічного зростання фахівців та досягнення високих художніх результатів у педагогічній роботі.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Авдієвський А. Т. Формування особистості на ґрунті національно-культурного відродження // Мистецтво у школі: Зб. ст. Вип. 1. Київ: УДПУ, 1996. С. 80-83.
2. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: Монографія. Київ: НПУ, 2004. 243 с.
3. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність: Підручник. Київ: Вища шк., 1997. 349 с.
4. Паньків Л. І. Теорія та методика підготовки майбутнього вчителя до керівництва учнівськими музичними колективами: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 – теорія і методика навчання музики. Київ: НПУ, 2005. 19 с.

Корсікова К. Г.,
Агеєнко Т. А.
(м. Харків)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ В ОНЛАЙН І ОФЛАЙН ФОРМАТІ

Виховний потенціал мистецтва щодо естетичного виховання учнівської молоді сконцентрований у таких його видах, як література, образотворче, декоративно-ужиткове, сценічне мистецтво, музика та архітектура. В основі мистецтва як компоненту освітньої галузі освітньої діяльності лежить емоційна сторона свідомості, естетичні ідеали особистості, формування духовних інтересів, прагнень, ставлення до світу взагалі [3, с. 10].

Опанування учнями мистецтва ґрунтується на засадах компетентнісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, ігрового та інтегративного підходів.

Мистецтво сприяє формуванню ключових компетентностей, зокрема, у процесі:

- усного висловлювання своїх вражень від мистецтва; за допомогою коментування дорослого й оцінювання власної художньо-творчої діяльності (вільне володіння державною мовою/ здатність спілкуватися рідною).

- застосування мистецької термінології, що має іноземне походження, у процесі інтерпретації художніх творів (спілкування іноземними мовами);

- здійснення елементарних розрахунків (наприклад, для встановлення пропорцій, визначення метру, запису ритму тощо) (математична компетентність).

- спостереження, дослідження і відтворення довкілля та явищ природи засобами мистецтва (компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність);

- формування уміння визначати власні художні інтереси, досягнення і потреби; прагнення доцільно використовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва (навчання впродовж життя);

– опанування народних традицій, мистецтва рідного краю; толерантного ставлення до мистецтва різних народів (культурна компетентність)

– проявів творчої ініціативи та намагання її реалізувати, зокрема через втілення у практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); презентації результатів власних мистецьких досягнень (підприємливість та фінансова грамотність);

– виявлення бажання впроваджувати нові ідеї (інноваційність) [1, с. 7].

Практично оволодіти майбутньою професією здобувачі освіти мають змогу у процесі проходження педагогічної практики. Педагогічна практика як одна з основних ланок педагогічної освіти має відповідати сучасним вимогам освітнього процесу ЗЗСО, озброювати здобувачів освіти технологіями, методами, засобами педагогічної діяльності, що відбиватимуть побажання соціуму, економічні, екологічні обставини [2, с. 36].

Під час карантину через пандемію коронавірусу проводити навчання віддалено, не бачити тих, кого вчиш, не мати можливості пояснити особисто чи допомогти в момент виникнення проблеми є вимогою обставин, і майбутнім керівникам гуртків треба учитися вчити інших дистанційно. Тому актуальним постає питання дистанційного проходження педагогічної практики.

Успіх проходження практики значною мірою залежить від підготовки до заняття здобувача освіти. Складається така підготовка з попереднього і безпосереднього етапів.

Попередня підготовка до проходження практики передбачає:

– вивчення змісту навчальної програми, її пояснювальної записки, усвідомлення мети і завдань навчальної дисципліни загалом та мети і завдань, які вирішує кожна тема;

– ознайомлення з підручником, навчальними посібниками, зі спеціальною педагогічною і методичною літературою, з досвідом роботи учителя. Здобувач освіти має знати, що учні вивчали з цього предмета на попередніх уроках і що вивчатимуть на наступних;

– підготовка демонстраційного матеріалу.

Якщо педагогічна практика проводиться онлайн, студент має подумати про те, як він виглядатиме на екрані, підібрати відповідну одягу, забезпечити відповідний фон, за необхідності розмістити приклади та етапи виконання майбутньої роботи на імпровізованій дошці (стіні), продумати можливість демонстрації певних етапів виконання малюнку, роботи з фарбами, пензлем, виконання різних технік тощо.

Безпосередня підготовка до педагогічної практики потребує глибокого продумування кожного структурного елемента і може відбуватися в такій послідовності:

а) формулювання мети і завдань заняття естетичного циклу;

б) визначення обсягу і змісту навчального матеріалу;

в) вибір форм організації навчання;

г) вибір методів і прийомів навчання;

ґ) наочно-технічне оснащення уроку;

д) складання плану-конспекту (технологічної карти) заняття;

е) перевірка готовності здобувача освіти до заняття. Студент повинен переконатися, що всі етапи підготовки виконані і психологічно налаштуватися на урок [4, с. 61]. Якщо урок проводиться онлайн, здобувач освіти має налаштувати інтернет-зв'язок та екран.

Також здобувачі освіти Харківської гуманітарно-педагогічної академії у процесі проведення пробних уроків з образотворчого мистецтва можна послуговуватися програмою Агеєнко Т. А. «Казкові мандрівки до Чарівного Королівства Творчості». Дана програма орієнтується на сучасні форми організації та проведення уроків із широким використанням нетрадиційних художніх матеріалів і технік зображення. Такі уроки сприятимуть розвитку емоційної та зорової чутливості дитини, її здатності захоплюватися, дивуватись і радіти розмаїттю форм, барв, образів, явищ навколишнього світу. Робота на уроках розвиватиме бажання маленьких художників експериментувати з різними пластичними матеріалами і техніками для створення власних художніх образів.

Програма передбачає використання таких художніх технік як от:

– малювання пензлями (художніми та клейовими), патичками з вати та поролону, пальчиками, олівцями та фломастерами, кольоровими рейдами, тушшю, акварельними та гуашевими фарбами;

– аплікація, колаж, монотипія, ниткографія та плямографія, гратографія, змішана техніка акварелі та воску;

– ліплення з глини, пластиліну, пластичної маси «солоне тісто»;

– конструювання з паперу та картону різних видів, з готових форм у вигляді пляшок, з флаконів від парфумів, спорожнених курячих яєць, повітряних кульок;

– мозаїка з паперу, насіння, круп, намистин, гудзиків, ниток, текстильних відходів, фольги (на пластиліновій або клейовій основі).

Майбутнім педагогам слід гарно усвідомлювати те, що дитина сприймає світ через призму сприймання дорослої людини: батьків, вихователів, учителів. Своєю здатністю помічати красу, відчувати й емоційно переживати її дорослі відкривають у дитини почуття прекрасного.

Слід відмітити переваги та недоліки проведення педагогічної практики в онлайн-форматі.

Переваги та недоліки проведення уроків з образотворчого мистецтва в онлайн-форматі

Переваги	Недоліки
Приклад та етапи виконання роботи можна помістити у кожного учня на екран	Корегування діяльності тільки словесно
Повністю самостійне виконання роботи	Не має можливості постійно спостерігати за результатами творчої діяльності
Можливість використання додаткових зображень	Можлива неправильна кольорова передача

Виділимо вимоги до проведення педагогічної практики із занять естетичного циклу в онлайн-форматі:

1. Не потрібно копіювати класно-урочну систему в онлайн-форматі.

2. Традиційну структуру уроку можна спростити та приділити увагу основному етапу.

3. У ході підготовки до онлайн-уроків здобувачам освіти слід урахувати, що надати в повному обсязі навчальний матеріал не вдасться. Тому необхідно виокремити найголовніше, передбачити конкретні запитання, уникати хорових відповідей.

4. Особливу увагу слід звернути на інструктаж щодо виконання самостійної творчої роботи. Інструктаж має займати найбільшу частину онлайн-уроку і супроводжуватися демонстрацією методів або технік малювання, пояснення етапів виконання творчого завдання, можна використовувати відеопояснення.

5. Важливо розрахувати час, який знадобиться учням для самостійного виконання творчого завдання. З метою зменшення часу, проведеного біля монітору або екрану телефону, частину творчої роботи учні можуть закінчити після уроку.

6. Наприкінці уроку слід проводити невелику рефлексію у формі гри «Мікрофон», бесіди «Що сподобалось, що ні» тощо.

7. Слід пам'ятати, що дистанційне навчання передбачає нерухоме проведення часу біля екрана, тому не можна забувати про чергування розумової активності з фізичною, пропонуючи руханки та ігри, проводячи гімнастику для очей.

Підготовка фахівців до проведення занять естетичного циклу вимагає потужної системи знань у галузі художньої культури та різноманітних методичних умінь: забезпечувати естетичне сприйняття учнями творів мистецтва, образно розповідати про його різновиди і жанри, занурювати школярів у світ художніх образів, організовувати творчу діяльність дітей.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гайдамака О. В. Теоретико-методичні орієнтири навчання мистецтва учнів закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. *Мистецтво та освіта*. 2020. № 3 (97). С. 6-12.
2. Мистецтво у розвитку особистості: монографія / За ред., передмова та післямова Н. Г. Ничкало. Чернівці: Зелена Буковина, 2006. 224 с.
3. Моторна О. Руйнуємо стереотипи навчання мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2019. № 2 (92). С. 6-12.
4. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. К.: Освіта України, 2008. 274 с.

Котелянець Н. В.
(м. Кропивницький)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ

Категорія «естетичне виховання» органічно пов'язана з дефініцією «естетика», що характеризує науку про прекрасне. Естетика допомагає нам відчувати прекрасне у всіх сферах життя: в мистецтві, музиці, літературі, праці, в повсякденному житті. Естетичне виховання допомагає пізнати прекрасне, слідувати йому й творити прекрасне. Саме естетичне виховання перетворює життя людини, насичує його яскравими фарбами, позитивними емоціями, тому естетичне виховання має формуватися на ранньому етапі онтогенезу.

Естетичне виховання школярів спирається на різноманітні види мистецтва, які взаємодіють між собою, інтегративно впливають на індивіда. Ця взаємодія можлива внаслідок тісних зв'язків між навчальними предметами. Система естетичного виховання базується на принципі органічного зв'язку всієї художньо-естетичної діяльності дітей з їх життєвої стратегією, архетипом соціуму, розвитком світосприйняття й морально-духовного континууму.

Особливість естетичного виховання молодших школярів полягає в тому, що саме в цей віковий період відбувається формування особистості, створення ідеалів, діти відрізняють і виділяють добро і зло, красиве і потворне. Основоположні морально-естетичні якості особистості закладаються в молодшому шкільному віці і зберігаються практично в незмінному вигляді впродовж усього життя.

Одним з найважливіших елементів змісту естетичного виховання є спрямованість на індивідуальний розвиток кожного учня. В першу чергу, це формування естетичних потреб у мистецтві, в усвідомленні цінності предметів мистецтва. Згідно з дослідженнями, інтерес молодших школярів до естетики має форму естетичних потреб, яка зв'язана з бажанням створити щось творче, нове для навколишнього світу, спираючись на власний досвід. В основу формування естетичних потреб закладено прагнення до

прекрасного, творчого перетворення, емоційного переживання мистецтва.

Естетичне виховання допомагає молодшим школярам виявити позитивні сторони в кожному навчальному предметі, зрозуміти його значимість і полюбити предмет. Але головна роль естетичного виховання в початкових класах відводиться таким предметам як літературне читання, образотворче мистецтво і музика, технології, оскільки вони відіграють вирішальну роль у формуванні естетичних ідеалів у молодших школярів, їх художнього еталону, естетичного ставлення до реальності й творчості.

Естетичне виховання не вчить вигадувати те, чого немає, а допомагає бачити те, що є. Одним з компонентів естетичного виховання є набуття знань, пов'язаних зі сприйняттям мистецтва, а також зі здатністю висловлювати свою думку про побачене. Це сприятливо впливає на формування у молодших школярів уявлень про особливості жанрів і видів мистецтва. Головним у змісті естетичного виховання є формування у дітей естетичного смаку, що є здатністю людини емоційно оцінювати й сприймати прекрасне.

Проблема естетичного виховання засобами праці є важливою соціально-педагогічною проблемою. Праця, організована на основі певних педагогічних принципів, є одним із ефективних засобів естетичного впливу на людину. Праця не тільки створює красу, але й сама є красою, а за певних умов може приносити й естетичну насолоду. Але поряд з цим погано організована, безплідна за результатами, надмірно важка праця викликає у людини негативні естетичні емоції, породжує відчуття огидного, небажання брати у ній участь.

Аналізуючи естетичний вплив праці на людину К. Д. Ушинський писав: «Хто не випробовував животворного, освіжаючого впливу праці на почуття?...Людина ...зобов'язана праці хвилинами високих насолод»[2, с. 91].

Естетичне виховання в праці – це виховання у школярів естетичного ставлення до праці, до його умов, суспільної спрямованості, результатів, організації праці, до якості трудових дій.

Аналіз досліджень з проблеми естетики праці стверджує, що праця повинна приносити, крім практичної мети, радість, естетичну насолоду. Краса праці проявляється тільки тоді, коли вся її педагогічна організація розглядається як певна система зі своєю структурою і логікою розвитку. З цієї точки зору в педагогічній літературі виділяють кілька структурних блоків: 1. Мета праці (психологічна установка). 2. Процес і зміст праці. 3. Результат праці [1, с. 62].

Правильне розуміння й педагогічно ефективне використання краси кожного блоку системи праці в їх єдності дає можливість для здійснення завдань формування естетичної культури.

На основі всіх 3-х блоків у педагогіці й практичній діяльності виділяють основні вимоги до праці, які забезпечують її естетичну цінність: а) зрозумілість мети праці і її бажаність; б) педагогічно правильна організація праці; в) посиленість праці; г) чергування праці й відпочинку; д) естетична оцінка результатів праці; е) радісна перспектива у праці (установка на красу); є) формування ідеального бачення краси того, що повинно бути в результаті праці.

Метою естетичного виховання на уроках технології в початковій школі є формування всебічно розвиненої особистості, здатної сприймати, відчувати й оцінювати прекрасне в процесі трудової діяльності. Естетичне виховання впливає на розвиток художнього смаку, просторової уваги, абстрактного мислення, окоміру.

Навчальна праця має значні виховні можливості. Вона впливає на почуття учнів, якщо за своїм змістом та умовами здійснення приносить їм задоволення та насолоду. Праця якою займаються учні має бути суспільно корисною. Безцільне ж перетворення матеріалів не викликає в учнів позитивних естетичних емоцій. Створюючи корисні предмети, учні усвідомлюють сутність праці, їх охоплює радість, якщо звичайний матеріал, такий як папір або тканина, перетворюється у красиві та потрібні вироби. У процесі створення корисних виробів необхідно також дбати про їхню естетичну красу. Краса нарівні з корисністю, надійністю, міцністю є критерієм якості продукції. Тому на уроках

технології необхідно виховувати в учнів прагнення зробити свій виріб не лише корисним, але й естетично привабливим.

З метою естетичного виховання учнів на уроках технології корисним є використання засобів декоративно – ужиткового мистецтва. Воно сприяє розвитку в учнів відчуття кольору, симетрії, ритму, пропорційності, просторової уяви.

Здійснюючи систему естетичних впливів на учнів початкових класів на уроках технології, слід виділити в трудовому процесі такий етап, як естетичний аналіз виробу-зразка, тобто розгляд його з точки зору того, що в ньому є предметом нашого естетичного ставлення.

Завдання естетичного аналізу – дати розгорнуту естетичну оцінку виробу в словесній формі. Значення цього етапу не викликає сумнівів: учень вчиться чіткому вираженню свого естетичного судження про предмет; формулюючи своє висловлювання, він прагне глибше осмислити особливості предмета, сутність свого ставлення до нього; систематично висловлюючи свою думку, він активно вправляє свій естетичний смак; порівнюючи свою оцінку з оцінкою інших, особливо з оцінкою вчителя, учень збагачує свої уявлення про красу предметів.

В процесі естетичного аналізу слід звертати увагу учнів на ті особливості предметів, завдяки яким ми вважаємо їх прекрасними. Які це особливості? Ті, в яких найбільш яскраво закарбувалися творчі здібності людини – творця.

Естетичний аналіз предмета можна успішно провести, якщо він буде простим і доступним для учнів початкових класів. Тому, на початку роботи вчитель повинен привернути увагу дітей до краси форми виробу, матеріалу, обробки, не заглиблюючись у його складові. Тільки пізніше можна приступити до поступового їх вичленювання.

Таким чином, уроки технології мають значні можливості для естетичного виховання. На них потрібно виробляти трудові навички й естетичне ставлення до праці. Дітям слід надавати широкі можливості творити - виготовляти вироби, що потребують розуміння креслення й правильної розмітки матеріалу, якісної його обробки, продуманого монтажу, естетичного смаку в підборі оздоблювального матеріалу.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Система естетического воспитания школьников / Под ред. С. А. Герасимова. М: Педагогика, 1983. С. 62.
2. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. К: Рад школа, 1949. С. 91.

Кравцова Т. О.
(м. Кропивницький)

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Реформування сучасної освіти, а тим більше радикальні зміни, до організації освітнього процесу суперечливий, складний і тривалий процес, пов'язаний з пошуком нових шляхів, засобів, що обумовлює необхідність творчої участі в цьому процесі всіх освітян. Саме недостатність творчого потенціалу та активності педагогів, відсутність ефективних стимулів розвитку та реалізації творчої діяльності, впливає на рівень реалізації нових ідей і задумів, нових цільових установок і ціннісних орієнтацій у сучасному освітньому просторі. Відтак, як ніколи, ключовими якостями сучасної особистості стають творчість, креативність, вміння відстоювати власні погляди та ідеї, приймати нестандартні рішення, швидко адаптуватися до умов постійно мінливого світу.

До проблеми розвитку творчого потенціалу особистості зверталися такі дослідники: Б. Ананьєв, Н. Кузьміна, Г. Костюк, М. Каган, І. Шпачинський та ін. А. Деркач розглядає творчий потенціал, як «нереалізовані, але наявні у людини здібності (або здібності ще не розвинені, не пов'язані зі сферою їх прояву), або як творча характеристика особистості, що складається з інтегралу спеціальних здібностей, ініціативи, мотивації досягнень і організаторських або інноваційних здібностей, що спонукають до змін, вдосконалення, оптимізації існуючого стану справ, діяльності» [1]. В. Воеводін творчий потенціал особистості інтерпретує, як складну, нелінійну, відкриту й самоорганізовану систему, яка визначає гуманістичну спрямованість світосприйняття, дій і вчинків, високу адаптивність, здатність до творчої самореалізації і духовного

саморозвитку в просторі соціального й професійного життя. З огляду на такий зміст творчого потенціалу особистості в сучасних соціокультурних умовах, саме ціннісно-опосередкований творчий потенціал має стати головним об'єктом уваги в процесі розвитку особистості [2].

В умовах впровадження компетентнісного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів та при створення освітніх програм у закладах вищої освіти вагомого значення надається саме формуванню творчого потенціалу здобувачів освіти, як сукупністю можливостей і здібностей, що розвиваються протягом життя, необхідних для прийняття інноваційних рішень професійних обов'язків. У зв'язку з цим, вагомого значення набуває в процес професійної підготовки майбутніх педагогів у соціокультурному середовищі закладу вищої освіти, де відбувається актуалізація сформованого творчого потенціалу для його подальшого розвитку протягом життя, мотивації до постійного самовдосконалення, конструктивної професійно-педагогічної діяльності. Отже, освітній процес, орієнтований на розвиток творчих здібностей майбутніх педагогів, повинен забезпечувати освоєння нових способів мислення та досвіду педагогічно-творчої діяльності, сприяти творчій активності, формувати здатність до внесення новизни, комбінування ідей, розвитку творчої ініціативи.

Зазначимо, що однією з умов формування творчого потенціалу є розвиток емоційної сфери особистості, оскільки творчість неможлива без переживання, де емоційне переживання відображає ставлення майбутнього педагога до навколишньої дійсності, до людей, до виконуваної професійної діяльності. Для успішного розвитку творчого потенціалу особистості необхідно розширення її досвіду (емоційного, інтелектуального, соціального і т.д.), саме такий досвід допоможе особистості вирішувати життєві і професійні завдання, передбачити і попереджати невдачі і помилки.

Варто зауважити, що соціокультурне середовище закладу вищої освіти є простором для спільної життєдіяльності студентів, викладачів, співробітників університету, саме там відбувається формування досвіду творчої діяльності та спілкування в різних сферах соціокультурного буття, освоєння

соціальних ролей, стимулювання особистісного саморозвитку, самовдосконалення.

Становленню та розвитку творчого потенціалу майбутнього педагога сприяє реалізація таких взаємопов'язаних психолого-педагогічних умов: стимулювання активності, самостійності, внутрішньої свободи особистості майбутнього педагога; проектування і організація освітнього процесу на основі особистісних і професійних цінностей, обумовлених гуманістичним спрямуванням; широке використання в освітній практиці креативного підходу; насичення творчістю освітнього простору закладу освіти.

У процесі формування творчого потенціалу доцільно враховувати творчий потенціал соціокультурного середовища закладу вищої освіти, що включає норми, ціннісні орієнтації, традиції, стереотипи поведінки; шляхи, способи, ресурси і характер реалізації творчої діяльності в умовах соціокультурного середовища закладу з метою створення умов особистісного становлення і саморозвитку; якість життєдіяльності студента, що виявляється у створенні умов для творчого розвитку і самореалізації особистості шляхом включення людини в різні види соціально-культурного діяльності; емоційний комфорт, що передбачає взаєморозуміння та підтримка творчих здобутків у різних сферах, задоволеність якістю міжособистісних стосунків, позитивну самооцінку, задоволеність особистості своїм соціальним статусом в значущому середовищі. Також, педагогічні впливи соціокультурного середовища закладу вищої освіти як найважливішого простору життєдіяльності студента можуть бути реалізовані: шляхом формування сприятливого соціально-психологічного клімату, що сприяє емоційному і інтелектуальному розвитку, досягненню максимального успіху в розкритті творчих здібностей та талантів, необхідних для професійно-педагогічної діяльності; створення оптимальних умов для освоєння особистістю переліку соціальних ролей, необхідних для повноцінного включення в професійне й суспільне життя; відтворення значимого для професійного самовизначення соціокультурного досвіду. Розвиток творчого потенціалу є невід'ємною складовою професійно-особистісного

становлення майбутнього педагога, дозволяє йому не тільки бути готовим до можливих змін, а й сприяти тому, щоб ці зміни носили творчий, креативний характер.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Акмеологический словарь / под общ. ред. А. А. Деркача. М.: Изд-во РАГС, 2004. 161 с.
2. Воеводін. В. Становлення творчого потенціалу майбутнього музиканта-виконавця як педагогічний процес. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: педагогіка, 2007, № 4.

Кривошея Т. М.
(м. Вінниця)

ШЛЯХИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

Реформи, які сьогодні відбуваються у нашому суспільстві, висувають нові вимоги до всіх сфер життя суспільства, у тому числі і до освіти. У Концепції Нової української школи задекларовано особистісно зорієнтований, діяльнісний, інтегрований підходи до організації освітнього процесу, визначальними рисами якого є гуманізація, гуманітаризація та екологізацію змісту освіти. Особливої актуальності в даному контексті набуває проблема підготовки учителя, який зможе реалізувати ці ідеї в практиці роботи початкової школи, а одним із шляхів гуманізації і гуманітаризації навчально-виховного процесу, на нашу думку, є розкриття перед учнями естетичного змісту навчальних дисциплін, зокрема здійснення естетичного виховання у процесі вивчення математики у школі I ступеня.

Ідея реалізації естетико-виховного потенціалу навчальних дисциплін бере свій початок в працях К. Ушинського, П. Блонського і творчо розвивається сучасними дослідниками (С. Гончаренком, І. Гончаровим, І. Зенкевичем, Б. Лихачовим, Л. Печко, А. Федем та ін.). Дана проблема є актуальною і для зарубіжних вчених (П. Брінсон, Е. Вебб, Ч. Гейтескелл, П. Пейтмен, Ч. Пламмерідж, С. Свонвік тощо). Ряд досліджень (Г. Авраменко, О. Крутоголова, О. Кубалія, О. Прасолова,

Т. Чабанова) присвячено естетичному вихованню у процесі викладання природничо-математичних та гуманітарних дисциплін середньої школи. Проблема естетичного виховання школярів у процесі викладання навчальних предметів початкової школи висвітлена в дисертаційному дослідженні Л. В. Локтевої [1].

Ще К. Ушинський зазначав, що будь-який навчальний предмет має естетичний компонент. Безперечно, кожна навчальна дисципліна, у тому числі і математика, має власне «естетичне поле», яке учителеві необхідно уміло розкрити перед учнями. Йдеться не про зовнішнє, часто формальне зацікавлення учнів, а про розкриття перед школярами «внутрішньої» краси, яка криється в самому змісті навчального предмету. Видатний французький педагог С. Френе писав, що «зовнішня зацікавленість нічого по суті не змінює в характері самого викладання. Це всього лише оболонка, яку прикрасили, щоб викликати у дітей враження. Але ілюзія продовжується недовго. Коли одного прекрасного дня дитина зрозуміє це, вона буде глибоко розчарована. Її треба зацікавити самим змістом предмету навчання» [4, с. 56].

Поняття «естетичне поле» застосовується для характеристики потенційних естетичних властивостей об'єкта (М. П. Лещенко). Оскільки всім педагогічним явищам притаманні естетичні характеристики, то доцільно використовувати універсальну категорію «естетичне поле» (щодо доповнення кожного навчального предмета естетичним компонентом). Активізація «естетичного поля» математики передбачає одночасне збагачення особистості вихованця пізнавальною інформацією і чуттєвим досвідом, це формування в учнів уявлень про естетичну цінність математики як науки (математичних законів, десяткової системи числення тощо) та виховання естетичних почуттів засобами математики.

На нашу думку, здійснення естетичного виховання молодших школярів у процесі вивчення математики може реалізуватися через такі шляхи:

➤ осмислення учителем естетичного змісту математики як навчальної дисципліни;

➤ інтеграція предметів художнього, природничо-математичного та гуманітарного циклу навколо спільних тем, понять;

➤ доречне підключення мистецтва у процес викладання математики;

➤ доповнення змісту навчального предмета естетично значущою інформацією;

➤ ознайомлення школярів з естетичними закономірностями функціонування математики в культурі людства;

➤ реалізація естетичного підходу до розв'язання пізнавальних математичних завдань [1].

З метою розкриття перед учнями «естетичного поля» математики учителям необхідно насамперед самому осмислити оптимальне поєднання розумового і естетичного у навчальному матеріалі, виявити емоційно-естетичні можливості знань, які він повинен викласти школярам, використати естетичні функції методів, прийомів, форм роботи й на цій основі організувати викладання математики під інтелектуально-естетичним кутом зору, тобто перетворити навчальний предмет на об'єкт естетичного ставлення учнів.

Молодші школярі розуміють ідеї точних наук на рівні інтуїції. Засвоєння ними понять відрізняється конкретністю – учні початкових класів ще не здатні піднятися до абстрактних узагальнень. На думку А. М. Федя, для них недоступна краса математики у всій її багатогранній безмежності [3, с. 158], тому потрібно переосмислили дану інформацію, адаптувати деякі її аспекти, вибрати з великого обсягу те, що доступне для сприймання молодшими школярами, знайти відповідні форми і прийоми роботи і реалізувати через систему позакласних заходів: бесід, ранків, свят, позакласних занять, конкурсів, турнірів, брейн-рингів, вікторин, квестів тощо.

Одним із прийомів ознайомлення учнів із «внутрішньою» красою математики, який розкриває її «естетичне поле», є використання цікавого фактичного матеріалу, який містить глибинні зв'язки раціонального та емоційного і адресується образно-понятійному або навіть практичному мисленню учнів.

Поряд із звичайним програмним матеріалом у математиці існує і більш емоційний та яскравий матеріал, який заслуговує

на його демонстрацію учням з метою естетичного виховання. Це «красиві» задачі, факти, ідеї, зразки витончених розв'язань і обчислень, приклади з життя і діяльності видатних учених тощо. Ми пропонуємо доповнити навчальний матеріал з математики для 4 класу наступним цікавим фактичним матеріалом, який можна використовувати як на уроках, так і в позаурочний час: 1. Секрети усних обчислень. 2. Математичні ігри, в яких можна передбачити їхній результат способом міркування, можна запрограмувати, прорахувати свій виграш («Стратегія перемоги», «Візьми останнього олівця», «Змагання з комп'ютером», «Відгадай колір шапочки», «Чудова таблиця», «Дев'ять цифр» тощо.) 3. Таблиця множення на пальцях. 4. Побудова цікавих квадратів з однаковими сумами, числових трикутників, магічних квадратів з рівними добутками. 5. Цікаві задачі на переливання рідин. 6. Словничок чисел і цікавих фактів, що з ними пов'язані від 1 до 100. 7. Ознайомлення школярів з числами-паліндромами (перевертнями) та інші.

Великий естетичний потенціал містить, зокрема, робота по ознайомленню учнів із прийомами усних обчислень. Вони супроводжують школярів протягом усього періоду навчання і далі – протягом усього життя. Досконале володіння раціональними прийомами усних обчислень на певному етапі стає естетичним явищем, мистецтвом усного рахунку. Цікавими і доступними для сприймання та засвоєння четвертокласниками є прийоми множення чисел, близьких до 100 (92×97 , 96×89); усного множення чисел, близьких до 1000 (995×997); множення двох чисел, у яких число десятків однакове, а сума одиниць множників дорівнює 10 (72×78 ; 65×65 ; 98×92); множення на 11, 101, 1001; ділення на 5, 25, 125; множення і ділення на 99, 999 тощо [2, с. 15-16]. Незвичайним і захоплюючим у цих прийомах для дітей є те, що у кожному з них міститься якийсь «секрет», що дозволяє швидко, а головне – усно, а не в стовпчик, перемножувати, наприклад, двоцифрові, трицифрові числа. Безперечно, саме в таких «секретах», які базуються на математичних розрахунках, є краса і певна грація думки. Якщо вчитель буде часто ознайомлювати своїх вихованців з випадками швидкого множення чи ділення, то він, безперечно, викличе інтерес у дітей до математики, і виховає

таких прибічників усного рахунку, які, як зазначав І. Зенкевич, «в старших класах заради задоволення будуть легко «в думці» визначати інтеграли».

Заглиблення у сутність предмета вивчення не може існувати без ознайомлення учнів на конкретних прикладах з естетичним підходом до розв'язання пізнавальних завдань. Школярі повинні переконатися, що красиве в науці – це зведення складного до простого. Учні практично мають впевнитися у тому, що естетичне задоволення від розумової діяльності пов'язане з економією думки, тобто коли буде помітним контраст між простотою доказів і складністю запропонованого завдання.

Отже, математична краса – це краса особливого складу, її важче помітити, її не можна почути, як музику, вона не лежить на поверхні – до неї необхідно дійти шляхом глибоких роздумів, інтенсивної мислительної роботи. Краса математики – це не лише зовнішня естетика (красива наочність, каліграфічні записи, естетика шкільного побуту тощо). Дітям необхідно розкривати її внутрішню красу, а саме: красу математичних закономірностей, точність і досконалість математичної мови, незаперечність законів, універсальність застосування математики, її зв'язки з природою та мистецтвом, ознайомлювати з історією культури та творчістю відомих математиків тощо. Тоді уроки математики, окрім впливу на розумовий розвиток, будуть створювати підґрунтя і для формування естетичних почуттів.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Кривошия Т. М. Взаємозв'язок розумової і естетичної діяльності в навчально-виховному процесі школи І ступеня: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2003. 257 с.
2. Кривошия Т. Математика: складно чи красиво? (Ознайомлення учнів з оригінальними прийомами виконання обчислень і розв'язування задач). *Учитель початкової школи*, 2020. № 11. С. 14–19.
3. Федь А. М. Эстетическое воспитание на уроках по основам наук. К.: Рад. школа, 1984. 240 с.
4. Френч С. Новая французская школа. *Избранные педагогические произведения*. М.: Прогресс, 1990. С. 31-138.

**Крижанівська О. І.
(м. Кропивницький)**

ДЕРЖАВНА МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КАРТИНИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Естетичне виховання, його критерії і принципи, його мета й форми та засоби її досягнення – це явища історичні, які залежать від багатьох чинників, але основними серед них завжди були політична, соціокультурна та економічна ситуація в країні, яка «замовляє» естетичний ідеал. У державах з неперервною тяглістю націє- й державотворення естетичний ідеал еволюціонує разом із розвитком потреб суспільства в прекрасному; країни ж перерваними традиціями при зміні свого залежного статусу зазнають кардинальних змін не тільки в політиці, але й у культурі, що неминуче призводить до естетичних трансформацій. Вони можуть бути різноманітними, глибшими й частковими, але для відроджуваних постколоніальних держав ці зміни майже завжди торкаються мовного питання, оскільки мова корінного народу, за сприятливих умов, перетворюється в державну, а значить естетична картина країни відтепер повинна віддзеркалюватись засобами рідної мови. Естетичні можливості рідної мови постійно привертала увагу визначних вітчизняних педагогів (К. Ушинський, В. Сухомлинський), мовознавців (О. Потебня, І. Огієнко, В. Сімович), філософів та істориків (Г. Сковорода, Д. Чижевський, М. Грушевський), сформувавши особливу галузь – лінгвофілософію [1].

Одним із основних засобів відродження української державності є мова титульної нації, яка на час відновлення незалежності, за соціолінгвістичною класифікацією О. Ткаченка, уже належала до мов неповного територіального й етнічного поширення [2, с. 105]. Зрозуміло, що українська мова була неповно представлена в освіті та культурі, відтак – сформувалося покоління українців, які рідну мову в кращому разі знали тільки на побутовому рівні або не володіли нею зовсім, а естетичні ідеали, що передавались нею, не сприймалися чи вульгаризувалися в чужомовній свідомості. Тільки стараннями освіти можна виправити це становище, а на вищу школу покладається ще й завдання пов'язати мовно-естетичний і професійний розвиток

молодої людини, формуючи не тільки спеціаліста новітнього типу, а й інтелігента – носія естетичного ідеалу суспільства, чутливого до краси думки, вираженої в слові[3, с. 4].

Естетична культура людини виявляється не тільки в її мистецьких уподобаннях, поведінці в різних ситуаціях, а й у культурі мовлення, а в умовах України – й у виборі мови спілкування. Оскільки сім'я далеко не завжди може посприяти формуванню свідомої мовної особистості, то школа, у тому числі й вища, є відповідальною перед суспільством за формування культури мовлення з урахуванням нинішніх мовних процесів, що відбуваються в умовах глобалізації і прагматизації. Тому не можна не враховувати того, що відродження української мови відбувається рівнобіжно з поглибленням вивчення іноземної (на сьогодні – найчастіше англійської) мови; разом з тим, розвиток загальномовленнєвих українськомовних умінь та навичок треба тісно поєднувати з вимогами майбутнього фаху, що ставить нові виклики перед вищою мовною освітою.

По-перше, висунута бізнес-суспільством прагматична вимога – знати мову необхідно для розуміння поставлених задач – вимагає засвоєння фонетико-орфоепічних, лексичних, граматичних і стилістичних норм у межах професійного спілкування. Отже, навчання українського професійного мовлення – на першому плані.

По-друге, людина є частиною не тільки трудового колективу, а й частинною суспільства; вона потребує не тільки матеріального, а й духовного, а тому формувати естетичні смаки через посередництво українського слова – річ необхідна. На жаль, концепція мовної вищої нефахової освіти сьогодні далеко не найкраща, адже враховує вимоги щодо формування грамотного професійного мовлення і майже не приділяє уваги естетичному потенціалу української мови. Напрацювання нових підходів до вивчення мови у ВИШі – одне із завдань сучасної лінгводидактики.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Бацевич Ф. Духовна синергетика рідної мови: Лінгвофілософські нариси: монографія. Київ: ВЦ»Академія», 2009. 192 с.
2. Ткаченко О. Українська мова і мовне життя світу. Київ: Спалах, 2004. 272 с.
3. Шевченко Г. П. Естетизація навчального процесу у вищій школі. Гуманізація навчально-виховного процесу. Слов'янськ: ІЗМН – СДПІ, 1998. Вип. 4. С. 3-6.

Мага І. М.
(м. Київ)

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ ПРО КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ), створений відповідно до Розпорядження Кабінету міністрів України від 12.05.2007 р. № 279-р. [1], є акумулюючим осередком архівних інформаційних ресурсів, які становлять собою універсальну джерельну базу і для академічних, а також прикладних досліджень історії української діаспори загалом та її культурно-мистецьких надбань зокрема. Проте не тільки результати таких досліджень можуть стати в нагоді при підготовці сучасних фахівців до майбутньої професійної діяльності в галузі естетичного виховання, а й саме знайомство студентів з фактичним матеріалом, що міститься в документах Національного архівного фонду (НАФ). Таким чином, здобуті майбутніми фахівцями уявлення про складні процеси культурно-мистецького життя українців за межами України та художньо-естетичні здобутки діаспори, можна розглядати як один з багатьох шляхів реалізації естетичного виховання й самовиховання.

Одним із способів популяризації документів НАФ, що містять відомості п культурно-мистецьке життя та художньо-естетичні досягнення світового українства є виставкова діяльність ЦДАЗУ. За час свого існування архівом підготовлено понад 100 документальних виставкових проєктів різноманітного тематичного спрямування. Деякі з них набули статусу міжнародних мандрівних виставок та експонувалися на міжнародних наукових конференціях в Україні, а також під час проведення культурно-освітніх заходів Аргентині, Греції, Нідерландах тощо.

Часина виставкових проєктів архіву реалізувалася у вигляді онлайн виставок та онлайн добірок документів НАФ, розміщені на офіційному веб-сайті ЦДАЗУ. Лише за останній рік (березень 2020 р.– березень 2021 р.) на офіційному веб-сайті ЦДАЗУ в розділі «Виставки» розміщено дев'ять документальних

виставок та добірок документів, у кожній з яких представлені документи національного архівного фонду публікуються вперше [2, с. 280]. Природно, що саме така форма роботи набуває все більшої значущості у зв'язку з карантинними заходами, пов'язаними з епідемією КОВІД.

Тож, як приклад, коротко окреслимо деякі з онлайн виставкових проєктів, дистанційне знайомство з якими може сприяти естетичному самовдосконаленню й самовихованню майбутніх педагогів.

Ролі української бандури та кобзи в історії та мистецтві України присвячено документальну онлайн виставку «Взяв би я бандуру...» (<https://tsdazu.archives.gov.ua/archives/1342>), що хронологічно охоплює 1903–2016 рр. Внесок української діаспори у збереження бандурних традицій та українське мистецтво загалом, був настільки потужним, що сьогодні капели бандуристів існують та активно концертують у США, Канаді, Аргентині, Європі та далекій Австралії, традиції кобзарства мають своїх поціновувачів у Японії, Китаї, державах арабського світу та ін. Бандура символізує не просто унікальний український музичний інструмент – джерело естетичної насолоди, це також і ключ до єднання українців у всьому світі, і місточок, який сполучає цілі мистецькі покоління. На виставці представлені документи, що висвітлюють розвиток українського бандурництва у міжвоєнний і повоєнний періоди на еміграції, творчий шлях Капели бандуристів імені Т. Шевченка (Північна Америка), Капели бандуристів ОДУМу ім. Гната Хоткевича, Капели бандуристок осередку СУМу ім. Пилипа Орлика; організацію та діяльність літніх кобзарських таборів для молоді та юнацтва, видання літератури та музичних записів, створення «Школи кобзарського мистецтва» (Нью-Йорк) та її пресових органів – «Кобзарський листок» та журнал «Бандура». На скрижалях історії бандурного мистецтва української діаспори свої імена записали такі відомі диригенти, бандуристи і співаки, як В. Ємець, династія Китастих (Іван, Григорій, Петро, Юліан), Й. Панасенко, В. Мота, В. Луців, М. Досінчук-Чорний, священник, бандурист і художник о. Сергій Кіндзерявий-Пастухів та ін., про творчий шлях та неоціненний внесок у популяризацію бандурництва

яких свідчать експоновані на виставці документи. Про неабияку популярність бандурництва свідчать і численні творчі роботи українських художників та скульпторів, потужним поштовхом до творчості яких були кобза і бандура, народні та козацькі думи, історичні пісні, шевченківська тематика тощо. У розділі виставки «Кобза та бандура в образотворчому мистецтві» представлені окремі роботи Т. Шевченка, П. Андрусіва, Р. Багаутдінова, М. Дмитренка, Ю. Кульчицького, П. Капшученка, В. Лопати, Г. Мазепи, К. Шонк-Русича, а також роботи відомих українських художників-карикатуристів, зокрема: поштівка О. Слупчинського «Козаки-задротянці пишуть листа до Рузвельтової» (1946 р.) та ілюстрації Е. Козака до журналу «Лис Микита» (1968–1969 рр.), де присутня бандурна тематика.

Онлайн виставка «Український народний театр у Пряшеві» (<https://tsdazu.archives.gov.ua/archives/1360>) дає можливість зануритись у творчу атмосферу українського театру в діаспорі другої половини ХХ ст., який органічно поєднав кращі традиції та надбання світової та національної культури. Театр – могутній засіб утвердження загальнолюдських цінностей, джерело високої духовності й натхнення. Представлені на виставці документи висвітлюють історію створення та окремі етапи розвитку УНТ у Пряшеві, визнаного як українськими, так і словацькими та чеськими глядачами. Цей процес відбувався в умовах чималих труднощів: відсутність власного приміщення (отримав його лише у 60-х роках ХХ ст.), оркестру, акторів, танцівників, співаків, допоміжного персоналу тощо.

Своєму розквіту театр завдячував наполегливій та натхненій праці його директорів, режисерів, художніх керівників, серед яких І. Гриць-Дуда, В. Баволяр, Й. Фельбаба, І. Пиханич, Я. Сисак, які формували не тільки колектив театру, але і його репертуар, художньо-естетичну виразність і впізнаваність. Хронологічно виставка охоплює період 1946–2010 рр.

Документальний інтернет-проект «Міртала Пилипенко: втілені думки» (<https://tsdazu.archives.gov.ua/archives/2756>) присвячено відомій мисткині, скульпторці і поетесі Мірталі Сергіївні Пилипенко (ім'я «Міртала» – творчий псевдонім),

занесеній до таких відомих довідників як: Who's Who in American Art («Хто є хто в американському мистецтві»); Who's Who of American Women («Хто є хто серед американських жінок»); International Directory of Arts («Міжнародний довідник мистецтв») та ін. Із початком 1990-х творчість Міртали стала відомою і в Україні. Мисткиня повертається в Україну своєю величною скульптурною симфонією із бронзи та полімеру, а її приїзд на Батьківщину в 1991 р. співпав з відновленням Україною незалежності. Скульптури Міртали Пилипенко, в кожному з яких вона вкладає певну філософську думку, мандрують Україною: Мистецькою галереєю Львова, головними музеями у Харкові, Дніпропетровську, Миколаєві, Національним музеєм Т. Шевченка у Києві, арт-галереєю Українського дому, картинною галереєю Національного університету «Острозька академія»... Часто поруч із скульптурами в рамках експозиції виставляються і вірші Міртали, які сприймаються численними відвідувачами як одне ціле. У нотатках «Синтез моєї творчості» авторка пояснює причини поєднання нею різних жанрів мистецтва: «Існує дивне протиставлення між твердою, статичною і «застиглою в часі» якістю скульптури текучими та мінливими, невловимими образами, створеними словами, що пливають у часі. Разом, ці дві художні форми створюють одне ціле, більше за його частини».

Внеску української діаспори у розвиток народного танцювального мистецтва присвячено документальну онлайн виставку «Ой, гоп, чобітки, піддайте охоти! Потанцюєм досхочу – підемо до роботи!» (<https://tsdazu.archives.gov.ua/archives/3544>), приурочену до 125-ї річниці від дня народження Василя Авраменка. Внесок української діаспори у збереження традицій та українське мистецтво загалом, і В. Авраменка, зокрема, був настільки потужним, що сьогодні українські танцювальні колективи існують та активно концертують у США, Канаді, Аргентині, Бразилії, Європі, Південно-Африканській Республіці, Йорданії, Австралії, Японії, Китаї та багатьох інших країнах світу. Українським народним танцем захоплюються мільйони глядачів і найвибагливіших знавців народної хореографії.

Українські національні танці, які популяризував В. Авраменко, гастролюючи Австралією, Північною і Південною Америкою, Ізраїлем, мали величезний національно-освітній та політично-пропагандивний вплив на представників української діаспори, та разом із хоровим мистецтвом урятували душі молодого покоління, відірваного від рідного краю предків. Сьогодні майже всі імпрези в українській діаспорі включають у свої програми виступи українських танцювальних колективів, основи створення та традиції яких були закладені стараннями В. Авраменка – балетмейстра, хореографа, педагога, засновника шкіл українського національного танцю. В історії українського кіно він залишив своє помітне місце і як сценарист, режисер і продюсер української кіноіндустрії за кордоном. У його творчому доробку екранізація «Наталки Полтавки» (1936) і «Запорожця за Дунаєм» (1939), низка документальних фільмів, що демонструвалися в кінотеатрах США, Канади та інших країн світу. Фільм «Тріумф українського танцю», що вийшов на екрани у 1954 р., став результатом двадцятип'ятилітньої творчої роботи на ниві танцювального мистецтва.

Отже, документальні інформаційні ресурси про життя української діаспори можуть використовуватися і стати складовою системи підготовки сучасних фахівців до майбутньої професійної діяльності в галузі естетичного виховання.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 року № 279-р. «Про утворення Центрального державного електронного архіву України та Центрального державного архіву зарубіжної україніки». Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/279-2007-%D1%80>.
2. Молчанський О., Бабенко О. Онлайн-виставки як форма публікації документів Центральним державним архівом зарубіжної україніки /О. Молчанський, О. Бабенко // Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку. Матеріали III Міжнародної наукової конференції. 26-27 березня 2021 р., м. Дніпро. Ч. I. / Наук. ред. О. Ю. Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2021. – С. 280.

Мараховська Е. В.
(м. Харків)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СІМ'Ї ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми. Нашому суспільству потрібні не тільки матеріальні блага, певний рівень достатку, але й краса. Потрібна людина, яка відгукується на красу життя усіма своїми почуттями й думками. Достеменно відомо, що справжня краса завжди гуманістична, людяна. Прекрасне облагороджує людину, робить її кращою, чистішою. Сьогодні суспільство усвідомлює значення естетичного виховання у найрізноманітніших його проявах – у побуті, закладах освіти, сім'ї, на роботі. Навчити сучасну людину цінувати прекрасне в житті і мистецтві – це означає збагатити його духовність такими суттєвими складовими, без яких не може бути гармонійно розвинутої особистості.

Метою цієї роботи є виявлення особливостей сімейного естетичного виховання.

Шлях людини до світу прекрасного починається в сім'ї. Відчуття краси з'являється у дитини доволі рано, тоді, коли вона ще тільки входить у життя. Саме в цей час важливо підказати дитині – поглянь навколо, яке все прекрасне. Тоді в неї виникне поки що неусвідомлене почуття краси, вона новими очима побачить біля себе те, що є повсякденним, навіть нудним, набридливо оточує. Можна по-новому побачити власну оселю, знайомі вулиці, замиський ліс, невелику річку, блакитне небо, захід сонця чи світанок, обличчя рідних людей.

Перші відчуття краси, які виникають у дитини, хоча й невиразні, але дуже стійкі: вони довго, а то й усе життя спрямовують розвиток її почуття прекрасного. І тому так важливо, щоб ці перші відчуття були нав'язані рідною природою, рідним краєм, рідною Україною. Почуття Батьківщини є також естетичним, оскільки дитина має розуміти її як щось дивовижне і незбагнено цікаве.

Завдання художнього виховання – це перш за все завдання виховання дітей. Усі діти народжуються талановитими в тій чи іншій сфері мистецтва. Бездарність дитини – завжди результат

виховання, а точніше відсутності виховання, піклування про неї. Про масову талановитість дітей свідчать численні виставки дитячих малюнків, дитячі спектаклі, вся дитяча самодіяльність загалом, що добре відомо всім, хто працює безпосередньо з дітьми.

Дитяча талановитість виявляється і в спостережливості дітей, і в розумінні ними характерних рис художнього твору, і в гострому музичному слухові, і в незвичайно розвиненому інстинкті наслідування. Усі ці зачатки художньої талановитості мають велике значення завдяки віковій наївності і необізнаності дітей з художніми зразками і штампами. Значною ознакою дитячої талановитості є дитячі самостійні ігри: сьогодні, незважаючи на популярність комп'ютерних ігор, як і багато десятиліть тому, дівчатка граються в ляльки, хлопчики в коники, війну й мандри. Відомий культуролог Й. Гейзинга давно обгрунтував, що гра є основою мистецтва. Саме з неї від надлишку життєвих і творчих сил людини і народжується мистецтво.

Якщо підходити до справи художнього виховання підростаючого покоління з усією серйозністю, стане зрозуміло, що завдання це має виконувати насамперед родина і заклади середньої освіти.

Важливою особливістю сімейного естетичного виховання є заохочення дитини до нових проявів творчості. Якщо дитина любить будувати чи ліпити, шити чи плести, то такі заняття треба всіляко заохочувати, виявляючи інтерес до того, як і що вона робить і що з того виходить. Батьківський інтерес до творчої діяльності дітей є найбільшим заохоченням їх до подальшого саморозвитку на шляху мистецтва. Прийоми такого заохочення давно відомі і найчастіше це демонстрація гостям родини чи родичам художніх досягнень своїх дітей. Це правильний метод, але акцентувати увагу треба не тільки на успіхах дитини, але й на кількості залученої на виготовлення поробки чи малюнка праці і часу.

Вплив сім'ї важливий, коли дитина, наприклад, вчить напам'ять і декламує вірші. Похвала батьків стимулює її вчити більшу кількість поезій і швидше запам'ятовувати їх. Проте ці вірші не написані самою дитиною. Вона може навчитися писати

вірші, але в більш старшому віці, і для цього зусиль родини буде замало. Тут необхідна допомога літературних гуртків і студій. Зате неоціненний вплив сім'ї в залученні дітей до занять декоративно-ужитковим мистецтвом. Заняття конструюванням, вишивкою, плетінням тощо підготовлять їх до розуміння інших видів мистецтва і навчать їх розуміти мистецтво як працю і творчість. Якщо дитина не схильна займатися декоративно-прикладним мистецтвом, її треба привчати до такого мистецтва методом спільної діяльності. Такою спільною сімейною діяльністю, наприклад, може бути підготовка до новорічно-різдвяних свят, коли всі члени родини виготовляють різноманітні іграшки, ланцюги, розфарбовують ліхтарики тощо. В цей час створюється незабутня атмосфера задоволення від результату праці й загальної справи, коли кімната перетворюється на майстерню, де кожний зайнятий своєю справою як частиною спільної. Сьогодні в друкованих ЗМІ та мережі Інтернет широко пропонуються методи виготовлення й креслення ялинкових прикрас, масок, карнавальних костюмів тощо. Ними слід користуватися й створювати вироби не самим, а з участю дітей.

На сьогодні спостерігається тенденція повернення інтересу до ремесел, художніх та утилітарних, освоєння в домашніх умовах більш складних прийомів такої праці. Раніше дома займалися переважно плетінням і вишивкою, тепер роблять складні ремонти, перепланування оселі, оббивають м'які меблі, виробляють килими і гобелени, випалюють по дереву. Така діяльність великою мірою є протестом проти серійної й машинно-холодної продукції сучасного виробництва і пошук справи з відчутним, конкретним результатом. Цьому можливо і необхідно вчити дітей, роблячи їх помічниками і учасниками такої діяльності. Це буде їх певною мірою елементарне естетичне виховання, тісно пов'язане з трудовим і художнім.

Таким чином, естетичне виховання починається в родині, а його подальша ефективність забезпечується взаємодією різних інституцій – закладів освіти, установ культури, засобів масової інформації, культурними традиціями суспільства.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. <https://naurok.com.ua/rozmova-z-batkami-estetichne-vihovannya-shkolyariv-89618.html>
2. https://subject.com.ua/psychology/psyho_pedagog/118.htm
3. <https://studfile.net/preview/6824554/page:14/>
4. Естетика: Навч. посіб. / за ред. В. О. Лозового. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 208 с.
5. Естетика: словник найбільш уживаних термінів (українською та російською мовами) / уклад. Г. Г. Гуріна. Харків: ХДАК, 2005. 91 с.
6. Костюк С. Естетичне аиховання дошкільника – складова гармонійного розвитку дитини <https://ird.npu.edu.ua/files/kostyk.pdf>

Мартін А. М.
(м. Кропивницький)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО-ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Глобалізаційні процеси зумовлюють динамічний розвиток, що неминуче призводить до трансформацій в системі освіти України. У тому числі дошкільної як першочергової ланки освітнього простору

У дитячі роки закладаються основи інтелекту людини, формуються різноманітні потреби, погляди, ідеали. Тому цей період є найбільш сприятливим і відповідальним. Чим раніше й активніше відбувається процес залучення до прекрасного, тим більш він ефективний, тим ґрунтовніше й глибше формуються естетичні інтереси. [2]

Дитинство – це вік, у якому багато психічних функцій лише започатковуються та перетворюються. Разом з інтенсивним розвитком окремих психічних процесів відбувається формування ряду основних якостей особистості. Узагальнюючі результати досліджень, проведених у цій галузі О. В. Запорожцем, З. М. Істоміною, З. В. Мануйленко, Н. З. Неверович, Н. Г. Морозовою, Д. Б. Ельконіним та ін., О. М. Леонт'єв характеризує дошкільне дитинство як «період початкового фактичного складання особистості, установлення перших зв'язків та відношень, які утворюють нову вищу єдність діяльності і, разом з тим, нову, вищу єдність суб'єкта» [4, с. 446]. Зазначається,

що згідно з біологічними і психолого-педагогічними уявленнями межа віку і вікові особливості вважаються досить умовними, такими, що не мають самостійного значення, а є швидше результатом традиції [3, с. 210].

Заслуговує на увагу започаткована ще Л. С. Виготським ідея соціальної ситуації розвитку «системи відношень між дитиною даного віку і соціальною дійсністю» як «вихідного моменту» для всіх динамічних змін, що відбуваються у розвитку впродовж даного періоду і визначають «цілком і повністю ті форми і той шлях, опановуючи які дитина набуває нових властивостей особистості». Ця теза Л. С. Виготського не лише ніколи не спростовувалась у вітчизняній педагогічній та віковій психології, а й була прийнята як найважливіший теоретичний постулат для концепції розвитку особистості. [1]

Більшість вчених вважає основною потребою дітей дошкільного віку потребу взяти участь у житті й діяльності дорослих, називаючи її "прагненням діяти як дорослий" (О. М. Леонтьєв, Л. І. Божович), тенденцією жити спільним життям з дорослими (Д. Б. Ельконін), «прагненням наділити себе у світі дорослих хоча б уявною різноманітністю» (Р. Биков), «потребою у самоутвердженні серед світу дорослих» (Н. Ф. Поліцин). Ця потреба хоч і не може реалізуватися відразу внаслідок недостатності сил, умінь, знань дитини, але виявляє водночас характерну для дитини цього віку тенденцію до негайної реалізації бажань.

Розвиток соціальних мотивів та емоцій є центральною ланкою в складному та тривалому процесі формування дитячої особистості. Поняття «Я» розвивається у дитини із поняття про інших. Поняття «особистості» є, таким чином, соціальне поняття, побудоване на основі того, що дитина використовує по відношенню до самого себе ті прийоми пристосування, які вона пристосувала по відношенню до інших. Ось чому можна сказати, що «особистість є соціальне в нас», як відзначав Л. С. Виготський.

Поряд з переживаннями задоволення чи незадоволення у дитини виникають більш складні почуття, які викликані й тим, наскільки добре виконала вона свої обов'язки, яке значення мають виконані нею дії для інших людей, і в якій мірі

підтримуються нею самою і оточуючими певні норми і правила поведінки. Однією з умов виникнення у дошкільників складних емоцій і почуттів є взаємозв'язок і взаємозалежність емоційних та пізнавальних процесів найбільш важливих сфер їх психічного розвитку. Виховання почуттів у дитини повинно служити перш за все формуванню гармонійно розвинутої особистості. Показником цієї гармонії є певне співвідношення інтелектуального, естетичного та емоційного розвитку.

Проведені дослідження виникнення і розвитку естетичних почуттів у дітей дають можливість простежити особливості виявлення цих почуттів ще в ранньому віці. Саме в цьому віці дуже важливе значення має естетичне сприймання дітьми навколишньої дійсності.

У процесі естетичного сприймання дитина робить свої перші узагальнення. У неї виникають порівняння та асоціації. Бажання дізнатися про те, що розповідає картина, музика, змушує дітей приглядатися до барв і ліній, прислухатися до звучання музики і віршів. Поступово розвивається активна слухова увага і зорова спостережливість.

Сприймаючи звуки в різних мелодійних поєднаннях, ритми у віршах, лінії, барви та форми в картинах, збагачуючись різноманітними відчуттями від барв природи, дитина привчається вловлювати деякі залежності засобів художньої виразності від змісту твору. Діти починають помічати певний зв'язок навколишньої дійсності з мистецтвом, яке її відображає.

Зрозуміло, міркування дошкільників ще примітивні – вони пов'язані з безпосереднім прослуховуванням пісень, віршів, казок, переглядом картин і спирається на дуже малий життєвий досвід. Дітям часто бракує потрібних слів, вони вдаються до жестикуляції, намагаючись показати рухом те, про що не зуміли розповісти. Проте не можна недооцінювати дитячих висловлювань: вони досить ясно розкривають почуття дітей, їх стосунки, особливо якщо дитина висловлюється безпосередньо, спостерігаючи який-небудь прояв прекрасного. Ці судження стосуються різних сторін естетичного: змісту та засобів виразності творів мистецтва, поведінки і вчинків своїх ровесників, виконання ними завдань на художніх заняттях.

Отже, зміст висловлювань пов'язаний з тими враженнями, які виникають і розвиваються у дітей внаслідок спілкування з прекрасними явищами, доступними їх розумінню та почуттям. Висловлювання стосуються елементів красивого в природі й побуті. В них може бути оцінка вчинків, поведінки ровесників. Діти помічають засоби виразності в музичних, поетичних творах і засоби зображувальності в картинах, скульптурі, художній іграшці. Багато хто з них цікавиться змістом пісні, картини і може коротко його викласти, оцінити якість виконання пісні, малюнка, виразність читання своїх однолітків. Але переважно дошкільники сприймають найбільш яскраві ознаки.

За своїм характером оцінки дітей розрізнені, дещо поверхові, але дуже емоційні, невимушені, імпульсивні. Потреба у висловлюваннях виникає рано, але у дітей дошкільного віку вони мають констатуючий характер, іноді проявляється вибіркоче ставлення. Наприкінці дошкільного віку діти вже користуються мотиваціями, порівняннями, можуть самостійно вказати деякі ознаки, застосувати образні висловлювання. Завдяки взаємодії чуттєвого сприймання, емоцій, слова естетичне переживання дитини збагачується і стає різнобічним.

В естетичному сприйманні важливу роль в дошкільному віці відіграє сенсорне виховання, яке дає дітям можливість розрізняти барви, звуки, форми, конче потрібні для зображення красивих явищ, предметів. Особливої ваги набуває емоційна забарвленість сприймання прекрасного, без чого воно не може бути естетичним. У цьому існує опора на минулі враження, на основі яких уже можливі зіставлення, виділення, порівняння, елемент оцінки.

Значення розвитку чутливості різних аналізаторів для збагачення естетичного сприймання зрозуміле: красиве дитина сприймає як єдність змісту і форми. А сукупність барв, звуків, ліній, якою характеризується форма, потребує для сприймання саме розвинутих відчуттів. Серед них особливу роль відіграють слухові й зорові як головні джерела, що доносять ці барви, звуки, лінії. У цьому віці органи чуття уже майже сформовані як за своєю будовою, так і функціонуванням. Визначаючи

важливість точних слухових і зорових відчуттів для дальшого розвитку комплексних художніх здібностей, слід підкреслити, що для естетичних переживань суттєве значення має не тільки розрізнення звуків, барв, ліній як таких, а і їх важливе значення і як засобів відображення прекрасного, красивого у природі й мистецтві.

При формуванні естетичних почуттів не можна обмежуватись тільки вправлянням чутливості органів відчуття. Те, що в дітей добре розвинені зорові, слухові та інші відчуття, ще не означає, що їм властива чутливість естетична. Сенсорна культура – це тільки передумова для виховання естетичних почуттів. Отже чуттєва основа в естетичному сприйманні визначається і віковими особливостями дитини, яка прагне до звуків, барв, форм, і природою самих естетичних явищ, де прекрасно виступає як єдність змісту і форми.

Те, що окремі прояви естетичного почуття властиві дітям раннього віку, можна вважати доведеним. Водночас вони мають значні індивідуальні відхилення в межах одного віку. В одних дітей вони стійкіші і виявляються раніше та яскравіше, в інших – пізніше і не так яскраво. Це зумовлюється не тільки вихованням і умовами життя, а й природженими особливостями сили й рухливості нервової системи, чутливості аналізаторів, які так само можуть позитивно або негативно позначатися на розвитку естетичних почуттів. С. Л. Рубінштейн твердить, що естетичне реагування дитини з'являється раніше, ніж засвоєння вмінь малювати, співати або грати на музичних інструментах.

Розглядаючи розвиток естетичних почуттів у дітей, ми маємо на увазі єдність змісту і форми того, що збуджує естетичну емоцію. Будь-яка форма не буде причиною виникнення справжнього естетичного переживання сама собою, якщо вона є носієм певного змісту. Так само і зміст, не втілений у художню форму, нездатний викликати естетичну реакцію. Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку більш властива емоційно-естетична реакція, ніж розумово-естетична. З розвитком дитини в неї формуються естетичні уявлення і судження, а з ними ускладнюється і чуття краси, яке стає якісно

відмінним з емоційно-естетичного та естетичного-пізнавального боків.

Дослідження сучасних педагогів і психологів свідчать, що діти дошкільного віку мають досить високий рівень естетичних почуттів. Характерною рисою цього віку є емоційна вразливість, відгук на прекрасне та незвичне. Це дає змогу педагогам створювати відповідну емоційну настроєність під час навчально-виховної роботи. Розвиток естетичних почуттів у дітей залежить від багатьох чинників: природних задатків, досвіду, впливу сім'ї та ін. Зрозуміло, повноцінні естетичні почуття не виникають одразу. Емоційний відгук – перша сходинка в складному процесі їх становлення. І чим більше буде у дітей зустрічей з прекрасним, тим швидше сформується його гама естетичних переживань, що згодом виявиться в здатності співпереживати.

У цілому ряду дослідників (мистецтвознавець В. В. Алексеева, психолог О. О. Мелік–Пашаєв, художник Б. М. Неменський, педагог Б. П. Юсов та ін.) відправним пунктом є переконання, що дошкільний вік є сензитивним до тих різновидів навчання, які впливають на розвиток сприймання, уяви та образного мислення. Ранні емоційні переживання, пов'язані з естетичними сприйманнями, як правило, є підвалиною подальшого розвитку дитини. Ці емоційні переживання, як виявляється згодом, і запам'ятовуються на все життя.

Дошкільне дитинство – сприятливий період для формування відносин з різними видами мистецтва. Прилучення до художньо-естетичної діяльності сприяє розширенню кола інтересів до явищ навколишнього світу, які являють собою невичерпне джерело для духовного зростання особистості та основу для пізнання знаково-сислової системи культури. Утворення перших взаємозв'язків мистецтв відбувається через активізацію і стимулювання естетичної активності і надає змогу на доступному рівні усвідомити систему знаків, значень, смислів за допомогою художніх образів. Кожний образ (словесний, музичний, хореографічний, образотворчий) має власний символ, виражає певне значення і водночас є початковою ланкою у пізнанні смислу. Завдяки

стосункам з дорослими дитина має усвідомити, що всі види діяльності (спілкування, гра, дитяча творчість, художньо-естетична діяльність) спрямовані на духовно-творче зростання, на самовираження суттєвих сил, а основним смислом існування особистості є постійна самореалізація і самовдосконалення.

Установка на сприймання і розуміння емоційної функції, породжує оцінки, в яких виражено емоційне ставлення, тобто мотиви «цікаво» і «радісно», які відображають те загальне спрямування, що властиве оціночній діяльності молодших школярів. Установка на пізнавальність мистецтва виявляється в тому, що в ставленні до мистецтва учні визначають його можливості збагачувати знання. Установка на естетичну функцію свідчить про намагання учнів зрозуміти естетичний зміст мистецтва. Установки впливають на характер оціночної діяльності й певною мірою позначаються на її розвитку. Формування оціночної діяльності учнів молодшого шкільного віку проходить певні етапи. Кожному етапу відповідає коло теоретичних знань, умінь і навичок оцінювання, можливостей використання методів і прийомів аналізу, синтезу, порівняння, контрасту. Врахування цих етапів у педагогічному керуванні на основі розвитку оціночного створення стимулює появу усвідомленої естетичної оцінки.

Дослідженнями естетичних висловлювань і суджень дітей виявлено, що діти дошкільного віку здатні розуміти властивості кольорів і форм, співставлень, порівнювати їх, знаходять засоби виразу їх в словах та діях. Вивчення естетичного ставлення дітей дошкільного віку до малюнка показує, що воно пов'язане із збагаченням уявлень дітей про красиві об'єкти та із засвоєнням естетичних норм і оцінок предметів. У своїх судженнях діти схильні підмінювати «красиве» – «хорошим», «зрозумілим», «цікавим». Оцінка малюнка молодшими школярами більш визначена, в їх мотивації зростає елемент естетичних оцінок. Діти цього віку усвідомлюють різницю між поняттями «красивий» і «цікавий», чітко диференціюють у малюнках цікавий зміст і красиве його оформлення. Як бачимо, у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку помітні прояви естетичного ставлення до предметів і явищ дійсності; проте їх естетичні почуття ще не можна вважати зрілими. Такими вони

стають пізніше в результаті тривалого процесу естетичного виховання.

Важливим завданням формування естетичних почуттів у дітей є розвиток емоційно-естетичної пам'яті. Здатність надовго зберігати в своїй пам'яті художні образи і відтворювати раніше пережиті естетичні почуття – одна з передумов набуття високої естетичної культури. Дитина з такою культурою не пройде байдуже повз красиве в житті, її естетичний досвід завжди буде своєрідною аперцепцією, передумовою адекватного сприймання і переживання краси та естетичного ставлення до дійсності.

Отже, дошкільний вік має свої особливості. Емоційна сфера дошкільника сприятлива до зовнішніх впливів, вона гостро реагує на звуки, барви, явища та форми навколишнього світу. Тому цей період життя дитини найбільш сприятливий для формування естетичних переживань, почуттів, смаків, тісно пов'язаний з емоційною сферою, а все нею пережите надовго фіксується і залишається у свідомості. Тому допущені у дошкільному віці помилки в естетичному вихованні важко, а іноді й неможливо виправити в старших класах. Даний вік є надзвичайно важливим на шляху формування всієї системи ставлення людини до навколишньої дійсності. Зокрема таких цінних і необхідних якостей людської особистості, як здатності до співчуття, творчої активності, самостійності мислення і суджень тощо.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Под ред. В. В. Давыдова. – М.: Педагогика, 1991. – 479 с.
2. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III; зі змінами і доповненнями 2001-2020 рр. <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/2628-14>
3. Психологический словарь / Под ред. А. В. Петровского. – М.: Политиздат, 1985. – 431 с.
4. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. – 2-е изд., доп. – М.: Мысль, 1965. – 572 с.

Нікітіна О. О.
(м. Кропивницький)

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасний зміст навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах віддзеркалює зміни напрямів розвитку початкової освіти. Ключова комунікативна компетентність молодшого школяра виявляється у здатності успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) в процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань. У Концепції Нової української школи ключова компетентність *«спілкування іноземними мовами»* передбачає формування у школярів уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів, а також уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування [5, с. 14].

Використання казки для творчої розповіді досліджували Є. О. Фльорина, О. С. Ушакова. Розвитку творчості, у тому числі й мовленнєвої присвячено праці О. В. Запорожця, В. О. Сухомлинського, А. М. Богуш та ін.. Сучасні дослідники Г. М. Галушка, Л. В. Городнича, Дж. Берtrandт та ін.. вивчають роль казки в розвитку творчих здібностей та іншомовної мовленнєвої компетентності молодших школярів.

Достовірно відомо, що дитина вивчає те, що їй цікаво та зрозуміло, запам'ятовує найкраще те, що уявляє яскраво. Учні молодшого шкільного віку важливо зацікавити вивченням англійської мови, викликати позитивне ставлення до навчального предмета, вмотивувувати необхідність і значущість володіння іноземною мовою як неповторним засобом міжкультурного спілкування. Саме тому всі навчальні засоби, які використовує учитель мають сприяти вихованню в учнів комунікативних потреб у дослідженні інших країн і народів, пошуку друзів для спілкування, вирішення життєвих проблем.

Реалізація розвивального потенціалу англійської мови

передбачає не лише розвиток світогляду молодшого школяра, а й здатність пізнавати та розуміти культуру свого народу, забезпечувати духовний і моральний розвиток дитини. Окрім навчальних текстів шкільних підручників, для молодших школярів доцільно використовувати казки вітчизняних і закордонних авторів. Вивчення мови через зміст відомих з дитинства казок може значно полегшити оволодіння лексичним матеріалом, дати можливість вчителю розвивати творчий потенціал учнів, а також стати джерелом інтегрованого підходу до вивчення рідної та іноземної мови на початковому етапі.

У своїй книзі «Психоаналіз чарівних казок» американський психолог Бруно Беттельгейм розглядає чарівні казки в новій, оригінальній манері. На його думку, всі ці чудові історії, якими насолоджуються діти, відіграють важливу роль у формуванні їхньої особистості. Казки розвивають уяву, вдосконалюють емоційний світ юних слухачів. Крім того, в іграх дитина ототожнює і уподібнює себе казковим героям, вирішуючи таким чином свої психологічні проблеми. Отже, казки допомагають встановити психологічну і соціальну рівновагу індивіда [1].

Видатний український педагог В. О. Сухомлинський приділяв значну увагу читанню і слуханню казок на природі. Він вважав, що це потрібно робити саме на природі, або в спеціальній кімнаті для казок. Дитині важливо відчувати себе героєм історії, а для цього її повинне оточувати щось казкове, чарівне. Така атмосфера спонукатиме дитину не лише уважно слухати казку, а й самостійно створювати та розповідати казки. Саме казка стає джерелом розвитку зв'язного мовлення дитини.

Крім того, казка є гарним засобом для запам'ятовування навчального матеріалу, оскільки в ній присутні художні образи, герої, разом з якими діти «проживають» історію. У процесі роботи з казкою діти переживають емоції: радості, печалі, інтересу, страху. Деякі діти співвідносять себе з героями казки, проживають з ними всі події. Все це з самого початку і несвідомо для дітей налаштовує їх на детальне запам'ятовування фактів і дій героїв казки.

У підручниках з англійської мови для молодших класів можна зустріти казкові елементи: героїв підручника, сюжет для кожного юніта або розділу. На початковому етапі навчання

іноземної мови доцільно залучати казкових героїв, казкові сюжети, формулюючи завдання уроку, тому що в цьому віці всі діти із задоволенням і великим інтересом читають казки. Молодшим школярам близькі казкові персонажі, ситуації, в яких вони можуть опинитися.

Вчителю варто створювати ситуації абстрактного сприйняття лексичного, граматичного матеріалу через зміст казок, адже вони максимально впливають на сенсоріку та емоції дитини.

Навчання іншомовної комунікації молодших школярів вимагає від учителя творчості та нестандартності в організації освітнього процесу та освітнього середовища. Казка стає неоціненним джерелом творчості як для учителя, так і для молодшого школяра. Подальші розвідки стосуватимуться вивченню можливостей застосування казок іноземних авторів, а також розробці вправ, які реалізовуватимуть основні ідеї комунікативного підходу формування іншомовної компетентності в учнів молодшого шкільного віку та дошкільників.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Jo Bertrand. Fairy Tales. Електронний ресурс Режим доступу: [<https://www.teachingenglish.org.uk/article/fairy-tales>].
2. Городнича Л. В. Лінгвістична казка як методичний прийом формування іншомовних фонетичних навичок молодших школярів / Л. В. Городнича // Вісник Чернігівського Національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. – № 110. – 2013. – С. 127-130.
3. Гриневич Л. «Реформа загальної середньої освіти. Нова школа: простір освіти для сучасних українців» / Лілія Гриневич. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

Османова Д. М.
(м. Кропивницький)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Завдання вихователя сьогодні – виховати таку особистість, яка зможе розрізнити прекрасне від потворного, добро від зла у

різноманітні візуальних та моральних впливів середовища на особистість дитини. Тому педагог має створити необхідні умови для реалізації завдань естетичного виховання дітей дошкільного віку.

Естетичне виховання – частина освітнього процесу, спрямована на формування та виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, спрямований насамперед на виховання в людини гуманістичних якостей, інтересів та любові до життя у різних його проявах.

Естетичне виховання передбачає розвиток у людини почуття прекрасного, формування вміння та навичок творити красу в навколишньому середовищі, вміти відрізнити прекрасне від потворного, життя за законами духовної краси.

Окремі аспекти естетичного виховання досліджували К. Д. Ушинський, В. О. Сухомлинський, С. Г. Мельничук [2], С. О. Герасимов, І. Д. Бех та ін. У своїх працях педагоги прописали складові естетичного виховання як: естетичні почуття, естетичну свідомість естетичні смаки, естетичний ідеал, естетична культура.

Вчені розглядають естетичні почуття як почуття насолоди, яке людина отримує в процесі сприйняття краси в навколишньому середовищі та в мистецтві. Естетична свідомість, з точки зору філософії, розглядається як форма соціальної свідомості, дозволяє людині через сприйняття оволодіти (пізнати) художнє та емоційне в оточенні (почуття, смаки, ідеали тощо) та виражається в естетичних поглядах та художній творчості (музика, мистецтво, література).

Проблема естетичного виховання дітей та молоді проходить майже через усі педагогічні праці вченого. В. Сухомлинський бачить мету естетичного виховання у широкому ознайомленні дітей з "досягненнями світової культури, з культурними цінностями людства"; навчити бачити духовну благородство, доброту, сердечність у красі навколишнього середовища і на цій основі стверджувати красу в собі; навчити її зберігати емоційний зчеплення та доброту на все життя [3, с. 200].

Зазначимо, що в педагогічній спадщині вченого виділяється система різноманітних засобів естетичного виховання дітей та молоді від шести років до останнього класу школи з описом

досвіду їх впровадження в Павлиській школі. Серед них: краса, природа, слово, рідна мова, художня література, поезія, музика, мистецтво, живопис, ставлення до навколишнього середовища, естетика навколишнього середовища. Естетичне сприйняття, естетичні почуття та естетична культура вчений називає компонентами естетичного виховання.

Педагог називає красу в широкому діапазоні цього слова універсальним засобом естетичного виховання, оскільки саме краса є фактором, який відрізняє людину від тваринного світу.

В усіх своїх педагогічних працях учитель підносить свою «величність» красу. За його словами, «краса є потужним засобом виховання чутливості учнів. Це пік, з якого ми можемо побачити все те, що ви ніколи не побачите без розуміння і почуття прекрасного, без освіти та натхнення [4, с. 57].

Учитель називає красу «гімнастикою душі», «виправляє наш дух, нашу совість, наші почуття та переконання» – дзеркалом, у якому ти бачиш себе і завдяки цьому ти так чи інакше ставишся до себе. В. Сухомлинський назвав красу одним із засобів самовиховання і порадив створювати куточки краси скрізь: вдома, в навчальному закладі, на лоні природи, в кожному місці, де знаходиться людина. Учитель звертається до батьків та вихователів з проханням виховувати у дітей та молоді «духовну красу», дух несподіванки, що створює «благодать серця». Тільки тоді, переконана вчителька, їх серця будуть чесними і тонкими, сприятливими і чуйними до естетичного виховання.

Учений на сторінках своїх праць зосереджується насамперед на людській красі, яка стане стрижнем духовної краси людини, її вчинків, праці на благо суспільства, вірності віруванню, людяності, відсутності міри для зла, змусить молодих людям думати про власну долю. Для практичного залучення учнів до розуміння феномену «Краса» в Павлиській школі було створено стенд «Краса людини» [5, с. 118].

В. Сухомлинський відводив особливе місце в естетичному вихованні мистецтву, включаючи музику та живопис, сфера їх впливу на людину. На думку В. Сухомлинського, музика – це мова почуттів, мелодія передає найтонші відтінки почуттів,

недоступних для слова. Учитель вважав музику та пісні потужним засобом естетичного виховання.

Він був переконаний, що «пізнання світу почуттів неможливе без розуміння і переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику і насолоджуватися нею». Слово як засіб естетичного виховання вчений пов'язав з музикою. Він добре розумів, що для вихователя найголовніше у знанні мови почуттів – говорити про музику словами [4, с. 58].

Провідне місце в педагогічній практиці якого відводилось українським народним пісням як засіб естетичного задоволення національної освіти. Вчений зауважив, що народні пісні є джерелом філософського пізнання світу: все багатство пісні міститься в глибокому підтексті української пісні.

На думку В. Сухомлинського, «краса» музики є потужним джерелом думок; діти намагаються словами передати почуте, ніби створюючи власні «словесні та музичні малюнки». А для того, щоб це сталося, вчитель повинен із особливим педагогічним тактом пояснити дітям його зміст. У Павлівській школі традиційними вечорами були слухання музики, співи українських пісень, подорожі у світ живопису, поетичні вечори, що супроводжувались читанням ліричних віршів.

Особливу увагу В. Сухомлинський приділяв вихованню естетичних почуттів у дітей від молодого до підліткового віку. Отже, одним із найулюбленіших засобів виховання естетичних почуттів у дітей 6–10 років учитель називає казку, яка захоплює дітей, викликає позитивні емоції, особливо якщо казкове дійство відбувається у «казковій кімнаті», то «алегорія» посилює враження, стверджує морально-естетичні концепції добра і зла, справедливості і несправедливості, краси та вульгарності. В основному, драматизація казок супроводжується музикою, потім музикою, виразністю мовлення персонажів, відтворення відповідної ситуації - посилюють, на думку вчителя, естетичні почуття дітей [3, с. 100].

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.
2. Мельничук С. Г. Теорія виховання / Мельничук С. Г. // Кіровоград: ТОВ «Рекламне агентство РіК-Медіа», 2016. – 243 с. – С. 205.

3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 2. – С. 5–279.
4. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину (Поради вихователям) / В. О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1975. – 253 с.
5. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори: В 5 т. – Т. 3. – К.: Рад. школа, 1976. – 670 с. – С. 534.

Паньків Г. С.
(м. Ізмаїл)

ПОНЯТТЯ ПРО КРАСУ У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Особливості художньо-творчої компетентності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва зумовлені художньою майстерністю як віртуозного володіння мовою образотворчого мистецтва, його різними техніками і матеріалами, без чого у педагогічній діяльності неможливо досягнути реалізації задумів учнів. Інтегративну роль у художній творчості відіграє композиція, оскільки, вона є загальним складником творчих процесів у всіх видах мистецтв, законом побудови та показником цілісності художнього твору.

Художник за допомогою своєї майстерності створює гарну художню форму. Художня форма в істинному мистецтві знаходиться в гармонійному співвідношенні зі змістом твору, з позицій якого художник оцінює зображуване. У цьому випадку прийнято говорити про єдність форми і змісту. Незалежно від конкретного змісту, з яким форма завжди пов'язана і яку завжди висловлює, цю форму, або красу, відрізняють ті ж ознаки, що властиві об'єктивним передумовам почуття краси – органічна цілісність, пропорційність, симетрія, ритм, динамічна напруженість і ін. Ця форма, або як її охарактеризував І.Кант, «доцільність без мети і є краса», почуття гармонійної форми, несвідомо, інтуїтивно формується в щоденному досвіді.

Художня форма надає краси в мистецтві особливу якість – художність. Основа художньої форми – композиція з властивою їй об'єктивними передумовами краси: цілісністю, органічністю, врівноваженістю, ритмом, пропорційністю та іншими рисами.

Краса – поряд з благом (добром) та істиною – найважливіша людська цінність. Критерієм краси є особливе, естетичне почуття, переживання. Це суб'єктивний критерій, але в ньому два складових компонента: загальнозначущий і індивідуально-особистісний. Критерієм краси виступає почуття, що унеможливорює логічне, раціональне визначення поняття краси. Краса виявляється (відчувається), але логічно не визначається в абстрактних поняттях. Неможливість дати вичерпне логічне визначення краси не означає, що не можна вказати на цілий ряд ознак, об'єктивно властивих здатності переживати. Одним з таких істотних ознак виявляється здатність відчувати органічну цілісність, гармонію поєднання елементів в загальній композиції.

Важливими в підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва є завдання на аналіз «складових» цілісності композиції та відпрацювання усвідомленого застосування прийомів композиційної майстерності на практиці. При цьому аналізується композиція як фактор, який на рівні з іншими факторами створює враження від твору, виходячи з положення, що композицію можна означити і як сукупність факторів художнього вираження. Такі завдання мобілізують знання студентів, отриманих ними на інших заняттях із спеціальних дисциплін (рисунок, живопис, перспектива) та історії мистецтва, про «технологію» мистецької композиції.

Особливої уваги, на наш погляд, слід приділити поняттю про красу. Дуже важливими є здатність «бачити» в мистецькому творі естетичну якість краси та уміння її «показати». Отже формування естетичного «відчуття», мистецького «бачення» і є основою для засвоєння науки про красу.

Набагато легше говорити про красу «взагалі», аніж показати, як в конкретному випадку ознака краси проявляється в силуеті, ракурсах, колориті, ритмі і таке ін. В нагоді можуть бути корисними теми й завдання з виявлення краси та естетичне значення формату композиції, кольорової гармонії; геометричних складових пропорційності (зокрема і особливо за «золотим перетином»); особливості застосування конструктивної геометрії (коло, трикутник, овал та інші) та застосування геометричних образів; виявлення сутності діагональних

векторів; застосування умовних знаків, символів, алегорій тощо. Виняткового значення набуває аналіз краси в кольорових композиційних структурах, зокрема аналіз краси кольору, або аналіз естетичних якостей просторового рішення: просторового розміщення, направлення руху, жестів тощо.

Паньків Л. І.
(м. Київ)

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНІХ ОРІЄНТАЦІЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ У КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДИ

В умовах глобалізації усіх сфер суспільного життя, небувалого розвитку інформаційних технологій особливого значення набуває естетичне виховання молоді, що спрямовується на пізнання і перетворення дійсності за законами Краси. Сформовані уявлення молоді людини про прекрасне стимулюють її саморозвиток, самопізнання, стремління до ідеалу, відчуття повноти своєї сутності як гармонійної особистості.

Ідеї виховання людини, чутливої до краси, гармонії, довершеності, зароджувалися ще на зорі цивілізації. Проте, зміст і завдання естетичного виховання істотно змінювалися в різні історичні періоди, визначаючи характер відношень людини до навколишнього світу і самої себе, суспільні стосунки і «правила гарного тону» в соціумі, участь у перетворенні дійсності. Втім, результат естетичного виховання завжди пов'язувався із сформованістю естетичних ідеалів особистості, здатністю людини до відчуття прекрасного, до естетичного оцінювання дійсності, до активної творчої діяльності.

Могутнім джерелом естетичного виховання завжди було і є мистецтво. Його виключну роль у вихованні особистості неодноразово підкреслювали видатні українські та зарубіжні педагоги минулого і сучасності (А. Авдієвський, Г. Болгарський, О. Буров, І. Зязюн, Л. Левчук, Л. Масол, С. Мельничук, Г. Падалка, О. Рудницька, С. Русова, В. Сухомлинський, В. Шацька, Г. Шевченко та ін.). Визначаючи різні позиції естетичного виховання, автори наголошували, що залучення

учнів до пізнання та осмислення творів мистецтва, які зберігають духовні надбання багатьох поколінь, уможлиблює естетичний розвиток школярів, збагачення їхнього внутрішнього світу, духовне зростання. Формування «естетичного досвіду особи в процесі активної мистецької діяльності» визначено головним завданням сучасної мистецької освіти в державних освітніх документах України (стаття 21 Закону «Про освіту»).

Як унікальний суспільно-культурний феномен, мистецтво оточує буття людини. Втім, реалії сьогодення, що характеризуються глобалізацією культурного простору, високим рівнем технічних можливостей засобів мас-медіа, інтернет тощо, сьогодні сприяють не лише поширенню високохудожніх зразків культури та мистецтва, а й проникненню в усі сфери життя «індустрії розваг», підґрунтям якої досить часто є комерційні інтереси, маніпулювання потребами людини-споживача на основі різноманітних течій поп-культури, якими активно цікавиться молодь. Тож, виникають небезпечні тенденції розповсюдження квазімистецтва, підміни високохудожніх цінностей масово-маніпулятивними, банально-розважальними, «гламурними» формами розваг часто призводять до естетизації мотивів насилля, невігластва, жорстокості. Тому сьогодні вкрай важливо формувати в молоді здатність диференціювати мистецькі впливи крізь призму ціннісно-сміслових основ культури і мистецтва, що акумулюють та розкривають духовні смисли Краси, Добра, Істини. Самовизначеність молоді в багатомірному світі сучасного мистецтва, усвідомлення учнями глибинної сутності художніх образів та їхньої значущості у власному естетичному розвитку та духовному становленні значною мірою обумовлюються сформованістю *художніх орієнтацій* особистості.

Мета статті – визначити сутність художніх орієнтацій особистості та їх роль в естетичному вихованні учнівської молоді.

Вченими доведено, що мистецтво акумулює емоційно-естетичний досвід багатьох поколінь, втілює і транслює ціннісне ставлення людини до світу. Характер мистецького пізнання визначається як об'єктивними закономірностями художньо-

естетичного сприймання, що ствердилися в певному суспільстві, історичному періоді, так і суб'єктивними чинниками, які зумовлюються індивідуальними потребами пізнання духовних цінностей, неповторністю емоційного відгуку та переживання змісту художніх творів.

Спрямованість художнього пізнання особистості забезпечується глибоко індивідуальним вибіркоким ставленням до об'єктів мистецтва на основі розуміння їх специфіки та особливостей функціонування, усвідомлення власних переживань від спілкування з художніми образами. Визначеність особистості з власними пріоритетами в мистецтві забезпечують художні орієнтації. Саме художні орієнтації сприяють внутрішній активності особистості в пізнанні художніх цінностей, формуванню індивідуальних уподобань у багатомірному світі мистецтва, визначеності способів самореалізації у сфері художньої творчості. У нашому дослідженні цей феномен трактується як *багатогранне особистісне утворення, що обумовлює глибоко індивідуальне сприйняття художніх цінностей та вибіркокість ставлення до них на основі розуміння художньої культури як явища суспільного життя, сформованість художнього смаку та художніх ідеалів, самовизначеність і здатність до самореалізації в художній діяльності.*

Проблема формування художніх орієнтацій особистості набуває особливої значущості у старшому шкільному віці, коли перед учнівською молоддю постають важливі питання самовизначення, ціннісного сприйняття навколишнього світу, усвідомлення глибин людського існування. На жаль, мистецьким дисциплінам у старшій школі відведено мізерний час, і, зазвичай – це факультативні заняття, які у повній мірі не реалізують виховні можливості мистецтва. Як наслідок, значна частина учнівської молоді має хаотичні орієнтири художнього пізнання, свою суб-культуру, об'єднуючись у неформальні групи (емо, готи та ін.) та протиставляючи суспільству свої естетичні уявлення, художні ідеали.

Разом з тим, вивчення педагогічного досвіду в галузі мистецької освіти дозволяє стверджувати про захоплення старшокласників мистецтвом, зокрема музично-театральною

діяльністю, яка розкриває широкі можливості щодо художньо-естетичного розвитку учнів. Саме цей різновид мистецької діяльності особливо приваблює учнів старшого шкільного віку можливістю художнього перевтілення та самоідентифікації з художніми образами, задовольняє комунікативні потреби. Вважаємо, що саме цей вид мистецької діяльності містить найширші можливості для формування художніх орієнтацій учнів і в музичному, і в образотворчому, і в сценічному, мистецтвах, і в літературі, пропонуючи твори різних історичних епох, різних стилів і жанрів, тобто надаючи вибір в усьому мистецькому різноманітті.

Формування художніх орієнтацій старшокласників у процесі музично-театральної діяльності дозволяє виявити особливості *структури* означеного феномену, що поєднуються в таких компонентних блоках, як-от: *мотиваційно-спонукальний* (сукупність мотивів особистості щодо вивчення мистецьких явищ, бажання розвивати власний художньо-творчий потенціал); *пізнавально-інформаційний* (узагальнює художню обізнаність учня, його ерудицію, мистецькі знання та уявлення, набуті як шляхом шкільного навчання, так і самоосвіти); *емоційно-оцінний* (визначає емпіричний досвід старшокласника у пізнанні мистецтва, сукупність художніх вражень, здатність до оцінювання художніх образів); *діяльнісно-творчий* (характеризує життєдіяльність учня під кутом художньої творчості, здатність до самовираження у сфері мистецтва).

Отже, дослідження цілісності і багатогранності художніх орієнтацій особистості дозволяє виявити нові шляхи естетичного виховання старшокласників у процесі мистецького навчання.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Мельничук С.Г. Естетичне виховання школярів // Педагогіка: теорія виховання: навч. посіб для студ. вищ. навч. закл. К.: Слово, 2012. С. 199–232.
2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). К.: Освіта України, 2008. 274 с.
3. Паньків Л. І. Формування художніх орієнтацій старшокласників у процесі музично-театральної діяльності: теорія, методологія, методика: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 372 с.
4. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2005. 360 с.

Пономаренко Л. В.,
Житков О. А.
(м. Кропивницький)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗА АРИСТОТЕЛЕМ

Стародавня Греція є не тільки батьківщиною демократії, плодами якої до сьогодні користується весь цивілізований світ, але й країною, де було теоретично обґрунтовано та практично реалізовано одну з найбільш важливих ідей всебічного виховання особистості – естетичного. Естетика (гр. «айсентікос» – почуттєвий, чуттєво сприйманий) як галузь знань була складовою частиною давньогрецької філософії. Перші уявлення про естетику ми можемо знайти у творах Піфагора, Сократа, Платона. Однак естетичні вчення Аристотеля вважаються найбільш логічно побудованими, їх представляють як вершину розвитку античної естетики. Його погляди на естетичне виховання та естетику як філософську основу розвитку людини були всебічно висвітлені у творах «Політика», «Поетика», «Риторика».

Увесь світ Аристотель розглядав як естетично визначений, цілісний, основою буття якого є краса. Найвищою ж красою він вважав розум, думку. Центральне місце в естетиці Аристотеля належить «мімезису» (уподібнення, наслідування). Головним в уподібненні (наслідуванні) є творчість людини, дана їй від природи, в результаті чого вона набуває знання. Аристотель відзначав, що результати наслідування викликають захоплення, почуття задоволення. Це все разом сприяє пізнавальній та емоційній функції справжнього мистецтва.

У Аристотеля з почуттям «прекрасне» поєднане поняття «благе». Такий синтез утворює «калокагатію», що означає єдність доброго й прекрасного, етичного і естетичного, як ідеальне поєднання фізичної краси та духовної досконалості. Він зауважував, що «Прекрасне – те, що заслуговує похвали як вартісне саме по собі, або те, що приємне, бо містить у собі добро [3, с. 7]. Калокагатія стала ідеалом виховання людини громадянина грецького полісу.

Аристотель вперше вводить в античну філософію поняття «катарсису» (очищення). Йому сприяє трагедія, де трагічний

сюжет є зразком естетичного порядку. На думку філософа, трагедія через страждання і страх призводить до звільнення від афектів, гніву, страждання і болю, і допомагає перетворити їх у позитивні почуття: милосердя, співчуття, радості й душевного піднесення.

Велике значення Аристотель приділяв впливу мистецтва на людей та вказував на його виховну роль. Він зазначав, що «...за допомогою мистецтва постає та [естетична] форма, яка закладена у душі» [3, с. 9], а «оскільки твори живопису відбивають моральні якості зображених людей, то [останнім] не байдуже, на що дивитись» [1, с. 220-221]. У той самий час Аристотель звертає увагу на чуттєву насолоду, яку від мистецтва отримує особистість, зокрема, від музики. Він вказує, на те що «музика належить до найприємніших речей», що «музика вчить людей благородно проводити дозвілля і сприяє їхньому духовному розвитку» [2, с. 280, 281].

Аристотель був не тільки відомим філософом-теоретиком, але й визнаним педагогом-практиком. Багато педагогічних ідей йому вдалося втілити в життя у власній школі, яку називали «Лікей». Навчальна програма античної школи Аристотеля поєднувала освітні і дослідницькі компоненти, завдяки чому «Лікей» характеризується сучасними науковцями як праобраз університетів.

Праці античних філософів, зокрема, Аристотеля сприяли формуванню у стародавніх греків особливого типу світогляду, який визначав самостійну поведінку та індивідуальну точку зору особистості й громадянина на події, що відбувалися в країні. З'являється можливість думати і діяти інакше, ніж інші, держава не має, за Аристотелем, монополію на переконання. Практична реалізація такого світогляду мала й естетичні наслідки. Стародавні греки були засновниками театру, який виконував виховну та пізнавальну функцію. Спортивні змагання на Піфійських, Немейських, Істмійських та Олімпійських іграх сприяли розвитку такого процесу як агоністика – здатність до боротьби, змагальності, творчому началу у діяльності людини. Мистецтво стародавніх греків залишається у педагогічній думці еталоном естетичного, прекрасного.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Арістотель. Політика. Видання третє. К.: Основи, 2000. 239 с.
2. Арістотель. Політика. Поэтика. М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. 393 с.
3. Віхи в історії античної естетики. К.: «Мистецтво». 1988. 287 с.

**Пономарьова Г. Ф.,
Степанець І. О.
(м. Харків)**

РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК ТЕОРЕТИЧНА І ПРАКТИЧНА ПРОБЛЕМА

Проблема засвоєння духовних цінностей народу та формування естетичної свідомості молоді і, зокрема, здобувачів освіти у розвитку українського суспільства набуло державного значення. Значна більшість державних документів, таких як: Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у 21 столітті, «Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти», «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» тощо питання естетичного виховання і формування естетичної культури визнають винятково важливими та стали наскрізними завданнями для системи освіти.

Емоційно-почуттєвий характер прекрасного надихав та хвилював учених і мистецтвознавців у різні роки і століття. Проблема естетичного виховання та формування естетичної культури належать до того кола питань, що торкаються самого життя. У літературних джерелах представлені різні аспекти проблеми: від роздумів, що є прекрасне, як його пізнати – до практичного втілення того, щоб зробити життя не лише можливим, а й красивим. Другий аспект торкається кола питань педагогіки: навчання, виховання, уміння жити за законами краси та мати від того втіху й насолоду, а в світі забезпечувати мир та злагоду між людьми, народами, між природою і цивілізацією.

Із кола авторів ХХ століття, які розглядали практичний напрям естетичного виховання та розв'язували реальні його завдання, виділяються А. Макаренко [6, 7] і В. Сухомлинський [13, 14, 15]. Обидва автори, хоч і досліджували навчання і організацію життєдіяльності вихованців у різних соціально-побутових умовах, стояли на спільних позиціях, а саме: шукали теоретичні засади та створювали реальні педагогічні умови для розвитку естетичного сприйняття світу, естетичного смаку, естетичної свідомості й культури поведінки людини.

У педагогічній системі А. Макаренка, наприклад, усі позиції пов'язані з ідеєю краси: красивий вихователь, красивий вчинок, чудовий колектив, у якому всім приємно жити. Навіть вимогливість, пред'явлення покарань він обґрунтовує педагогічним законом про якнайбільшу повагу до вихованця.

В. Сухомлинський, зокрема, писав: «Я домагався, щоб діти вбачали у праці джерело духовної радості. Хай людина працює не тільки для того, щоб добувати хліб і одяг, збудувати житло, але й для того, щоб поруч з оселею цвіли квіти, які б приносили радість і йому, і людям, щоб вже в дитинстві людина трудилась для радості» [14, с. 214].

Вивчення, розробка нових ідей естетичного виховання та їх упровадження в процес формування особистості продовжилось такими авторами, як: В. Андрющенко, В. Бутенко, М. Верб, А. Щербо, О. Рудинська, Л. Коваль, Ю. Юрцевич, С. Мельничук, Д. Кабалевський, Н. Киященко, Б. Ліхачов, Б. Неменський, Ю. Лукін, Є. Громов, О. Лармін, Л. Печко, О. Роппорт, В. Скатерщиков, Г. Шевченко та іншими. В період державної самостійності України дослідження проблеми естетичного виховання продовжується як ученими, так і педагогами-практиками.

Переважає частина публікацій з питань культури, естетичного виховання містять аналіз досвіду виховання та навчання, який переконує, що найбільшого успіху домагаються педагоги, які захоплюють молодь красою зовнішнього вигляду, яскравістю прикладів, витонченістю і культурою мови й мовлення, вишуканістю манер поведінки.

У процесі педагогічного спостереження та під час узагальнення педагогічного досвіду нами було з'ясовано, що

існує протиріччя між бажаннями здобувачів освіти знати, вміти, дотримуватись високих естетичних правил у повсякденному житті та реальним рівнем сформованості їх естетичної культури. Так, незадоволених рівнем своєї естетичної культури, за нашими даними, виявилось 52,5 % опитаних із числа здобувачів освіти. Безумовно, що по-різному поставлені запитання передбачають і різні відповіді, як, наприклад, запитання «Чи задоволений (не задоволений) ти рівнем своєї естетичної культури?» вимагає більш відвертої відповіді, ніж запитання (завдання): «Визнач рівень твоєї естетичної культури». Але виходячи з нашого тлумачення сутності естетичної культури як такого феномену, що торкається почуттєво-емоційної сфери діяльності й поведінки особистості, логічним була постановка запитань, які стосуються саме поведінки й відповідного її самооцінювання.

У цілому формування естетичної культури, зокрема майбутнього педагога, ми розглядаємо як елемент його професійно-педагогічної майстерності й складник гармонійного розвитку особистості самого педагога, що пояснюється наступним:

По-перше, підготовка фахівця в теперішній час не може обмежуватись лише професійною освітою, оскільки він готується до можливих кардинальних змін у суспільному житті і практичній діяльності, що передбачає високий рівень духовного розвитку, здібності до швидкого орієнтування в змінюваних соціокультурних умовах.

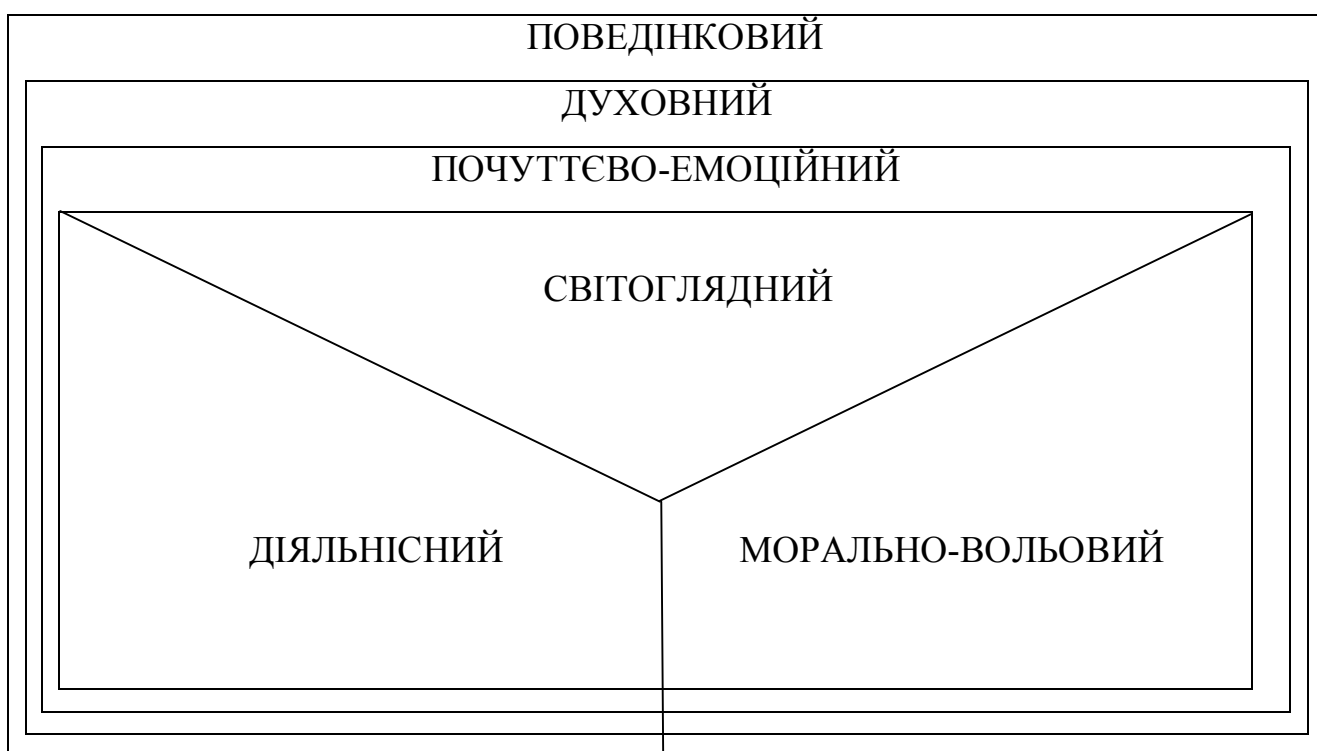
По-друге, переважна більшість нормативних і наукових джерел актуалізують важливе значення естетики як загальнотеоретичної дисципліни, що покликана забезпечити культуру практичного використання набутих знань у професійній діяльності: трудовій, науковій, громадській. У зв'язку з цим переконливим є звернення до естетичної культури психологів, біологів, математиків, фізиків тощо [1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12].

По-третє, підвищується роль естетичного виховання у таких практично-прикладних професіях, як будівництво, комунальне господарство тощо [16,17].

По-четверте, продовжується процес соціалізації особистості студента, що вимагає безумовного включення до змісту його фахової підготовки зразків вічних естетичних ідеалів, здатних впливати на гармонізацію міжособистісних відносин, взаємодію особистості з довкіллям.

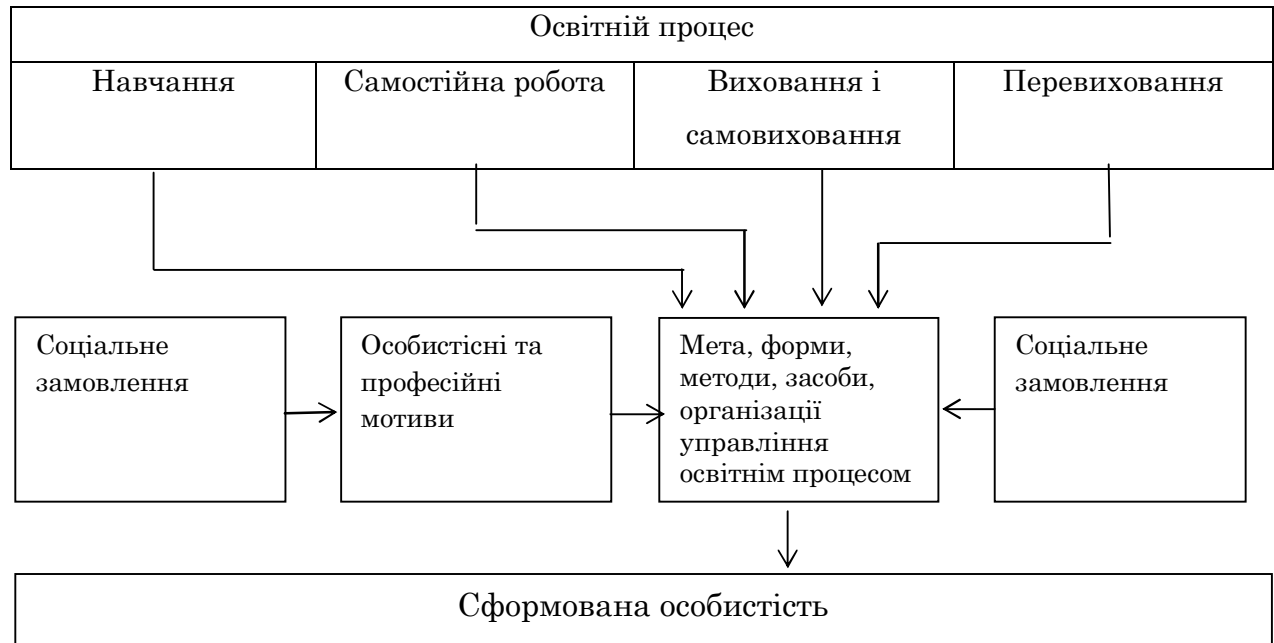
Оскільки поняття естетично культури вбирає в себе результати естетичного виховання і розвитку особистості, сутність процесу формування естетичної культури студента можемо схарактеризувати як таку освітню діяльність, що спрямована на забезпечення особистості системою естетичних знань і художніх образів з різних видів мистецтва та вироблення на їх основі естетичного смаку й естетичного сприйняття світу. Це забезпечує, таким чином, готовність і вміння особистості жити, працювати, діяти за законами краси. Виходячи з таких посилянь, суть загальної естетичної культури особистості слід розглядати як таку, що акумулює в собі елементи всіх складників розвитку людини та виявляється як у розумовій (інтелектуальній) діяльності, так і в фізичному, моральному, трудовому, валеологічному процесах формування особистості, об'єднуючи й гармонізуючи їх. Таку гармонізуючу місію естетичної культури можна прослідкувати.

Структура естетичної культури

Спираючись на загальні підходи щодо організації і методики здійснення виховного впливу з метою формування особистості, ми представляємо процес опанування естетичною культурою у традиційному освітньому процесі як сукупність ustalених його компонентів.

Процес формування особистості

Разом з тим, процес формування естетичної культури особистості студента потребує такої організації процесу, в якому б були максимально представлені різні грані естетичного впливу на особистість, здатної гармонізувати й узгоджувати свою поведінку у відповідності до вимог довкілля та забезпечення власних особистісних інтересів з погляду професійної й особистої мети. Як переконує проведене дослідження, тут діють зовнішні чинники та актуалізуються внутрішні ресурси, а естетичне начало стає своєрідним універсальним і яскраво вираженим елементом життєдіяльності особистості, що торкається усіх, без винятку, її складників, пов'язуючи, зокрема, естетичне ставлення до довкілля як компонента естетичної культури з іншими складниками гармонійно розвинутої особистості.

Процес взаємодії можна подати у такому вигляді.

Формування естетичної культури здобувачів освіти

Таким чином, ефективність процесу формування естетичної культури майбутніх педагогів, як засвідчує досвід педагогічної діяльності викладачів-кураторів і керівників академічних груп, залежить від низки зовнішніх і внутрішніх чинників та потребує комплексного вирішення означеної проблеми

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Абдугулов М. А. Эстетическое самовоспитание будущих учителей музыки в системе профессиональной подготовки: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. К., 1994. 192 с.
2. Ананченко Г. В. Взаимосвязь музыкально-эстетической и методической подготовки студентов педвузов // Формирование эстетического отношения к искусству: в 6 т. Т. 6. М., 1991. С. 99-101.
3. Бондарчук Ю. В. Основные направления эстетического воспитания студентов педагогического института // Формирование эстетического отношения к искусству: в 6-ти т. Т. 6. М., 1991. С. 27-31.
4. Елканов С. Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя: Учеб. пос. для студентов пед. ин-тов. М.: Просвещение, 1989. 189 с.
5. Лещенко М. П. Технологія підготовки вчителя до естетичного виховання за рубежом (на матеріалі Великобританії, Канади, США):

- Дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. К., 1996. 382 с.
6. Макаренко А. С. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. М.: Педагогика, 1997. Т. 1. 397 с.
 7. Макаренко А. С. Избранные педагогические сочинения в 2-х т. М.: Педагогика, 1997. Т. 2. 397 с.
 8. Орлов В. Ф. До проблеми теорії та методології художньо-педагогічної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. А. І. Зязюна. Київ: Видавництво «Віпол», 2000. С. 475-505.
 9. Падалка Г. Н. Формирование эстетических идеалов и вкусов будущих учителей музыки: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. К., 1989. 368 с.
 10. Романовський О. Г., Михайличенко В. Е. Философия достижения успеха. Харьков, 2003. 691 с.
 11. Соколов Э. В. Культура и личность. М.: Наука, 1972. 228 с.
 12. Сопіна Я. В. Формування естетичної культури студентів музично-педагогічних факультетів: Автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.04 / Луганський держ. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2003. 20 с.
 13. Сухомлинський В. А. Воспитание и самовоспитание // Советская педагогика. 1965. №2. С.34-40.
 14. Сухомлинський В. А. Павлышская средняя школа. Избр. Произв. В 5-ти т. Киев: Рад.школа, 1980. С. 410.
 15. Сухомлинський В. А. Сердце отдаю детям. Изд. 4-е. Киев: Рад.школа, 1973. 288 с.
 16. Щолокова О. П. Теоретичні підвалини професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. / Ред.кол.: Т. І. Суценок (відп. ред.) та ін.. К.: Запоріжжя, 2000. Вип. 18. с. 3-9.
 17. Эстетическое воспитание: вопросы системного подхода / Под ред. Б. Т. Лихачева. М.: Педагогика, 1980. 136 с.

Прибора Т. О.
(м. Кропивницький)

ВПЛИВ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

У Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка освітній процес спрямований на стимуляцію естетичного розвитку особистості та характеризується наявністю наступних взаємопов'язаних складових: формування естетичної свідомості, розвиток потреби

та вміння в здобувачів будувати своє життя за законами краси, утвердження ідеалів краси у всіх сферах діяльності.

Важливим завданням естетичного виховання на факультеті педагогіки та психології є формування естетично-художніх смаків, гідного естетичного ідеалу та культури почуттів і підготовка майбутніх фахівців до здійснення естетичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Метою дослідження є висвітлення особливостей естетичного виховання студентів спеціальностей 012 Дошкільна освіта та 013 Початкова освіта ІДПУ ім. В. Винниченка.

У навчальних планах спеціальностей 012 Дошкільна освіта та 013 Початкова освіта враховано необхідний комплекс знань студентів з сутності, психолого-педагогічних основ, принципів, правил, методів, прийомів і форм естетичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Розглянемо детальніше можливості освітніх компонентів професійної підготовки зазначених спеціальностей для естетичного виховання здобувачів. Зазначимо, що всі навчальні дисципліни впливають на формування культурної компетентності.

Безпосередньо естетичному вихованню приділяється увага на освітніх компонентах «Образотворче мистецтво з методикою керівництва в д/з», «Теорія і методика музичного виховання в дошкільних закладах», «Художня праця та основи дизайну», «Музичне виховання та основи хореографії з методикою навчання». На них художньо-творча діяльність сприяє набуттю емоційно-чуттєвого досвіду через різні види мистецтва. Здобувачі навчаються розрізняти засоби виразності та елементи художньої мови характерні для музичного, образотворчого, театрального, хореографічного мистецтва. Цікавим видом діяльності з дисципліни «Художня праця та основи дизайну» є створення естетично привабливих розвивальних іграшок для дошкільників.

У процесі вивчення дисципліни «Музичне виховання та основи хореографії з методикою навчання» студенти готують відеоматеріали, які презентують власні творчі доробки студентів – самостійно створені танцювальні композиції, записи

фрагментів уроків для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, постановочні роботи.

Дисципліни мовно-літературної галузі «Дошкільна лінгводидактика», «Дитяча література», «Культура мовлення та виразне читання» впливають на розвиток естетичному смаку майбутніх фахівців. Естетична насолода при сприйнятті художніх творів створює «ефект причетності» до творчості митців. Наприклад, під час вивчення курсу «Дитяча література» проводяться тренінги з виразного читання віршованих творів та казок. Студенти засвоюють «творче бачення», «творче ставлення», «підтекст: емоційний, смисловий», вчать передавати різноманітні почуття. Тренувальні вправи сприяють усвідомленню студентами властивостей власного голосу і розвивають його силу, висоту, діапазон; темп, політ, звучність, рухливість. Під час читання поетичних творів (Тараса Шевченка, Лесі Українки, Ліни Костенко, Дмитра Павличка) студенти навчаються робити психологічні та граматичні паузи (короткі, довгі), підвищувати або знижувати тон голосу з урахуванням розділового знаку в кінці речення, в залежності від його типу, робити правильно логічні наголоси.

Під час вивчення дисциплін «Вступ до спеціальності», «Історія педагогіки (загальної та дошкільної), «Педагогіка дошкільна», «Педагогічна творчість», «Теорія та методика співпраці з родинами», «Основи педагогіки та дидактика», «Теорія та методика виховання», «Основи педагогічної майстерності», «Педагогічні технології в початковій школі» відбувається формування творчоактивної особистості, здатної сприймати, відчувати, оцінювати прекрасне, трагічне, комічне, потворне в житті та в мистецтві, жити та діяти «за законами краси». У студентів формується потреба в естетичному самовихованні й самоосвіті, розширюється їхній естетичний світогляд, удосконалюється здатність адекватно оцінювати предмети мистецтва, уміння здійснювати естетичне виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

У межах викладання зазначених дисциплін відбуваються покази з акторської майстерності, сценічної мови, зустрічі з діячами літератури і мистецтва, відвідування художніх

галерей, виставок, музеїв, історичних пам'яток, театральних вистав, кінотеатрів, концертів тощо. Щорічно з предмету «Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання» студенти четвертого курсу беруть участь у заході, що організовується Кіровоградською обласною бібліотекою для юнацтва імені Євгена Маланюка за тематикою «Театральне мистецтво Кіровоградщини та історія створення театру ім. М. Л. Кропивницького».

Зазначимо, що відбувається поступове ускладнення видів діяльності в процесі викладання дисциплін. На першому курсі студенти беруть участь в колективній творчій діяльності, навчаються дотримуватись правил творчої співпраці та ділитися з іншими особами враженнями від сприйняття. На другому курсі вони починають залучатися до індивідуальних і колективних творчих проєктів.

Предмети математичного циклу, зокрема «Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень» навчають майбутніх педагогів коротко і точно, висловлювати свої думки, достовірно описувати предмети, розвивають мисленнєві операції. Важливою особливістю математики є наявність великої кількості творчих завдань, які презентуються через віртуальну інтерактивну дошку Padlet.

З дисципліни «Основи природознавства з методикою викладання в закладах дошкільної освіти» студенти створюють цікаві, естетично привабливі електронні проєкти, в яких розкривають актуальні проблеми природничо-екологічного спрямування актуальні для сучасного суспільства та особливо для майбутнього підростаючого покоління.

Під час проходження виробничих практик «Педагогіка в групах дошкільного віку» та «Педагогічна у школі» цікавим видом роботи є самостійне створення студентами розвивальних книжок для дошкільнят та фільмів про їх використання.

Отже, дисципліни професійної підготовки мають значний потенціал для як для формування естетичної особистості студента, так і для його підготовки до естетичного виховання дітей. Потенціал предметів дозволяє продовжити формування естетичних поглядів, естетичних смаків, культури спілкування та навичок здобувачів з оцінки власної творчості за

визначеними орієнтирами, сприяє розвитку художньо-образного та асоціативного мислення.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Державний стандарт початкової освіти (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (затверджено наказом міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах (Наказ від 25 лютого 2004 № 151/11. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1_11290-04#Text

Радул О. С.
(м. Кропивницький)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ В ОСВІТНІХ ПРОГРАМОВИХ ДОКУМЕНТАХ 20-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Вперше у навчальних планах вітчизняної школи естетичне виховання як окремий напрямок з'являється у документах з реформи середньої школи 1915 р., ініціатором якої став міністр освіти граф П. Ігнат'єв. Як зазначалося у документах, його актуальність зумовлювалася низьким рівнем художньої культури вихованців шкіл. Положення цього документу узагальнили існуючі на той час погляди на естетичне виховання і багато в чому визначили його зміст і завдання на наступні десятиліття, є актуальними і сьогодні. Зокрема, зазначалося, що художньо вихована людина в навколишній природі знаходить невичерпне джерело насолоди; результатом естетичного виховання є розвиток творчої фантазії. Упорядники програми пропонували естетично оформити шкільні приміщення та проаналізували естетичні можливості різних навчальних предметів [6].

Положення естетичного виховання учнів стали невід'ємною частиною шкільних програмових документів після революцій 1917 р. Зокрема, вони розглядаються поряд з активними

методами навчання у «Проекті єдиної школи на Україні», розробленому Міністерством освіти за часів Директорії (1919), у «Положенні про єдину трудову школу Української Соціалістичної Радянської республіки» (1919) та в програмах школи 20-х років.

Особливе місце посідають завдання естетичного виховання у новому типі навчальних програм – комплексних, які запроваджувалися у практику школи у 1923–1927 рр. Зупинимося на них трохи детальніше.

Комплексні програми повністю змінювали процес навчання: замість систематичного вивчення окремих дисциплін увесь навчальний матеріал згрупувався у три колонки: (1) природа, її багатства і сили; 2) використання цих сил і багатств людиною (трудова діяльність); 3) суспільне життя) та викладався у межах комплексної теми. Важливим завданням комплексних програм було спонукання учнів до творчої діяльності, а тому зображувальній грамоті (малюванню, кресленню, ліпленню), драматизації та музиці надавалася значна увага.

Наприклад, програми 1925 р. передбачали експерименти з художньої композиції: оформлення друкованого аркуша, обкладинки, заголовку, заставок, кінцівок, газетних та журнальних ілюстрацій, художній монтаж малюнків, таблиць, графіків, різноманітних репродукцій.

Для засвоєння предметів суспільствознавчого циклу комплексні програми пропонували застосовувати у школі драматичну роботу як активний творчий метод навчання. Мета драматизації полягала у розвитку уміння художньо оформлювати різноманітні аспекти «суспільно-політичного і повсякденного життя учнів та навколишнього середовища» [4, с. 45]. Згідно ідей «школи дії» відомого німецького педагога-реформатора В. Лая, представниками нової педагогіки драматичний інстинкт розглядався «природною здатністю людського індивідууму, як члена соціального організму» [4, с. 45].

Програми школи 1925 р. пропонували різноманітні методи драматичної роботи учнів:

- інсценізація на різні теми;

- «жива газета», постановка якої могла присвячуватися суспільно-політичним подіям або ж різним аспектам місцевого (місто, село) чи шкільного життя;

- «суд» на історико-політичні, громадсько-побутові або літературні теми;

- літературний вечір, який присвячувався певній темі або відомому письменнику, програма проведення якого включала б читання, співи, театралізацію літературних творів, розігрування посильних уривків із драматичних творів.

До організації драматичної роботи в школі програми висували певні умови – це, зокрема, розвиток самодіяльності, активності учнів, а також передбачали і суто естетичні завдання – розвиток імпровізаційних здібностей, творчої уяви, винахідливості [4, с. 45–55].

Усі ці творчі уміння застосовувалися під час вивчення різних дисциплін. Зокрема, одна з колонок програми з вивчення комплексної теми присвячувалася літературно-дослідницьким роботам над життєвим матеріалом, мета яких полягала у встановленні більш тісного зв'язку з життям, знайомстві з історичним минулим народу, його культурою та сприяла розвитку соціальної та творчої активності учнів.

Реалізація такої навчальної роботи передбачала й урахування завдань естетичного виховання. Так, наголошувалося, що вчитель повинен навчити дітей емоційно сприймати навколишнє життя, витончити їх слух і зір, а потім допомогти їм художньо оформити свої враження [2, с. 157]. Для цього програми рекомендували широке застосування таких активних методів навчання як екскурсії, обстеження, збирання дітьми усних народних творів, написання на цій основі власних оповідань на різні теми, а також участь у культурній, громадській роботі з населенням.

Зазначимо, що у 1925 р. у школах запроваджувався клубний день. У цей день діти залучалися до роботи різних гуртків, до видання шкільних газет, журналів, до підготовки та організації різних свят, спектаклів, громадських заходів тощо. Зауважимо, що організацію клубного дня рекомендувалося на середину тижня [5, с. 30].

Наступні комплексні програми 1927 р. також багато уваги приділяли естетичному вихованню учнів. Так, у I концентрі школи (тобто у початковій школі) тільки на предмети художнього циклу – образотворче мистецтво, музику і ритміку – загалом призначалося 374 години (майже стільки і на суспільствознавчі дисципліни). Наголосимо, що образотворче мистецтво, співи і музика викладалися й у II концентрі школи II ступеня (тобто ще й у 8 і 9 класах) [3, с.10].

Окрім цих предметів, які безпосередньо спрямовані на естетичне виховання, програми робили акцент на розвиток самостійної літературної творчості, на художні форми усного мовлення – розповіданні (оповідання – спогад, оповідання – твір, оповідання про прочитане чи почуте). Творче розповідання не повинно було зводитись до простого переказу, а вимагало суттєвого перероблення писаного тексту, будуватися на різноманітності інтонацій, жвавості дії. Для оволодіння такими уміннями автори програм пропонували вчителям розвивати не тільки чуття мови, а й спостережливість дітей, робити більш гострим око, більш тонким слух, сприйняття тощо.

Як і в попередніх, програми 1927 р. передбачали широке застосування на уроках та позашкільній діяльності театральну роботу та декламацію.

Отже, короткий огляд шкільних програмових документів 20-х років ХХ століття засвідчує, що чимало ідей естетичного виховання учнів тих часів співзвучний сьогоденню і може використовуватися в сучасній школі.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Березівська Л. Д. Реформи шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: документи, матеріали і коментарі: навч. посіб. – Луганськ, 2011.
2. Программы для I центра школ II ступени (5, 6 и 7 годы обучения). – М.–Л., 1925.
3. Программы и методические записки единой трудовой школы. Вып. 5. II центр школы II ступени. Программы общеобразовательных предметов. – М.–Л., 1927.
4. Программы-минимум единой трудовой школы I и II ступени. Вып. II (Изобразительная грамота, драматизация и музыка). – Л., 1925.
5. Радул О. С. Проблема розвитку дитячої активності і творчості у вітчизняних освітніх документах першої третини ХХ століття // Нариси з історії педагогічної думки (перша третина ХХ століття) / О. С. Радул,

Т. О. Кравцова, С. В. Куркіна, Т. О. Прибора, О. В. Філоненко, Н. М. Озерна / За ред. О. С. Радул. – Кіровоград, 2015. С. 7–37.

6. Эстетическое воспитание: Общие положения // Материалы по реформе средней школы. Примерные программы и объяснительные записки, изданные по распоряжению г. Министра народного просвещения. – Пг., 1915. С. 328–337.

**Рацул А. Б.,
Нагорна О. В.
(м. Кропивницький)**

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

1. Естетичне виховання – це процес і спосіб формування цілісного сприйняття та правильного розуміння прекрасного в мистецтві та дійсності, здатності до творчого самовиявлення властивого людині. Отже, це важлива складова всебічного гармонійного розвитку особистості, безпосередньо пов'язана з формуванням здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх видах діяльності людини.

Сьогодні проблема естетичного виховання, розвитку особистості, формування її естетичної культури – одне з головних завдань, що стоять перед школою. Зазначена проблема достатньо повно висвітлена в працях вітчизняних і зарубіжних педагогів і психологів, це публікації Д. Джола, Д. Кабалевського, Н. Киященка, Б. Ліхачова, А. Макаренка, Б. Неменського, В. Сухомлинського, М. Таборідзе, В. Шацької, А. Щербо та ін. Філософсько-естетичні проблеми розглядаються в працях Ю. Борева, Г. Васяновича, І. Гончарова, М. Киященка, В. Ядова, а психологічні основи естетичного виховання знаходимо в працях Б. Ананьєва, Л. Божович, Л. Виготського, І. Кона, Б. Теплова; питання теорії та методики естетичного виховання нового покоління дослідили: В. Бутенко, Л. Коваль, В. Передерій, Ю. Фохт-Бабушкіна, Т. Цвілих, Г. Шевченко, А. Щербо. Праці Ф. Говорун, Б. Коротяєва, В. Левіна, В. Моляко, Ю. Петрова, П. Підкасистого, Я. Пономарьова, В. Романець, В. Цапок присвячені нагальним питанням творчості та пізнавальної активності дітей.

2. Методологічною основою естетичного виховання є етика – наука про загальні закономірності художнього освоєння дійсності людиною, про сутність і форми відображення дійсності й перетворення життя за законами краси, про роль мистецтва в розвитку суспільства. В процесі естетичного виховання формуються естетична свідомість і поведінка школяра. Естетична свідомість – форма суспільної свідомості, що являє художньо-емоційне освоєння дійсності через естетичні почуття, переживання, оцінки, смаки, ідеали тощо і концентровано виражається в мистецькій творчості та естетичних поглядах.

Естетичні почуття – особливі почуття насолоди, особливе сприйняття прекрасного в дійсності й у творах мистецтва. Відповідно, естетичний смак – здатність людини правильно оцінювати прекрасне, відокремлювати справді прекрасне від неестетичного. Естетичний ідеал – уявлення людини про прекрасне, чого вона прагне, на що рівняється.

Важливе значення має виховання в школярів естетичної поведінки – охайності в одязі, гарної постави, манер, уміння триматися невимушено, природно, культурно й естетично виявляти свої емоції. Ці якості тісно пов'язані з моральністю особистості учня.

3. В естетичному вихованні школярів використовують різні джерела:

- твори образотворчого мистецтва. Під час спостереження картини або скульптури, яка відображає життя людини чи природи, в дитини розвивається не лише сприйняття, а й фантазія: вона мислить, уявляє, «домальовує» зображене, бачить за картиною події, образи, характери;

- музика, що «перекодує» дійсність за допомогою мелодій, інтонацій, тембру, впливає на емоційно-чуттєву сферу людини, на її поведінку;

- художня література. Головним виразником естетики в літературі є слово. На думку К. Д. Ушинського, слово як засіб вираження в літературному творі набуває подвійної художньої сили. Словесний образ має ще й поняттєву основу і сприймається насамперед розумом. Тому література – важливий засіб розвитку інтелекту учнів;

- театр, кіно, телебачення, естраду, цирк. Цінність їх у тому, що, крім змістової частини, вони об'єднують елементи багатьох видів мистецтв (літератури, музики, образотворчого мистецтва, танцю);

- поведінка та діяльність школярів. Гідні вчинки учнів, успіхи в навчанні, праці, спортивній, громадській, художній діяльності повинні стати предметом обговорення з естетичних позицій;

- природа, її краса в розмаїтті та гармонії барв, звуків, форм, закономірній зміні явищ у живій, неживій природі;

- факти, події суспільного життя. Героїчні вчинки людей, краса їхніх взаємин, духовне багатство, моральна чистота й фізична досконалість повинні бути предметом обговорення з учнями;

- оформлення побуту (залучення дітей до створення естетичної обстановки в школі, класі, квартирі).

4. Виняткову роль у естетичному вихованні школярів відіграють предмети естетичного циклу (малювання, співи, музика). На уроках із цих предметів учні не лише здобувають певні теоретичні знання з конкретних видів мистецтва, а й набувають відповідних практичних умінь і навичок, розвивають свої мистецькі здібності. Вагоме доповнення до цього циклу являють уроки української мови, української та світової літератури, на яких учні засвоюють багатство та красу рідної мови, знайомляться з шедеврами рідної та світової літератури.

На уроках природничо-математичних дисциплін відкриваються великі можливості використання краси природи, формування бережливого ставлення до неї. Краса фізики та математики – в логічній чіткості наукових побудов і доведень, чіткості їхньої структури. Певне виховне значення має як естетика праці учнів і продуктів праці, так і вміння та навички, набуті в процесі праці, що дають змогу особистості творчо виявити себе. На уроках фізичного виховання учні вчаться красиво й правильно триматися й ходити.

На розв'язання завдань естетичного виховання спрямована також позакласна виховна робота. Крім бесід, лекцій, диспутів, тематичних вечорів, вечорів запитань і відповідей на естетичну тематику, цінною в естетичному вихованні є участь школярів у

діяльності шкільних клубів любителів мистецтв, гуртках художньої самодіяльності, літературних об'єднаннях, музичних ансамблях і шкільних оркестрах, шкільних театрах. Розширювати й поглиблювати свої естетичні знання, уміння й навички учні можуть у позашкільних освітньо-виховних установах: музичних і художніх школах, будинках і палацах школярів, студіях.

5. Важливу роль в естетичному вихованні школярів відіграє сім'я. Належне естетичне оформлення квартири, наявність бібліотеки, мистецьких журналів, телевізора, сімейних традицій з обговорення телепередач, прочитаних книжок, сімейний відпочинок на природі, спільне відвідування театру – все це створює сприятливі умови для прищеплення естетичних смаків дітям.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Сухомлинский В. А. Избранные произведения: в 5 т. / под ред. А. Г. Дзеверина. – К.: Радянська школа, 1979. Т. 2. 1979. 718 с.
2. Выготский Л. С. Психология искусства. СПб.: Азбука, 2000. 182 с.
3. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. К.: А. П. Н., 2003. 68 с.
4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. – К.: Радянська школа. 1998. 303 с.
5. Коваль Л. Г. Виховання почуття прекрасного. К.: Радянська школа, 1983. 120 с.

**Репко І. П.,
Катречко А. С.
(м. Харків)**

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На шляху соціально-економічних і культурних реформ, що призвели до радикального оновлення педагогічних орієнтирів, особливе значення набуває підготовка фахівців у галузі музично-педагогічної освіти, як представників творчої інтелігенції країни, активних трансляторів художньо-освітнього потенціалу творів мистецтва в освітньому процесі.

Сприяти художньому відродженню нації зможе вчитель нової формації, який володіє високим рівнем особистої, загальної та професійної культури, на засадах глибинного засвоєння світового мистецтва, прагне зберігати та примножувати національні мистецькі традиції [3].

Фахова підготовка як процес багатогранного освоєння педагогічних, загальнокультурних, психологічних, комунікативних, естетичних, виконавських явищ музично-педагогічної дійсності являє собою базу, яка відповідає за пізнання, ціннісне усвідомлення і творчу діяльність у площині музично-педагогічних цінностей майбутнього учителя мистецьких дисциплін.

Виконання окреслених завдань ставить особливі вимоги до організації процесу фахової підготовки майбутнього вчителя музики, зорієнтовує її на формування мистецького досвіду студентів.

На сучасному етапі розвитку України значна увага приділяється організації соціокультурної діяльності. Під цим поняттям найчастіше розуміється цілеспрямований, спеціально організований процес залучення людини до культурних цінностей суспільства й активного включення самої особистості в цей процес.

Дану проблему висвітлювали у наукових працях Б. Асаф'єв, Л. Виготський, І. Зязюн, М. Каган, О. Костюк, О. Семашко, В. Сухомлинський, О. Леонт'єв, Г. Пономарьова, В. Андрущенко, Г. Побережна, О. Рудницька, Г. Шевченко, Т. Танько, та ін.

Мета роботи – розкрити засоби соціокультурної діяльності при підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Традиційно поняття соціокультурної діяльності усвідомлюється в контексті визнання та підтвердження досягнень соціокультурної діяльності діячів образотворчого, музичного мистецтва, видатних поетів, драматургів, літераторів, театральних та кіномитців, однак це поняття не набуло у вітчизняній педагогіці достатнього розгляду в контексті підготовки вчителя музичного мистецтва.

Осмислення теоретичних засад фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін на підставі аналізу

досліджень Е. Абдуліна, Л. Арчажнікової, Р. Верхолаз, С. Горбенка, Н. Гуральник, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Щолокової та інших свідчить про те, що метою фахової підготовки можна вважати розвиток особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреби в художньо-творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні, забезпеченні належного рівня професійних умінь і готовності до самостійної музично-педагогічної діяльності [4].

Соціокультурна діяльність – це діяльність, спрямована на створення умов для повноцінного розвитку, самоствердження і самореалізації особистості та групи (студії, гуртки, аматорські об'єднання) у сфері дозвілля [2].

Функцією соціокультурної діяльності є функція особистісного розвитку, яка передбачає не лише орієнтацію людини на інтелектуальний, художній, фізичний розвиток у вільний час, але й наявність цілком свідомої потреби в цьому розвитку.

У сучасних умовах реалізація цієї функції відбувається у таких основних напрямках:

- у культурно-просвітніх установах: клубах, культурно-просвітніх центрах, будинках культури дитячої та юнацької творчості, бібліотеках, музеях та парках шляхом залучення талановитої молоді до волонтерських концертів, вечорів, тематичних заходів;

- у межах додаткового (позанавчального) компоненту навчальних планів традиційних освітніх закладів: на заняттях гуртків, студій, спортивних секцій;

- у програмах інноваційних освітніх закладів, де спостерігаються суттєві зміни щодо змісту і форм організації освітнього процесу, до того ж досить часто долається традиційний розподіл на «навчальну» та «позанавчальну» діяльність, оскільки йдеться про створення оптимальних умов, орієнтованих на розвиток кожної особистості, який не може відбуватися тільки в чітко окреслених часових і просторових межах, бо має тривати постійно [3].

У ході підготовки майбутнього вчителя музики соціокультурна діяльність дає змогу поєднати викладання фахових дисциплін з універсальною мистецькою підготовкою, формуванням мистецьких компетенцій на історико-культурних засадах та з набуттям навичок мистецької діяльності.

Широкий спектр різноспрямованих соціокультурних заходів дозволяє студентам мистецького профілю обирати за власними вподобаннями мистецькі напрямки.

Соціокультурна діяльність – це діяльність по збереженню, створенню, поширенню і засвоєнню культурних цінностей. Важливою сходинкою соціокультурної діяльності є споживання та поширення духовних цінностей.

Соціокультурна діяльність зорієнтована на наближення людей до естетичних, моральних і пізнавальних цінностей і відіграє важливу роль в інтелектуальному розвитку особистості [1].

Важливо, що саме в сучасних умовах соціокультурна діяльність має суттєве значення для формування та самовизначення людини, тобто актуалізується її соціально-виховний потенціал. Політика в споживанні соціокультурних цінностей повинна бути спрямована як на засвоєння минулих культурних цінностей, так і сучасних цінностей культури. В процесі духовного переживання почуття інших людей мають стати власним надбанням.

На сучасному етапі чимало уваги приділяється спрямуванню соціокультурної діяльності молоді до загальнолюдських цінностей і досягнень світової культури. У вищій школі поширюється методика діалогу культур, яка ставить за мету навчити студентів жити й мислити в умовах, де кожна культура становить певну форму мислення, епоху, погляди й певну мораль тощо.

Коли ми говоримо про музичну культуру як частину всієї духовної культури, то підкреслюємо, що становлення особистості майбутнього вчителя як творця, як художника неможливе без розвитку фундаментальних здібностей – мистецтва бачити, мистецтва відчувати, мистецтва мислити, нарешті, творити. Якраз соціокультурна діяльність сприяє якісному розвитку музичної культури людини.

Особливостями соціокультурної діяльності є здійснення її майбутнім фахівцем у вільний час, активність самого здобувача освіти, добровільність, свободою вибору репертуару, різноманіття видів діяльності [3]. Вона вирішує все різноманіття проблем з організації вільного часу: спілкування, соціальну активність, засвоювання культурних цінностей.

Ці особливості соціокультурної діяльності позитивно впливають на культурний розвиток студентів, задоволення їх культурних потреб, формування у них естетичних смаків та творчого потенціалу, розвиток аматорської художньої творчості у молоді, залучення їх до цінностей вітчизняної й світової культури.

Студентська соціокультурна діяльність спрямована на підвищення соціальної активності, формування здорового способу життя, прагнення до саморозвитку, науково-дослідної роботи; формує моральні та естетичні якості особистості. Студенти, які активно залучаються до соціокультурної діяльності підвищують свій рівень мотиваційно-орієнтаційного компонента в навчально-пізнавальній та професійній сферах та покращують рівень досягнень з фахових дисциплін.

Отже, саме соціокультурна діяльність в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва повинна забезпечити використання творчого потенціалу молоді та максимально підготувати його до ефективної професійної діяльності. При цьому вища школа має використовувати такі засоби, які б в умовах соціокультурної діяльності спонукали майбутніх учителів до самостійного пошуку, саморозвитку, самовдосконалення та індивідуальної творчої роботи у майбутній музично-педагогічній діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Василенко Л. М. Гедоністичні засади вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва: теорія та методика: монографія / Л. М. Василенко. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – 336 с.
2. Гаврілова Л. Г. Професійна компетентність майбутніх учителів музики як педагогічний феномен // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2017. – № 2 (77) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=domtp_2017_2_11

3. Кулдиркаева О. В. Художньо-творча діяльність у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музики // Проблеми сучасного музичного виховання й навчання: зб. ст. учасн. конф., викл. та студ. каф. співів і диригування: матеріали регіон. наук.-практ. конф. (27 березня 2008 р., м. Луганськ). – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2008. – С. 58-67.
4. Мистецька освіта в Україні: теорія і практика / О. П. Рудницька [та ін.]; заг. ред. О. В. Михайличенко, редактор Г. Ю. Ніколаї. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 255 с.

Савченко Н. С.
(м. Кропивницький)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ШКОЛЯРІВ

Демократизація освіти, надання їй державно-національної спрямованості вимагають від педагогічної науки пошуку нових способів якісного вдосконалення навчання і виховання підростаючої особистості. Підвищення ролі загальнолюдських, естетичних, етичних, художніх цінностей у сучасному суспільстві ставить за мету посилення культурологічної спрямованості сучасної освіти, оновлення змісту підготовки майбутніх учителів на засадах гуманізації й творчості. Адже школа має стати своєрідним культурно-освітнім центром, який сприятиме зорієнтованості підростаючого покоління на справжні цінності життя і культури.

Естетичні орієнтації особистості досліджуються в руслі концепцій діяльності (К. Левін, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, Д. Фельдштейн та ін.), культури (І. Зязюн, В. Разумний, В. Дряпіка, І. Карпенко, О. Олексюк, О. Рудницька, Г. Шевченко та ін.), особистісно зорієнтованого виховання особистості (Ш. Амонашвілі, І. Бех, Б. Зейгарник, В. Кузь, В. Петровський та ін.). У численних дослідженнях, які виконуються в аспекті діяльнісного підходу, наголошується важливість урахування вікових та індивідуальних відмінностей осіб різного віку (Л. Божович, В. Ільченко, І. Кон, Г. Костюк, М. Снайдер, Л. Славіна та ін.), їхньої установки на вербальну та образну креативність, формування творчої активності особи в

ігровій діяльності (К. Абульханова-Славська, Ю. Гільбух, Б. Паригін, Н. Хмель, О. Чиж, Д. Ельконін та ін.) [4, с. 25].

Розв'язання найважливіших завдань, що стоять перед вітчизняною освітою потребує якісного вдосконалення системи професійної підготовки вчителя. У наукових працях висвітлюються загальні проблеми підготовки майбутнього вчителя (А. Алексюк, В. Алфімов, В. Євдокимов, Л. Кондрашова, Л. Рувінський, В. Сластьонін, Є. Хриков та ін.), способи вдосконалення навчального процесу у вищій школі (А. Верхола, В. Загвязінський, М. Євтух, В. Лутай, О. Мороз, О. Сердюк та ін.), формування професійної готовності до педагогічної діяльності (В. Кан-Калик, Н. Кузьміна, Н. Тализіна, А. Розенберг, Л. Хитяєва та ін.), зокрема естетичної культури вчителя (В. Бутенко, М. Веселовський, Л. Дементьєва, В. Кузь, С. Мельничук, Г. Падалка, О. Рудницька та ін.) й готовності до естетично-виховної роботи в школі (Л. Масол, Н. Миропольська, В. Орлов, В. Сергєєв, Т. Сулова, А. Щербо та ін.) [2, с. 235].

Аналіз наукової літератури дає уявлення про рівень розробленості проблеми аксіологічного орієнтування особистості. Так, питання цінностей і ставлень до них людини знайшли відображення у працях філософів (В. Василенко, О. Дробницький, А. Здравомислов, М. Каган, В. Малахов, В. Ольшанський, Л. Столович, В. Тугаринов, Н. Чавчавадзе, Ю. Шаров та ін.), які розглядали зміст і типологію цінностей. Досліджені загальнопсихологічні закономірності взаємозалежного розвитку психіки, естетичної свідомості та діяльності суб'єкта, основні принципи регуляції цього процесу (О. Асмолов, О. Бодальов, Л. Виготський, В. Крутецький, В. Леві, В. Моляко, В. М'ясищев, І. Павлов, В. Теплов, Д. Узнадзе, В. Ядов, П. Якобсон та ін.). Проаналізовані результати наукових пошуків з питань художньої творчості (Б. Асаф'єв, М. Бахтін, О. Костюк, В. Медушевський, Є. Назайкінський, В. Петрушин, Л. Печко, В. Ражников, І. Філатова та ін.) покладені в основу обґрунтування ідеї впливу різних форм естетичної діяльності та видів художньої творчості на підготовку студентів до формування естетичних орієнтацій школярів у галузі народного мистецтва [3, с. 187].

Водночас спостерігається невідповідність умов забезпечення змісту й форм організації естетичного виховання підростаючого покоління сучасному стану розвитку ціннісних орієнтацій молоді. Ця невідповідність посилюється суперечностями між: потребою суспільства в збереженні й відтворенні культурного потенціалу українського народу й сучасним станом ціннісної зорієнтованості підростаючого покоління у сфері культури та мистецтва; потенційними виховними можливостями народного мистецтва й недостатнім його відтворенням у навчально-виховному процесі як початкової, основної, старшої, так і вищої школи, в сфері вільного часу дітей і молоді; високими соціокультурними вимогами до розвитку естетичних орієнтацій підростаючого покоління і недостатнім рівнем готовності майбутніх учителів до здійснення естетичного виховання; традиційною системою підготовки студентів до формування естетичних орієнтацій школярів і зростанням творчого характеру професійної діяльності вчителів з учнями [5, с. 167–168].

Розв'язуючи ці суперечності, сучасна педагогічна наука переорієнтовується з директивно-функціональної парадигми на творчо-пошукову, в основі якої передбачається відхід від традиційної вузькопредметної підготовки майбутніх фахівців до їхньої зорієнтованості на широкий спектр творчої взаємодії вихователя і вихованця (І. Бех), зокрема естетичної діяльності в галузі народного мистецтва як в умовах класної, так і позакласної роботи з учнями.

Найважливіша проблема естетичного, а ширше духовного виховання, полягає у різних відповідях на питання: «А чи можливо взагалі виховати дійсно естетичне ставлення особи до світу, її духовність хоча б у більшості сучасних людей так, щоб «вони не виходили у виборі цінностей з пріоритетного значення своїх індивідуальних інтересів стосовно загальних, особливо загальнолюдських?» [1, с. 191–192]. І хоча, на жаль, найпоширеніша – негативна відповідь, але є й прибічники позитивного розв'язання цього питання, котрі спираються на такі важливі докази своєї правоти: 1. Сучасне суспільство володіє величезним, небаченим у попередні епохи засобами

розвитку не тільки матеріальної бази, а й культури. Це дає змогу набагато прискорити процеси розвитку орієнтацій сучасної людини на цінності останньої. 2. Головні проблеми активізації аксіологічного орієнтування на цінності культури полягають у розробці його теоретичних основ, а також у створенні організаційно-практичних механізмів його впровадження у конкретні процеси виховної діяльності, зокрема естетичної. 3. Одним із найважливіших засобів успішного розв'язання проблеми ціннісних орієнтацій сучасного людства на основі справжніх естетичних і вищих духовних цінностей є надання пріоритетного значення щодо усіх інших форм діяльності «вихованню вихователів».

Ефективність підготовки студентів до формування естетичних орієнтацій школярів на цінності народного мистецтва підвищиться за умов: зорієнтованості майбутніх учителів на відтворення і розвиток аксіологічних аспектів народного мистецтва в загальнозначущих ракурсах національної культури; збагачення змісту, форм і методів аудиторної, позааудиторної, практичної та самостійної діяльності студентів, що ґрунтуються на інтеграції народознавчого й мистецького (фольклорного) матеріалів, стимулюванні навчально-пізнавальної, художньо-творчої, естетично-виховної активності молоді; надання позакласній роботі вчителя з формування естетичних орієнтацій дітей засобами народного мистецтва цілісного, діалогічного, дієвотворчого, особистісного й професійного характеру; систематичного і творчого використання у навчально-виховному процесі закладів освіти зразків народного мистецтва різних видів і жанрів.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Афанасьєв В. А., Капельгородська Н. М., Станішевський Ю. О. та ін. Мистецтво і духовне забезпечення суспільства. К.: Наукова думка, 1989. 208 с.
2. Волкова В. А. Професійно-ціннісні орієнтації - стрижнева якість особистості майбутнього вчителя. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць. К.: НПУ, 1999. Вип. 3. 461 с.
3. Мельничук С. Г. Формування естетичної культури майбутніх учителів. К., 1995. 199 с.

4. Норов О. Гуманістичні ціннісні орієнтації. Київ: Рідна школа, 1997. № 11. С. 25-27.
5. Сеульський Р. П. Пріоритетні цінності у вихованні майбутніх учителів. К.: Педагогіка і психологія. 1997. № 1. С. 166-170.

**Смородський В. І.,
Смородська М. М.
(м. Харків)**

ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

Ефективність формування професійної культури майбутніх педагогів-музикантів у реальних умовах безпосередньо залежить від використання у навчально-виховному процесі певного кола підходів та педагогічних принципів. У найбільш загальному вигляді категорія підходу вказує на незмінність підґрунтя в аналізі та проектуванні будь-якого явища. Термін «підхід до навчання» в даний час не має однозначного тлумачення. Це поняття може виступати світоглядною категорією, яка відбиває соціальні установки суб'єктів навчання як носіїв суспільної свідомості. Також воно може вказувати на глобальну і системну організацію освітнього процесу, що включає всі його компоненти і перш за все самих суб'єктів педагогічної взаємодії [3]. Останнє з наведених трактувань оберемо в якості опорного, виходячи з чого, оптимальними щодо формування професійної культури майбутніх педагогів-музикантів в процесі фахової підготовки будуть системний, інтегративний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний і культурологічний підходи.

Так, при виборі системного підходу ми керувалися думкою Г. Серікова, який вважає, що всі педагогічні явища повинні розглядатися як певна освітня система [8]. Ґрунтуючись на даному положенні, вирішення ключової проблеми, що розкривається у нашій монографії, полягає в системній організації професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в частині інструментально-виконавських дисциплін з урахуванням необхідності формування їх

професійної культури як педагогів-музикантів. При наявності певної множинності трактувань поняття «педагогічна система» (Т. Ільїна, Н. Кузьміна, Г. Серіков, Т. Шамова та ін.), на особливу увагу заслуговує визначення, запропоноване В. Беспалько: «Під педагогічною системою ми розуміємо певну сукупність взаємопов'язаних засобів, методів, процесів, необхідних для створення організованого, і цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості» [1, с. 6]. Таким чином, системний підхід дозволяє встановити внутрішні і зовнішні зв'язки модельованого процесу, де зміст детерміновано заданою метою, а досягнення заданого результату пов'язано зі створюваними умовами.

Використання інтегративного підходу обумовлено необхідністю відображення в проектованому процесі особливостей професійної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва. Його реалізація передбачає взаємозв'язок навчально-виконавської, навчально-педагогічної, творчої діяльності в єдиному процесі інструментально-виконавської підготовки, що відкриває широкі можливості для формування у студентів ряду професійно важливих якостей. Зокрема, даний підхід повинен забезпечити усвідомлення студентами значущості оволодіння інструментально-виконавськими навичками як необхідним елементом професійної культури педагога-музиканта. Використання при цьому різних форм діяльності має сприяти розвитку в них інтеграційних умінь і навичок – конструктивних (логічне вибудовування уроку музичного мистецтва в єдності організаторської та інструментально-виконавської діяльності), інформаційних (вміння використовувати різні інформаційні ресурси при здійсненні педагогічної інструментально-виконавської діяльності), комунікативних (здійснення педагогічної взаємодії з використанням інструментально-виконавських навичок).

Особистісно-діяльнісний підхід розглядаємо як суб'єктно-орієнтовану організацію педагогічної взаємодії і управління навчальною діяльністю студентів при вирішенні ними спеціально організованих навчальних завдань різної складності і проблематики (І. Зимня, А. Маркова, І. Якиманська та ін.). Велика міра суб'єктивності, що притаманна виконавській

діяльності як художньо-творчій, а також вимога наявності природних задатків і розвитку спеціальних здібностей для її виконання є підставою для розуміння того, що формування професійної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки не може вестися поза завданнями розвитку особистості. Тому вирішальним при виборі даного підходу є те, що він передбачає «... створення умов розвитку гармонійної, морально досконалої, соціально активної, професійно компетентної особистості, що прагне до постійного саморозвитку» [2]. Таким чином, формування професійної культури у студентів-музикантів тісно пов'язане з їх індивідуальним професійно-особистісним розвитком від певного рівня інструментально-виконавської підготовки до високого ступеня професійної культури. Позначена траєкторія процесу передбачає таку його організацію, при якій предметний зміст інструментально-виконавських дисциплін усвідомлювався б студентами одночасно як професійна і особистісна цінності (музика як засіб розвитку особистості учня і власного духовного збагачення, як можливість професійної творчості, пізнання світу і себе в ньому, як засіб художнього спілкування і самовираження), у зв'язку з чим, процес навчання набував би для них особистісного сенсу.

Вибір компетентнісного підходу обумовлюється необхідністю узгодженості навчального процесу з сучасними освітніми вимогами. Основна ідея даного підходу полягає в тому, що «головний результат освіти – це не окремі знання, вміння і навички, а здатність і готовність людини до ефективної та продуктивної діяльності в різних соціально значущих ситуаціях. У зв'язку з цим ... домінуючим є уявлення не просто про «нарощування обсягу» знань, а про набуття різнобічного досвіду діяльності» [4]. Продовжуючи цю думку, зазначимо, що одним з основних аспектів будь-якої діяльності є вміння прогнозувати результат виконуваних дій. Ось чому при реалізації компетентнісного підходу в педагогічній освіті необхідно не тільки сформувати еталонні зразки педагогічної праці, а й розвинути пошукову активність студентів. Таким чином, проектуючи процес формування професійної культури майбутніх учителів музичного мистецтва на основі

інструментально-виконавської підготовки, мається на увазі подолання її вузькоспеціальної орієнтації на користь розвитку навичок широкого діапазону дій, які забезпечили б студентам в подальшому успішне виконання багатовекторної професійної діяльності, що інтегрує загальнокультурні, психолого-педагогічні, музикознавчі та музично виконавські аспекти.

Необхідністю встановлення зв'язку між компонентами професійної культури майбутніх учителів музичного мистецтва і організацією діяльності щодо її формування детерміноване звернення до культурологічного підходу. З позицій даного підходу, освіта – це культурний процес, який здійснюється в культуровідповідному освітньому середовищі і спрямований на освоєння учнями соціального (культурного) досвіду, що включає знання, способи діяльності, досвід творчої діяльності, досвід емоційно-ціннісних відносин. Не можна не помітити, що досвід, набутий людиною в процесі навчання, є точкою перетину компетентнісного і культурологічного підходів [4]. Однак, якщо компетентнісний підхід націлений на оволодіння студентами певними компетенціями в якості основи дій в різних професійних ситуаціях, то культурологічний має на увазі розвиток усіх сутнісних сил людини, що утворюють структуру, яка включає здібності до певного виду діяльності, знання, навички та вміння, необхідні для її виконання, спрямованість особистості на цю діяльність [5]. Таким чином, реалізація культурологічного підходу відбувається шляхом організації культуровідповідності освітнього середовища, що сприяє формуванню професійної культури майбутніх учителів музичного мистецтва на основі інструментально-виконавської підготовки.

Зв'язок між теоретичними положеннями і педагогічною практикою вибудовується на основі принципів, що відображають основні закономірності висвітлюваного процесу – залежність процесу навчання від потреб суспільства та особистості; залежність навчання від індивідуальних особливостей студента; взаємозв'язок мети, завдань, змісту, методів, форм і результатів освітнього процесу.

Одним з основоположних є провідний принцип освіти – принцип гуманістичної спрямованості педагогічного процесу,

що виражає необхідність гармонійної єдності цілей суспільства та особистості. Утвердження гуманістичних цінностей в сучасному суспільстві висуває на пріоритетні позиції цінність людської особистості, багатство її духовного світу, що виявляється в загальній і професійній культурі. У житті вищої школи на зміну технократичної парадигми підготовки фахівців приходить концепція культурологічної, особистісно-творчої професійної підготовки. Втрата гуманістичних начал в системі вищої освіти, прагнення до одноманітності в організації навчально-виховного процесу, посилення професійної підготовки фахівця і недооцінка особистісної, призводять до непорозумінь між викладачами і студентами.

Відповідно проблеми, дотримання цього принципу буде полягати в тому, щоб не просто сформувати у студента потрібні компетенції відповідно до освітніх вимог, а, як писав В. Сухомлинський, «відкрити перед кожним вихованцем ті сфери розвитку його духу, де він може досягти вершини, проявити себе, заявити про своє Я» [9, с. 373]. Підкреслимо, що особистісно-професійне становлення музиканта – це складний процес, що включає розвиток не тільки комплексу спеціальних умінь і навичок, а й «ті метаморфози, внутрішні зрушення, які відбуваються в області фантазії та уяви, в емоційно-вольовій сфері, а також в сфері професійного музичного мислення, художньої свідомості того, хто навчається» [7, с. 42]. Таким чином, час навчання у закладі вищої освіти має стати для майбутнього педагога-музиканта періодом інтенсивного формування його особистості, і те, за яким напрямком вона буде розвиватися, залежить від тих принципів, на які спиратиметься процес навчання. Реалізація принципу гуманістичної спрямованості в процесі формування професійної культури майбутніх учителів музичного мистецтва під час інструментально-виконавської підготовки вимагає визнання самоцінності особистості того, хто навчається в світі музики, і підпорядкування всього освітнього процесу завданням всебічного розвитку особистості.

Провідним орієнтиром відбору предметного змісту освіти і методів діяльності педагога і учнів є принцип науковості змісту і методів навчального процесу. У зв'язку з цим не можна не

відзначити, що в педагогіці мистецтва, особливо в областях, пов'язаних з виконавством, успішність навчання і творчі досягнення учнів прийнято пов'язувати з особистістю педагога. Сучасний підхід до освіти націлює організацію процесу навчання на професійно-особистісний розвиток учнів, у зв'язку з чим, особливе значення має набуття студентами компетентностей, що виражаються в здатності використовувати свій особистісний потенціал в різноманітних ситуаціях професійної діяльності. У зв'язку з цим, формування досліджуваної культури в студентів – майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає опору на принцип професійної спрямованості навчання у вищій школі. Реалізація даного принципу у закладі вищої освіти передбачає «формування у студентів умінь виконувати широкий комплекс розумових операцій, аналоги яких в тій чи іншій мірі вони повинні будуть виконувати в своїй майбутній професійній діяльності» [6]. Осмислення даної позиції в контексті висвітлюваної проблематики визначає співвіднесення змістовного наповнення процесу формування професійної культури майбутніх педагогів-музикантів з видами професійної діяльності фахівців даного профілю – педагогічною, культурно-просвітницькою, дослідницькою, проектною.

Отже, тенденції та принципи взаємопов'язані, та підпорядковуються одна одному. Вони утворюють ієрархічну систему, в якій кожен принцип пов'язаний не тільки з провідними тенденціями, а й з іншими принципами. В одних випадках ці зв'язки більш міцні і стійкі, в інших – короточасні та мінливі. Але в своїй єдності вони забезпечують цілісність, динамічність професійної культури. Осмислення системи провідних тенденцій і принципів дозволяє намітити стратегію і тактику формування професійної культури майбутніх педагогів-музикантів визначити і реалізувати необхідні для цього педагогічні умови. Педагогіка не тільки описує і пояснює педагогічні явища, але і прогнозує їх. Ефективність прогностичної функції педагогіки тим вище, чим більше вона спирається на закони, закономірності та тенденції. Знаючи та розуміючи основні закономірності і тенденції розвитку педагогічних явищ і процесів при необхідних інтелектуальних,

фізичних, та часових витратах, їх можна передбачити, проектувати і коригувати.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Безпалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. М.: Педагогика, 1989. 192 с.
2. Зимняя И. А. Личностно-деятельностный подход как основа организации образовательного процесса: коллективная монография / под общей ред. И. А. Зимней. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2001. Кн. 1. С. 244–252.
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология. – М.: Изд. корпорация «Логос», 2000. 384 с.
4. Иванова Е. О. Компетентностный подход в соотношении со знаниево-ориентированным и культурологическим: веб-сайт. URL: <http://webcashe.googlecontent.com> (дата звернення : 03.12.2019).
5. Коган Л. Н. Всестороннее развитие личности и культура. – М.: Знание, 1981. 64 с.
6. Попов В. А. Теория и практика высшего профессионального образования. М.: Академический проект, 2010. 342 с.
7. Психология музыкальной деятельности: теория и практика: учеб. пособие для студ. муз. фак. высш. пед. учеб. заведений / Д. К. Кирнарская, Н. И. Киященко, К. В. Тарасова и др. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. 368 с.
8. Суриков Г. Н. Образование: аспекты системного отражения: монография. Курган: Изд-во «Зауралье», 1997. 464 с.
9. Сухомлинський В. А. Проблеми виховання всесторонне розвитої особистості. М.: AcademiA, 1999. С. 373–377.

**Стратан-Артишкова Т. Б.
(м. Кропивницький)**

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ В ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРИ

На сучасному етапі глобалізації, у прискореному темпоритмі науково-технічного прогресу особливої значущості набуває проблема творчої особистості і творчої діяльності. Суспільство все більш потребує творчих, креативних фахівців-особистостей, здатних до самоперебудови й саморозвитку, практичної і результативної спрямованості. А головне, здатних спрямувати свій творчий потенціал у педагогічне русло, на розвиток творчих можливостей учнів, їх реакцію на новизну,

сприяння ефекту переживання, творчого піднесення, емоцій, настроїв, динамізму, гнучкості мислення, сенсорної «відкритості». Це зумовлює потребу в зміні характеру національної педагогічної освіти, є поштовхом для виникнення і впровадження нової освітньої парадигми ХХІ ст., якою є парадигма результату освіти (компетентнісна освіта) і створення категорії «креативна психолого-педагогічна технологія» у змісті цієї освіти, сутність якої полягає у творчому підході до педагогічного процесу, генеруванні, розробці ідей, задумів і проєктів у широкому соціальному розумінні.

Творчість, яка все більше стає характерною рисою фахівців різних напрямів професійної підготовки і спеціальностей, вимагає від учителя не тільки освіченості, ерудованості, інтелектуальності, а й здатності бути особистістю у високому розумінні цього слова, зі сформованим світоглядом, поглядами, переконаннями, уявою, мисленням, бути справжнім творцем навчально-виховного процесу, здатним розкрити свій духовний, індивідуальний потенціал, реалізувати його у різних видах творчої діяльності, спрямувати цю діяльність на розвиток особистості учня.

Категорія «творчість» розглядається у різних аспектах: морально-естетичному, морально-педагогічному, естетико-психологічному та інших. Науковці підкреслюють її особистісний характер, оскільки творчість – це показник цивілізованості, гуманності, активності, прогресу, родова й атрибутивна сутність особистості, особистісні внески, що втілюються у соціально-історичний образ життя, головна цінність якого – особистість людини.

Творчість – це внутрішній вибір, самознаходження, саморозкриття себе як передбачуваної цінності, звернення до своєї потенційності як причетності до чогось субстанційного й животворного, вихід за межі свого «Я» і буденності, знаходження «простору» для самореалізації, самопроєктування в минуле і майбутнє [7, с. 296], знаходження «простору» для самовираження як одного з найбільш дієвих засобів розширення можливостей для становлення й розвитку свободи особистості [2].

Творчість – це людська діяльність, яка породжує нові естетичні, духовні й матеріальні цінності, це могутнє джерело щастя, сховище буття, котре забезпечує людині захищеність та надійність (П. Енгельгард, М. Хайдеггер), передбачає новий підхід, нове бачення, нове рішення, готовність до відмови від звичних схем і стереотипів поведінки, сприйняття і мислення, готовність до самозміни, самоутвердження, самоактуалізації, самовираження, що відкриває прямий шлях до суб'єктності [4].

Теоретичні моделі особистості, що самоактуалізується, розробляли учені-гуманісти Р. Бернс, А. Маслоу, Г. Оллпорт, К. Роджерс, Е. Фром та ін., котрі у своїх концепціях акцентували на природній здатності особистості до самовдосконалення, самотворення й особистісного розвитку, творчості та самодостатності, що спричинило ставлення до особистості як найвищої цінності буття і виникнення потреби у створенні всіх умов для вільного розвитку особистості [6, с. 35].

Творчість – це частина всього нашого ества, нашого тіла, нашого розуму, емоцій і духу [1, с. 165]. Творчий процес є нашою життєвою енергією, сенсом існування. Перекрити цей процес – «означає викликати хворобу як на рівні окремого індивіда, так і на рівні культури загалом» [1, с. 10].

Як рушійна і трансформувальна сила людства, творчість спричиняє позитивну самооцінку й забезпечує саморух індивіда у своєму розвитку. У творчій діяльності виявляється власне, практичне ставлення до світу, втілення власної філософії, накладання на об'єкт діяльності відбитка своєї індивідуальної неповторності.

Створення, визначення й виявлення суб'єкта відбувається в актах творчої самодіяльності [5], творчої свободи, оскільки лише вільний творить (М. Бердяєв). Це цілком стосується й діяльності вчителя, адже справжня свобода вчителя можлива лише за умови свідомо обраної програми, методичної концепції, осягнення ним авторського задуму, творчого проекту, розуміння їх сутності, змісту і логіки. Вияв таких особистостей є важливим завданням педагогіки, філософії, психології.

Творчість – це процес, який приводить до створення деякого продукту, або кінцевий продукт створення суб'єктивно нового. Таким продуктом може бути музичний твір, хореографічна

композиція, сценічно-театральне дійство, малюнок, а також взаємостосунки між людьми.

Акцентуючи увагу на розвитку творчої особистості в процесі активного оволодіння нею різноманітними видами творчої діяльності, педагоги-музиканти вказують на значущість її зворотного зв'язку й впливу на особистісний розвиток, зокрема, розвиток творчої індивідуальності, найповнішого розкриття творчих здібностей особистості, вияву власного художньо-педагогічного стилю і гуманістичного почерку, емоційної обдарованості і самовираження, самобутності, внутрішньої глибини, неповторності й багатогранності [2; 3; 4; 6].

Творчість за законами краси, ядро якої становить мистецтво, є універсальною формою художньої діяльності. Творча діяльність – це діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва в її особистісній, педагогічній і загальнолюдській значущості, що передбачає інтеграцію естетико-мистецтвознавчих, загально-художніх, фахових, педагогічних знань, їх застосування і реалізацію у практичній діяльності.

У процесі творчої діяльності реалізується особистісна креативність студента, яка, з одного боку, як суб'єктивна детермінанта творчості є її мотиваційною основою, а з другого, як об'єктивна детермінанта творчості, розвивається й формується відповідно до особливостей та умов здійснення цієї діяльності, поступово досягаючи власної духовної вершини майбутнім вчителем. Тому важливо знайти способи розкриття і реалізації творчого потенціалу кожного студента. Здійснити це цілком можливо на основі пошуку музично-творчих рішень і їх матеріалізації у різних видах музичної творчості – сприйнятті-інтерпретації-творенні. Така спрямованість на творчовиконавську діяльність змінює позицію майбутнього вчителя, посилює його роль і як виконавця (інструменталіста, вокаліста, диригента), і як вчителя-творця, вчителя-композитора, вчителя-організатора, вчителя-лідера, який гідно презентує рівень творчої компетентності, свій професійний, унікально-особистісний імідж.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности [Текст]. – СПб.: Питер, 2009. – 448 с.
2. Кевішас І. Становлення музичної культури школяра. – Кіровоград, 2008. – 287 с.
3. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика. – К.: Промінь, 2006. – 432 с.
4. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: [монографія] / за заг. ред. І. А. Зязюна. – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.
5. Рубинштейн С. Л. Принцип творческой самодеятельности. К философским основам современной педагогики // Вопросы психологии. – 1986. – № 4 – С. 101–108.
6. Рудницькі О. П. Педагогіка загальна та мистецька: навч. посіб. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 358 с.
7. Сморгж Л. Естетика: навч. посібник. – К.: Кондор, 2009. – 334 с.

Тарапака Н. В.
(м. Кропивницький)

ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ

В умовах становлення національної держави, відродження духовної культури українського народу постає гостра потреба у вихованні всебічно розвиненої особистості, здатної спрямовувати свою життєдіяльність у русло гуманістичного розвитку суспільства і саморозвитку на підґрунті засвоєння загальнолюдських цінностей.

У дитячі роки закладаються основи інтелекту людини, формуються різноманітні потреби, погляди, ідеали. Тому цей період є найбільш сприятливим і відповідальним. Чим раніше й активніше відбувається процес залучення до прекрасного, тим більш він ефективний, тим ґрунтовніше й глибше формуються естетичні інтереси.

Естетика як наука про прекрасне в дійсності та особливості естетичного засвоєння людиною світу і загальні принципи творчості за законами краси майже протягом 2,5 тисяч років є предметом дослідження філософів, психологів, педагогів, письменників. Предмет естетики, як і предмети інших наук, не

є чимось назавжди даним, розробки її проблем продовжувались протягом всіх епох. Вони хвилюють людство і сьогодні. Педагогіка як наука про формування гармонійно розвиненої особистості у своїй теорії і практиці широко використовує досягнення всіх наук, сформулювавши вимогу комплексного підходу до виховання підростаючих поколінь.

Особливе місце серед складових частин формування такої гармонійно особистості педагогіка відводить естетичному вихованню.

Воно передбачає цілеспрямований естетичний вплив на особистість з метою її естетичного розвитку, формування естетичного сприйняття, судження, смаків, почуттів, правильного розуміння прекрасного в діяльності (природі, праці, суспільних відношеннях) та в мистецтві. В процесі естетичного виховання здійснюється естетичний розвиток особистості.

Естетичний розвиток – це довготривалий процес становлення та удосконалення естетичної свідомості, відношень та естетичної діяльності особистості. Цей процес має різні етапи та рівні, визначені віковими і соціальними факторами. Виховання відіграє вирішальну роль в здійсненні естетичного розвитку особистості, так як забезпечує систематичну передачу естетичної культури суспільства в різних її проявах (духовних та матеріальних). Естетичний розвиток особистості здійснюється в результаті творчого засвоєння суспільно-історичного естетичного досвіду. Естетичне виховання пронизує всі складові частини виховання: розумове, моральне, трудове, фізичне, патріотичне, екологічне. Педагогічна значимість естетичного виховання полягає в тому, що його зміст, форми, методи, прийоми надзвичайно ефективно включають у процес емоційну сферу особистості, адже формування глибоких переконань людини неможливе без впливу на її емоції. Людські емоції, охоплюючи всі можливі види духовних переживань, впливають на формування естетичного почуття як емоційну реакцію людини на естетичні та художні цінності.

Емоції в античній філософії розглядалися як особливий вид пізнання, а стани задоволення чи страждання пов'язували з уявленнями про майбутнє благо чи лихо (Аристотель) [1]. Подібні

погляди були характерні і для філософії нового часу (Г. Гегель, Г. Лейбніц, Дж. Локк) [3, 4, 5]. У філософських творах представників цього періоду робиться спроба знайти основи естетичного відношення в об'єктивних якостях предметів, у творах мистецтв. При цьому підкреслюється, що краса є пізнавальною властивістю матеріального світу і може бути представлена як прояв гармонії і цілісності.

Давньогрецький філософ Платон вважав, що дитина народжується з ідеєю краси в душі, поряд з ідеями блага та істини, і з допомогою виховання приходять до осмислення цих ідей. Гегель розглядав красу як засіб об'єктивного духу, що проходить у своєму розвитку і естетичну, нижчу стадію самоспоглядання абсолютного духу в формі конкретно-історичного прояву в мистецтві. Платон і Гегель мали на ідеалістичну естетику найбільш сильний вплив: на основі їх поглядів в естетиці стало аксіомою, що краса є основним естетичним явищем, а головним змістом естетики як науки є мистецтво

Своєрідний підхід Г. С. Сковороди до основної з категорій естетики: прекрасне полягає в тому, що воно виявляється в почуттях людини позитивного спрямування лише завдячуючи тому естетичному ідеалові, який опромінює всі людські уподобання, потреби й інтереси. Досягається почуття прекрасного важкими зусиллями. Він стверджував: «Природа прекрасного така, що чим більше на шляху до нього зустрічається перешкод, тим більше до нього притягає, на зразок того найблагороднішого найтвердішого металу, який чим більше треться об землю, накладену на нього, тим прекрасніше виблискує» [10]. Найголовнішим виявом прекрасного Сковорода вважає добро. Краса і добро властиві кожній дитині від природи і є найдоступнішими, як вода і повітря. І якщо вони не спотворені антигуманними ідеалами, то досягаються людиною повсякчас.

Проблеми естетичного виховання та розвитку дітей дошкільного віку розкривалися в педагогічних поглядах С. Ф. Русової. У праці «Дошкільне виховання» вона зазначає, що виявленню творчих сил дитини сприяє атмосфера, піднесене почуття, все виховання має бути позначено мистецтвом,

емоційним сприйманням і емоціями [7, с. 151] С. Русова чітко описує особливості виникнення естетичних емоцій у маленьких дітей та показує їх зміну з віком. Спостерігаючи за дітьми в дитячому садку, вона дійшла висновку, що вже дворічна дитина емоційно реагує на красиву іграшку, потім у грі, малюванні, танцях, ручній праці естетично вихована дитина буде додавати щось своє, мистецьке. В усіх цих виявленнях дитячих творчих здібностей, дитячих естетичних емоцій вихователь має лише поширювати ці здібності [7, с. 152].

Особливе місце С. Ф. Русова відводила естетичним переживанням, адже, на її думку, саме вони дають найчистішу радість, а радість – це могутній вихователь, і ним не можна нехтувати. Вона зазначала: «Ніщо не має над нами такої влади, як краса природи або краса мистецького твору. Від них мовби виступає така міць і незалежна повага, які підносять наш настрій понад усіма брутальними, низькими, звір'ячими інстинктами і викликають намагання до чогось шляхетного, величного» [8, с. 148].

У центрі уваги педагогічної концепції С. Русової стоїть особистість, індивідуум, дитина з її природними нахилами, талантами, потребами і прагненнями. Тому мета виховання виражена з особливою силою гуманізму - допомогти вільній еволюції духовних і фізичних сил дитини [8, с. 9]. У праці «Нова школа» С. Ф. Русова акцентує увагу на організацію дитячих свят, розваг, радить в кожному святі поєднувати народне, національне, фольклорне із загальнокультурним і давати щось естетичне [8, с. 27]. Вона наголошувала: «Ми мусимо виховувати дітей в повній національній свідомості, відданості до свого народу, бо хто не вміє кохати рідний край, шанувати свій народ, той не зможе стати щирим городянином всесвіту» [8, с. 47].

Питання емоційно-естетичного розвитку особистості знайшло своє відображення в працях К. Д. Ушинського. Надаючи великого значення ролі почуттів у житті та діяльності людини, К. Д. Ушинський багато уваги приділяв психології емоцій, врахуванню у навчанні й вихованні дітей емоційних почуттів. Цікаві його думки про особливості емоційної сфери дітей. Сильний вплив почуттів на всю життєдіяльність дитини він пояснює тим, що переживання, які виникають у дитячій

душі, не знаходять у ній протидії - в ній ще немає такої сили, яка могла б протистояти почуттям. Педагог відмічає такі особливості емоційної сфери, як велика рухливість емоційних процесів, швидкий перехід від одних переживань до інших.

Оригінальні погляди К. Д. Ушинського на взаємозв'язок розумового і емоційного процесів і суперечності у їх взаємодії: «...без впливу внутрішнього почуття розсудковий процес не тільки відбувався б кволо, а й зовсім зупинився б. Почуття незадоволених потреб змушує свідомість міркувати, але саме почуття, посилившись, може перекрутити розсудковий процес» [11, с. 506]. К. Д. Ушинський багато уваги приділяв емоційній основі пам'яті. Проаналізувавши процес запам'ятовування, він дійшов висновку, що від емоційного фактора значною мірою залежить міцність засвоєння.

Педагог пропагував нерозривну єдність естетичного і морального виховання, надаючи пріоритетну роль природі. Рідна природа, її простори, підкреслював він, є першими вихователями, бо найдоступніші дитячому сприйманню і розумінню. В процесі ознайомлення з природою у дитини нагромаджується чуттєвий досвід як основа, першоджерело розумового, морального й естетичного розвитку. Основними формами естетичного виховання засобами природи К. Д. Ушинський вважав екскурсії в поле, в гай, до річки, а також уроки на лоні природи, під час яких діти пізнають світ, красу і велич рідної землі. Головне завдання педагога Ушинський вбачав у тому, щоб навчити дітей спостерігати природу, помічати її красу, порівнювати, зіставляти її явища тощо.

Про ранні прояви естетичного почуття говорять багато дослідників: Є. А. Аркін, Є. О. Фльоріна, Н. М. Аскаріна та ін. Так, професор Є. А. Аркін висловлював думку, що «епітетом красивий» дошкільник наділяє найчастіше предмети, барви, тварин, а рідше – людину. І лише в 6–7 років йому починають відкриватись красоти природи. Таким чином, для еволюції почуття прекрасного характерне не тільки якісне уточнення та поглиблення цього почуття, а й розширення сфери прекрасного, тобто збільшення стимулів, які викликають почуття краси.

Є. О. Фльоріна вважала завданням естетичного виховання всебічний розвиток творчих сил дитини, розвиток її здібностей. Вона була проти того, щоб обмежувати естетичне виховання дітей тільки заняттями окремими видами мистецтв (співами, малюванням, розповіддю казок). В її працях дається визначення мистецтва та його значення в житті дитини.

Сформульовані Є. О. Фльоріною завдання та принципи, запропоновані нею засоби естетичного виховання, вимоги до мистецтва мали великий вплив на теорію і практику естетичного виховання дошкільників. У своїх дослідженнях вона показала вплив краси та мистецтва на розвиток особистості дитини.

Цінний вклад зроблено Є. О. Фльоріною у вирішенні проблеми дитячої зображувальної діяльності. Вивчення процесу дитячого малювання, ліпки, аплікації дало їй можливість довести, що в зображувальній діяльності є певні позитивні, естетичні якості, пов'язані з віковою психологією: емоційність хвилювань, правдивість та змістовність, сміливість, ритмічність в розміщенні частин предмета, яскравість та демократичність.

Як бачимо, виховання почуттів у дитини повинно служити перш за все формуванню гармонійно розвиненої особистості. Одним із показників цієї гармонії є певне співвідношення інтелектуального, естетичного та емоційного розвитку.

Дослідники процесу розвитку особистості відмічають наявність тісного зв'язку між чуттєво-емоційною сферами особистості та її поведінкою, з одного боку, та естетичною – з другого (Г. О. Люблинська, А. І. Фортова, В. В. Клименко). На їх думку, естетичні почуття – одна з найсуттєвіших характеристик духовності – являють собою почуття гармонії, тобто краси, адже все гармонійне сприймається як красиве. З одного боку, гармонію здатна сприймати лише гармонійно організована психіка, з другого – естетичне гармонізує психіку, що є метою духовного розвитку.

Психолого-педагогічні дослідження Н. Л. Гродзенської, Е. А. Адамовича, М. А. Завадської, І. П. Глинської, А. Г. Коваль присвячені вивченню впливу на дітей різного віку окремих видів і жанрів мистецтва, торкаються й питань формування естетичних оцінок. Вивчаючи особливості старших

дошкільників та дітей молодшого шкільного віку, окремі автори вказують, що в цей період формуються соціальні почуття дитини, які виявляються у її бажанні бути самостійною в діях та судженнях. Зазначається, що, особливо в молодшому шкільному віці, великого значення набуває педагогічне керівництво процесом розвитку різних видів діяльності, серед яких оціночна діяльність посідає чільне місце. Створюються умови для подальшого розвитку естетичних почуттів, смаків, оцінок.

Вчені-педагоги Н. Ветлугіна, О. Долинна, Т. Зотева, Л. Калуська, Н. Сакуліна, Л. Сірченко, Л. Скиданова спрямовують свою діяльність на дослідження умов і шляхів керівництва процесом естетичного виховання дошкільників. Вони акцентують увагу на питаннях залучення дітей до естетичної діяльності з раннього віку, бо естетичне виховання передбачає розвиток певних здібностей, як от: здатність сприймати і відчувати прекрасне, красиве в природі, побуті, суспільних відносинах, у творах мистецтва. Ця здатність проявляється в емоційному реагуванні на все прекрасне, гарне, доступне сприйманню дошкільника, в особистій зацікавленості прекрасним та його проявами в яскравих кольорах, звуках, формах тощо.

На думку Н. О. Ветлугіної, прекрасне в житті й мистецтві зумовлює виникнення й розвиток у дітей естетичного почуття, «впливаючи на почуття, прекрасне породжує думки, формує інтереси. В процесі естетичного сприймання дитина робить свої перші узагальнення» [2, с.3]. Вона стверджує, що в основі естетичного виховання лежить «розвиток емоційної чутливості до прекрасного; негативного ставлення до потворного» [2, с.37].

Вагомий внесок в розробку даної проблеми внесли А. Л. Усова, Е. І. Радіна, А. М. Леушина, Ф. А. Сохін, В. І. Логінова, Т. В. Тарунтаєва, Л. Е. Журова. Завдання естетичного виховання шестирічних дітей провідні українські вчені-педагоги і психологи Н. М. Бібік, О. Л. Кононко, О. Я. Савченко вбачають в необхідності "пробуджувати у дітей почуття краси, розуміння прекрасного у навколишньому житті, розвивати у них уяву, творчі й музичні здібності формувати на засадах естетичного сприймання дійсності любов до рідного краю» [9, с. 19].

Академік А. М. Богущ, досліджуючи проблему навчання дітей творчої розповіді, зауважувала, що вона виступає засобом естетичного виховання та розвитку художніх здібностей дітей. Дитина засвоює і розуміє прекрасне не лише шляхом споглядання, а, головним чином, в активній творчій діяльності. Процес пізнання навколишнього світу вже з дошкільного віку повинен йти паралельно з формуванням творчих здібностей дітей. В ігровій, трудовій, навчальній діяльності дітям потрібно не тільки запам'ятати і відтворити певні дії, а й виявити власну ініціативу, вміння по-своєму передати задум, скомбінувати з елементів життєвого досвіду нові образи і ситуації.

У такому взаємозв'язку пізнавального і творчого процесу виявляється в дитини розуміння навколишнього життя, її ставлення до нього, особливості сприймання й уявлення, інтереси і здібності [6].

Таким чином, проблема емоційно-естетичного розвитку особистості дітей дошкільного віку розглядалася вченими минулого, вона є предметом дослідження і в працях сучасних педагогів.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Аристотель. Метафизика. О душе // Сочинения: в 4-х т. /Ред. В. Ф. Асмус. – М.: Мысль, 1976. – Т. 1. – 550 с.
2. Ветлугіна Н. О. Система естетичного виховання в дитячому садку. – К.: Радянська школа, 1977. – 255 с.
3. Гегель Г. В. Ф. Система наук. Ч. 1; Феноменология духа / Пер. Г. Шпета. – СПб.: Наука, 1992. – 441 с.
4. Лейбниц Г. В. Новые опыты о человеческом разуме / Ред. П. О. Юшкевича. – М. – Л.: Соцэкгиз, 1936. – 484 с.
5. Локк Д. Опыт о человеческом разуме // Избранные философские произведения: В 2-х т. – М.: Соцэкгиз, 1960. – Т. 1. – 734 с.
6. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім середовищем у дошкільному закладі: Навч. посібник / А. М. Богущ, В. К. Лихолетова; за ред. А. М. Богущ. – К.: Вища школа, 1992. – 41 с.
7. Русова С. Ф. Дошкільне виховання. – Катеринослав.: Українське видавництво, 1918. – 190 с.
8. Русова С. Ф. Сучасна мрія виховання – К.: Життя і знання, 1930. – 162 с.
9. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. – К.: «Магістр-S», 1997. – 255 с.
10. Сковорода Г. С. Повне зібрання творів у 2-х томах. – К.: Радянська школа, 1973 – Т. 2. – 233 с.

11. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. – К.: Радянська школа, 1983. – Т. 1. – 488 с., Т. 2 – 359 с.

Тіхонова Н. Г.
(м. Кропивницький)

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ШКОЛИ, СІМ'Ї І ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ (1945–1991 рр.)

У сфері педагогічної освіти України відбуваються кардинальні зміни, які потребують переосмислення проблеми взаємозв'язку соціальних інститутів у вихованні підростаючого покоління. За історично короткий час незалежності України з-поміж наукової та педагогічної громадськості значно зріс інтерес до історико-педагогічних проблем, однією з яких є дослідження процесу виховання учнів у педагогічному взаємозв'язку школи, сім'ї та громадськості.

Зміст процесу взаємозв'язку школи, сім'ї і громадськості у вихованні учнів є цілісним напрямом у вітчизняній педагогіці, який реалізується в суспільстві завдяки виховній функції. Ця функція забезпечує виховний процес, ураховуючи зміст взаємозв'язку, форм і методів співпраці школи, сім'ї і громадськості в суспільстві.

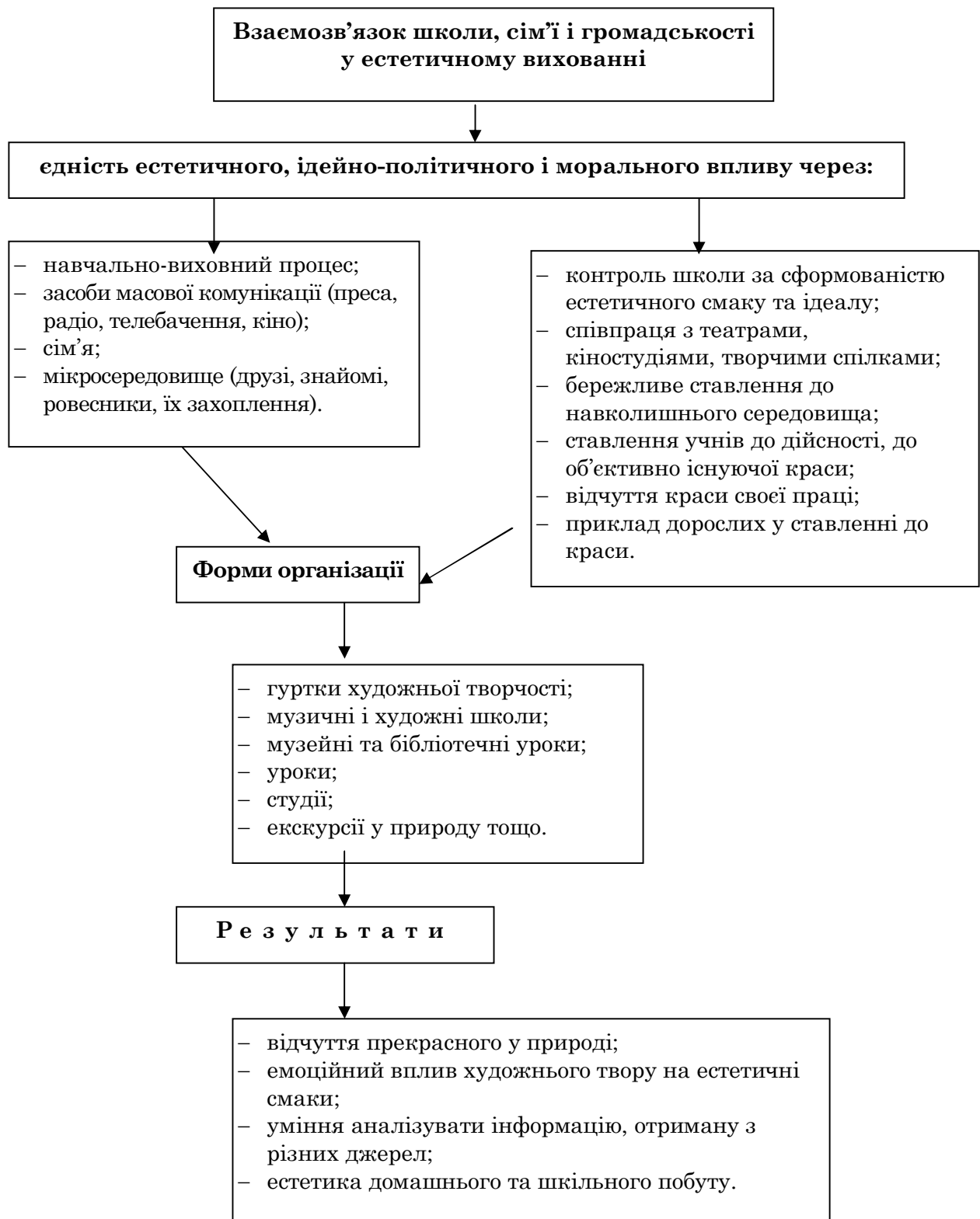
Реалізація змісту взаємозв'язку школи, сім'ї і громадськості у вихованні учнів протягом 1945–1991 рр. забезпечувалася через суспільно-політичний, виробничо-економічний та культурно-освітнянський зв'язки, результатом чого стало зростання ефективності розумового, морального, трудового, естетичного та фізичного виховання учнів.

Одним з напрямів покращення і зміцнення взаємозв'язку школи, сім'ї і громадськості було виховання в учнів естетичних смаків, знань. Взаємозв'язок в організації *естетичного виховання* базувався на позитивному досвіді та керувався певними вихідними положеннями, що визначали напрями естетичного виховання.

Взаємозв'язок школи, сім'ї і громадськості у естетичному вихованні учнів протягом 1945–1991 роках був багатограним як це видно з таблиці:

Таблиця

**Взаємозв'язок школи, сім'ї і громадськості у
естетичному вихованні учнів (1945–1991 рр.)**

Можна констатувати, що взаємозв'язок школи, сім'ї і громадськості в естетичному вихованні спрямовувався на роботу музичних, літературних та образотворчих факультативів, гуртків, студій, на позакласні заняття з музики, діяльність колективів художньої самодіяльності – хорових, інструментальних, роботу з оформлення школи. Великі можливості в естетичному вихованні школярів відкривали також театральна самодіяльність, шкільні фотоклуби, кіностудії, гуртки юних кіно- і фотолюбителів, дитячі кінотеатри і театри ляльок. Саме у дисертаційному дослідженні Засухи Н. І (1983) одним із напрямів естетичного виховання розглядалася взаємодія школи і культурноосвітніх закладів у формуванні естетичних почуттів учнів [1].

Важливу роль у здійсненні естетичного виховання учнів протягом визначеного періоду відігравали також підготовка та святкування Всесоюзного огляду «Творчість юних», районні, міські, обласні, республіканські та всесоюзні виставки юних художників, скульпторів, олімпіади, фестивалі дитячих вистав, фільмів, Тижні музики, літератури, кіно, театру тощо.

Одним з аспектів виховання учнів був розвиток у дитини естетичних почуттів шляхом уважного і дбайливого ставлення до природи. У навчально-виховній системі освіти В. Сухомлинський виокремлював ефективні та доцільні форми роботи школи і сім'ї у вихованні бережного ставлення до природи. Учений-педагог був переконаний в ефективності та важливості організації природозбережувальної діяльності школи і сім'ї, тому що дитяче серце чутливе до закликів зберігання краси.

Отже, спільним завданням, яке стояло перед школою, сім'єю і громадськістю, стало навчання кожної дитини сприйняттю навколишнього світу через відчуття його краси, неповторності, відчуття себе господарем природи. Естетичне виховання як неперервний процес здійснювалося передусім у діяльності та спрямовувалося на формування світогляду, моральності, розвитку естетичних почуттів.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Засуха Н. І. Взаємодія школи і культурноосвітніх закладів в естетичному вихованні учнів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05. – Л., 1983. – 190 с.

**Ткаченко О. М.
(м. Кропивницький)**

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Дисгармонія у відношенні «людина – природа» зумовила потребу в підвищенні рівня екологічної культури сучасного суспільства, що актуалізувало екологічне виховання школярів. Організація цього напряму виховання в початковій школі передбачає його тісний взаємозв'язок з естетичним вихованням, що забезпечує формування у дітей молодшого шкільного віку ціннісне ставлення до природи.

Різні аспекти екологічного виховання досліджували І. Ф. Гончаров, І. Д. Зверев, А. Т. Кухта, В. М. Мінаєва, І. Т. Суравегіна. Питання естетичного виховання вивчали Б. Т. Лихачов, С. Г. Мельничук, М. Д. Таборідзе, Г. П. Шевченко та інші науковці. Проблему застосування природи в естетичному вихованні, концепцію та окремі питання еколого-естетичного виховання розроблено Л. П. Печко, І. Ф. Смольяніновим, Г. С. Тарасенко, Д. Х. Хацкевич. Більшої уваги потребує розробка теоретичних аспектів організації еколого-естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку.

Організація еколого-естетичного виховання школярів забезпечує вдосконалення їхнього естетичного ставлення до природи. Цей напрям роботи завжди виступав прерогативою естетичного виховання, на чому наголошував і С. Г. Мельничук [1, с. 199, 221]. Науковці прийшли до висновку, що така спрямованість у межах еколого-естетичного виховання сприяє подальшій гармонізації зв'язків людини з природою через виявлення їхньої єдності в процесі раціонального та емоційного пізнання.

Поєднання цих видів пізнання природи, як свідчать дослідження вчених та педагогічна практика, успішно може здійснюватись у початковій школі. Молодші школярі здатні до цілісного сприйняття природи, її олюднення й одухотворення, збереження і відтворення живого, детального образу сприйнятих раніше картин та сюжетів, творчого проектування естетичного вдосконалення природних об'єктів, що виступає

основою для чуттєвого пізнання природи учнями та забезпечує естетичне ставлення до природи.

Чуттєве пізнання природи, невіддільне від естетичного, передбачає розвиненість естетичної чуйності до природи. Естетичну чуйність до природи ми розглядаємо як стійку здатність людини до безпосереднього емоційного переживання своєї єдності з природою, що ґрунтується на естетичній сприйнятливості стосовно низки об'єктивних виразних форм природної реальності, викликає прагнення зберегти естетичне в природі, передати іншим у процесі спілкування свої враження. Формування естетичної чуйності до природи можна вважати одним з головних завдань еколого-естетичного виховання учнів початкової школи.

Організація процесу формування естетичної чуйності до природи у дітей молодшого шкільного віку ґрунтується на основних теоретичних засадах, серед яких уявлення про виразність природи як естетичну категорію.

Категорія «виразне» утвердилась у рамках екологічної естетики як результат переоцінки критеріїв естетичного стосовно природи. Концепція розуміння естетичного як виразного має свої витоки в ученні Аристотеля про символічну виразність речей, розгортається в працях А. Ф. Лосева, М. М. Бахтіна. Поняття «виразність природи» являє собою єдність зовнішньої і внутрішньої виразності. Основою зовнішньочуттєвої виразності в природі є її предметна конкретність і визначеність, багатобарвність, багатоголосся, різноманіття ароматів, пластики, форм. Л. П. Печко виразність називає універсальною характеристикою об'єкта природи, яка «виступає джерелом емоційного відгуку й естетичного відношення особистості» [2, с. 80]. Сприйняті зовнішні виразні властивості природи наповнюються певним змістом, олюднюються, отримуючи своє нове життя у вигляді суб'єктивних образів природи, що відображають її внутрішню виразність. Орієнтація на «виразне» в природі дозволяє уникнути варварського споживання прекрасного і знищення того, що часто оцінюється як негарне, огидне.

Напрями виховання естетичної чуйності до природи у дітей молодшого шкільного віку визначаються згаданими

орієнтирами, особливостями вікового розвитку дітей, сутністю та взаємозалежністю компонентів процесу естетичної чуйності до природи і являють собою низку таких положень:

1) формування націленості на сприйняття різних об'єктів та явищ природи;

2) розвиток сприйнятливості до природи, орієнтація на чуттєвий досвід дитини, поступовий перехід від найбільш яскравих до малопомітних зовнішніх властивостей природних об'єктів в умовах поглиблення споглядання;

3) розширення кола знань дітей про виразні характеристики різних об'єктів довкілля, використання з цією метою творів різних видів мистецтва;

4) вдосконалення уяви, розвиток здатності дітей зливати побачене з уявним, створювати фантастичні образи й розуміти розмаїття взаємозв'язків людини з близькою їй природою;

5) розвиток емпатійних здібностей, педагогічно тактовна постановка дітей у позицію засвоєння ролей природних об'єктів і художньо-природних образів у спеціально створених ситуаціях, що дає змогу досягти емоційної децентрації, сприяє перенесенню почуття на природні об'єкти;

6) рефлексія після спілкування з об'єктами довкілля на наступний вид відгуку;

7) удосконалення здатності до естетичної оцінки об'єктів природи; розвиток образного й абстрактного мислення через порівняння цих об'єктів.

Отже, важливою особливістю організації еколого-естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку є спрямованість на формування у них естетичної чуйності до природи, яка пов'язана зі зміною суб'єктивних орієнтацій у спілкуванні з природою з оцінно-споживацької установки на духовно-емоційну, пізнавальну, ідеально-емпатійну, що спонукають учнів бережно ставитись до різних об'єктів природи.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Мельничук С. Г. Педагогіка (Теорія виховання): навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 288 с.
2. Печко Л. П. Выразительность эстетики природы и культура личности. Ульяновск: УлГТУ, 2008. 363 с.

Філоненко О. В.
(м. Кропивницький)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Проблема естетичного виховання дітей і молоді червоною ниткою проходить майже через усі педагогічні твори видатного українського педагога В. О. Сухомлинського. Мету естетичного виховання В. О. Сухомлинський вбачає в широкому ознайомленні дітей з «досягненнями світової культури, з культурними цінностями людства»; навчити бачити в красі довкілля духовне благородство, доброту, сердечність і на цій основі утверджувати прекрасне в собі [1, с. 396]; навчити її на все життя зберігати душевне захоплення і доброту [1, с. 371].

В. О. Сухомлинський підкреслює, що «краса – це: радість нашого життя. Людина стала, людиною тому, що побачила і глибину блакитного неба, мерехтіння зірок, рожевий розлив вечірньої зорі, прозорий серпанок степових просторів, червоний захід сонця перед вітряним днем, тремтіння марева над горизонтом, сині тіні в заметах березневого снігу, журавлину зграю в голубому небі, відображення сонця в міріадах крапель вранішньої роси, сірі нитки дощу в похмурий день, фіолетову хмарку на і кущі бузку, ніжну стеблину й блакитний дзвоник проліска – побачила і, здивована, пішла по землі, творячи нову красу» [3, с. 409].

Саме краса, на думку педагога, здатна відкривати перед людиною навколишній світ. Прояви низького, потворного в світлі краси стають нестерпними і людина прагне до досконалості. Саме тому однією з суттєвих закономірностей виховання є ствердження високих людських якостей за допомогою краси, шляхом сприйняття і примноження естетичних цінностей у навколишній дійсності. «Відчування краси природи, активне творення прекрасного я назвав би дорогоцінними вправами юної душі, потрібними для того, щоб людина прагнула бачити красу людини і її душі, прагнула утвердити прекрасне в самій собі, ненавиділа легкодухість, слабовілля», – писав В. О. Сухомлинський [3, с. 416].

Зважаючи на це, в Павлиській школі учні з першого класу вчилися розкривати красу слова за допомогою складання розповідей, читання художніх творів, опису спостережень за природою, складанням власних казок. Казки – це ще один важливий елемент системи виховання В. О. Сухомлинського. Він стверджував, що «казка невіддільна від краси, сприяє розвиткові естетичних почуттів, без яких неможливе благородство душі, щира чуйність до людського нещастя, горя, страждань» [2, с. 177].

Важливу роль в естетичному вихованні та духовному становленні особистості В. О. Сухомлинський відводить мистецтву. Сфера впливу музики та живопису на людину «започатковується там, де закінчується мова» [1, с. 386]. Мистецтво сприяє виявленню та розвитку в дітей здібностей і талантив. Без творчості, на думку В. О. Сухомлинського, неможливий жоден з видів виховання.

Все вищезазначене В. О. Сухомлинський тісно пов'язував із вихованням почуттів та емоцій. Василь Олександрович вважав, що виховання емоцій є не вузьким завданням, а еством усього виховного процесу. І водночас наголошує на необхідності гармонії педагогічних впливів. Естетичне виховання може бути поставлене прекрасно, та якщо інші елементи і складові частини виховання мають серйозні недоліки, то і виховний вплив краси послаблюється і навіть може звестися нанівець.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа: Естетичне виховання / Вибр. тв. У 5 т. Т. 4. К.: Радянська школа, 1977. 482 с.
2. Сухомлинський В. О. Духовний світ школяра / Вибр. тв.: у 5 т. – Т. 1. К.: Рад. шк., 1976. 414 с.
3. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / Вибр. тв.: у 5 т. Т. 2. К.: Рад. шк., 1976. 670 с.

Цуканова Н. М.
(м. Кропивницький)

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Уміння сприймати й перетворювати дійсність за законами краси – обов'язковий елемент духовного багатства людини. Без естетичної вихованості, сформованості естетичних почуттів, смаків, художніх здібностей неможливий всебічно-гармонійний розвиток особистості. Особливо важливо, коли людина починає сприймати навколишній світ, навчити бачити, відчувати й розуміти красу.

Найбільш чутливим у цьому контексті є дошкільний вік, а саме процес збагачення емоційно-чуттєвої сфери дитини, формування естетичного ставлення до життя, сприймання й розуміння прекрасного в мистецтві, природі, взаєминах людей.

Питанням естетичного виховання в педагогіці завжди приділялося досить багато уваги. Філософсько-естетичні аспекти розглядаються в наукових працях Ю. Афанасьєва, М. Кагана, М. Киященка. Психологічні основи естетичного виховання висвітлюються у дослідженнях Л. Божович, Л. Виготського, І. Кона, Б. Теплова. Теорія естетичного виховання дошкільників сформована на основі наукових висновків Є. Фльоріної, Н. Сакуліної, Н. Ветлугіної, Т. Комарової, В. Котляра, В. Ждан, Г. Підкурғанної та ін.

Естетичне виховання – послідовне формування у дітей естетичного ставлення до життя, розвиток сприймання і розуміння прекрасного у мистецтві, природі, взаєминах людей, художніх потреб і здатності до художньої творчості [1, с. 100].

У дітей дошкільного віку є всі необхідні передумови для формування елементарної естетичної компетентності. Їм доступне розуміння різнобічних цінностей; вони ознайомлюються з різними видами мистецтва (образотворчого, музичного, театрального, літературного). Крім цього, дошкільники здатні емоційно реагувати на прояви естетичного у житті й мистецтві, виражати свої почуття у різних видах мистецької діяльності. Крім того вони можуть оцінити власні вчинки та вчинки інших, знають правила й норми поведінки. У дітей дошкільного віку формуються основи естетичного смаку (чуття лінії, форми, кольору, ритму тощо).

Дитина володіє окремими вродженими рисами, що сприяють розвитку естетичних здібностей: безпосередністю, емоційністю, щирістю, відкритістю до світу, багатою уявою, фантазією. У дитинстві естетичні здібності розвиваються в міру збільшення естетичних потреб. Поступово виокремлюється духовна потреба в естетичних переживаннях. Педагогам слід розвивати її разом із формуванням здібностей до естетичної діяльності. Така “естетична зустріч” здібностей із потребами максимально сприяє розвитку творчості й виробленню художньо-естетичного смаку дитини дошкільного віку [3, с. 267].

Зазначимо, що у програмах розвитку, навчання й виховання дітей дошкільного віку, а саме «Дитина», «Я у Світі» [1], «Впевнений старт», «Українське дошкілля», «Радість творчості», «Світ дитинства», «Соняшник» та ін., окремий розділ присвячено художньо-естетичному та креативному розвитку, починаючи з раннього віку. Художньо-естетична складова представлена такими видами роботи: читання й розповідання художніх творів, інсценування та драматизація за змістом творів художньої літератури, музика, образотворча діяльність. Виконання завдань розділу “Креативний розвиток” забезпечує розвиток творчих здібностей дітей, їх уяви, самостійності у втіленні задуму, пошуку шляхів його реалізації. Для цього пропонується залучення вихованців ЗДО до різних видів роботи: інсценування, драматизація твору з його творчим переосмисленням, втілення творчого задуму в образотворчій діяльності, виготовлення виробів із різноманітних матеріалів, етюди, пантоміми, пошуково-дослідницька діяльність під час ознайомлення із природою тощо.

Естетична компетенція формується в процесі художньо-естетичної діяльності через практичний досвід, що сприяє становленню таких якостей особистості, як пізнавальна активність, самостійність, ініціативність, чуттєвість та ін. Усі ці якості необхідно розвивати уже в ранньому дитинстві, зосереджуючись на певних напрямках, добираючи засоби, форми і методи з огляду на вікові та індивідуальні особливості дітей, передусім на особливості їх естетичного сприймання.

Процес розвитку естетичної компетентності складний і включає в себе всі знання і навички дитини, засвоєні в процесі навчання і є показником обізнаності в мистецтві.

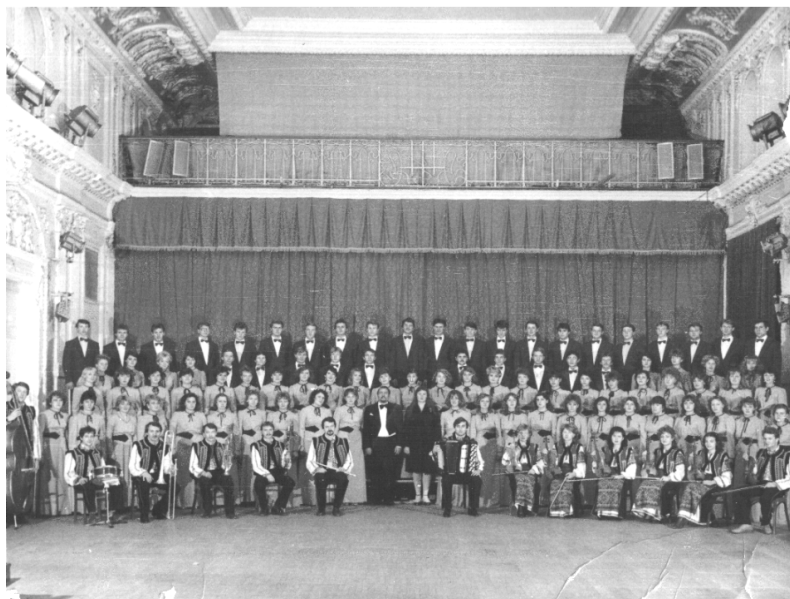
Отже, ефективність формування естетичної компетентності у дітей дошкільного віку залежить не лише від умов, в яких перебуває дитина, а й від засобів, методів і прийомів естетичного виховання, які мають використовуватися в навчально-виховному процесі не лише в закладі дошкільної освіти, а й за його межами. Застосування їх батьками та вихователями ЗДО дасть змогу дитині з раннього віку засвоювати естетичне виховання, навчатися бачити прекрасне, розуміти і цінувати твори мистецтва, прилучатися до художньої творчості, що в свою чергу сприятиме розвитку всебічно розвиненої особистості.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / АПН України / О. Л. Кононко. 2-ге вид., випр. К.: Світич, 2008. 430 с.
2. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі. К.: Освіта, 2002. 407 с.
3. Клокова Ю. Формування художньо-естетичного смаку в дошкільників / Вісник Інституту розвитку дитини: методичні та практичні матеріали. Вип. 2. Київ, 2011. С. 265–268.

Черкасов В. Ф.
(м. Кропивницький)

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Друга половина ХХ ст. увійшла в історію як період реформування системи естетичного виховання молоді засобами

різних видів мистецтв. Важливими чинниками залучення студентської молоді до опанування загальнолюдськими й національними цінностями стала стратегія художньо-естетичного виховання й нові підходи, що дозволили реалізувати сучасний зміст естетичного виховання як концепцію розвитку вищої освіти України. Культурна та виховна місія освітніх осередків у різних регіонах нашої країни сприяла утвердженню високих духовних цінностей та морально-естетичних ідеалів, формуванню особистості з високими мотивами творчого буття.

У зазначений період художньо-естетичне виховання студентської молоді активно розвивалося в закладах вищої освіти та стало складником структури їхньої загальнопедагогічної підготовки, яка передбачала оволодіння студентами комплексом спеціальних знань, умінь та навичок, спрямовувалася на поглиблення, усвідомлення й інтеграцію філософських, психолого-педагогічних і спеціальних знань, створення сприятливих умов для формування сучасного вчителя-просвітника, фахівця широкого гуманітарного профілю, що відповідає змісту професійно-педагогічної підготовки в закладах вищої освіти.

Керівництво Кіровоградського державного педагогічного інституту ім. О. Пушкіна, як на той час називався Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, активно впроваджувало концепцію естетичного виховання студентської молоді засобами різних видів мистецтв. Ініціатором і модератором упровадження цієї концепції був проректор із наукової роботи, доктор педагогічних наук, професор Сергій Гаврилович Мельничук. Завдячуючи його професійним і особистісним якостям, які формувалися під впливом ідей і спілкування з основоположниками теорії естетичного виховання дітей і молоді, академіками В. М. Шацькою та Б. Т. Ліхачовим, які в різні часи очолювали Науково-дослідний інститут художнього виховання АПН СРСР.

Професор С. Г. Мельничук піклувався про художньо-естетичне виховання студентської молоді й створював належні умови для розвитку творчих здібностей кожного студента. Він

уважав, що заклад вищої освіти повинен готувати майбутніх учителів із високим рівнем професійної майстерності, які володіють комплексом методик компетентнісного навчання, сприяють їхньому поширенню, окреслюють пріоритетні напрями й можливості постійного духовного вдосконалення особистості, розвитку інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

Саме в цей період у КДПІ ім. О. Пушкіна було створено низку осередків культури. Студентська молодь брала активну участь у художніх колективах, до яких входили: молодіжний студентський театр «Резонанс», заснований у 1956 році народним артистом УРСР, лауреатом Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка К. Й. Параконьєвим, а з 1973 року колектив очолив заслужений артист України В. Д. Дейнекін; студентський танцювальний ансамбль «Юність», який створив заслужений працівник культури України В. С. Босий; оркестр «Юність» під керівництвом заслуженого працівника культури України Г. Л. Бродського; хорова академічна капела.

До 1968 року хорову академічну капелу КДПІ ім. О. Пушкіна очолював Семен Васильович Дорогий, про якого пізніше дослідник диригентсько-хорової школи України А. К. Мартинюк напише: «С. В. Дорогий увійшов в історію української музичної культури другої половини ХХ ст. як фундатор моделі професійної чоловічої хорової капели. Її створення стало знаковою подією того часу й позначило відродження багатотисячолітніх традицій чоловічого хорового співу в нашій країні. Це були блискучі виступи, які отримали високу оцінку музичної спільноти й широкий резонанс у суспільстві» [1, с. 284].

За словами науковця, «у Кіровоградському педагогічному інституті диригент заснував мішану хорову капелу, яка за короткий період досягла високої культури співу, глибини інтерпретації хорової музики й стала визначним явищем в історії національної музично-виконавської школи 60-х-70-х років ХХ ст. Виконавські та навчальні традиції студентської хорової капели стали підґрунтям для відкриття в інституті музично-педагогічного факультету» [1, с. 279].

Кращі традиції С. В. Дорогого, уродженця Єлисаветграда, заслуженого діяча мистецтв УРСР, продовжив Володимир Ілліч Воловенко – хоровий диригент, майстер хорового аранжування, педагог, відомий діяч вітчизняної музичної культури. Як і Семен Васильович, В. І. Воловенко закінчив Одеську державну консерваторію ім. А. В. Нежданової, а з 1973 року був художнім керівником хорової академічної капели КДПІ ім. О. Пушкіна більше двадцяти років. Об'єднувала цих талановитих майстрів любов до хорової музики й бажання давати радість слухачам від спілкування з шедеврами світового й вітчизняного музичного мистецтва.

Мотивація щодо збереження набутих В. І. Воловенком традицій Одеської хорової школи простежується в розробці та впровадженні моделі хорової академічної капели в КДПІ ім. О. Пушкіна. Яскраве мистецьке обдарування, висока музична освіченість, унікальний практичний досвід, винятковий педагогічний хист і чудові людські якості мотивували студентів до творчої взаємодії з митцем. «Маестро», як називали митця студенти, талановито презентував і втілював у практику методи роботи над хоровою партитурою, з-поміж яких: інтонаційно-стильовий аналіз, вокально-інтонаційне відтворення, диригентсько-технічне втілення, визначення мистецької цінності того чи того музичного твору, інтерпретаційне опрацювання хорових творів композиторів класиків, занурення в різні типи хорового інтонування.

Цих двох майстрів хорового співу, до того ж об'єднувало те, що в консерваторії вони навчалися у викладачів, ім'я яких увійшло в золотий фонд диригентсько-хорової школи України ХХ ст. Це були Д. С. Загрецький та К. Д. Пігров. З іменем видатного хорового диригента, композитора, поета, заслуженого діяча мистецтв України, професора Одеської консерваторії імені А. В. Нежданової, Д. С. Загрецького пов'язано найвищий розквіт Одеської хорової школи. К. Д. Пігров був педагогом, теоретиком хорового мистецтва, діячем хорової культури, церковним регентом та керівником студентського хорового колективу та професійної хорової капели «Дойна» (Республіка Молдова).

В. І. Воловенко кожне заняття з капелою проводив натхненно, із неперевершеною майстерністю, а образний стрій хорової музики, музична драматургія творів було розкрито з надзвичайною глибиною й майстерністю. Розмаїття темброво-динамічних барв, тонке відчуття й відтворення національної своєрідності хорових творів залишилися в пам'яті сучасників. Це засвідчила довершена інтерпретація таких творів, з-поміж яких: «Закувала та сива зозуля» П. Ніщинського, «Вічний революціонер» М. Лисенка, «Льодолом», «Дударик», «Щедрик», «Піють півні» М. Леонтовича, «Думи мої» в обробці Є. Козака, «Садок вишневий коло хати» Б. Вахнянина, «Реве та стогне Дніпр широкий» в обробці В. Косенка, народна пісня «Думи мої» в обробці С. Дорогого, «Тече вода в синє море» Б. Лятошинського, «Сонце заходить» С. Людкевича.

Окрасою концертних програм хорової академічної капели КДП ім. О. Пушкіна були також перлини зарубіжної хорової класики, зокрема такі твори як: «Лібера ме» Дж. Верді, «Луна» Орландо Лассо, «Ave Maria» Ф. Шуберта, «Тихше, тихше» з опери «Ріголетто» Дж. Верді, окремі номери з «Реквієму» В. Моцарта, «Угорський танець № 5» І. Брамса.

Учасники хорової академічної капели КДП ім. О. Пушкіна спільно з В. І. Воловенко були інтерпретаторами музично-художньої ідеї кожного твору. Народження нової хорової музики нерідко відбувалося в процесі обміну думками між художнім керівником і студентами, внаслідок чого вносилися певні зміни в інтерпретацію музичного образу та її виконання. Так музично-виконавська діяльність хору набувала нових рис. Це ставало також важливим джерелом для формування музичного мислення й духовного розвитку студентів.

Маестро досконало володів методикою роботи з хоровим колективом, глибиною розкриття музичної драматургії та красою вокально-хорового співу, який був для нього найвищим художнім ідеалом, джерелом натхнення й власних творчих пошуків на теренах хорового виконавства й музичної педагогіки.

Концертні виступи хорової академічної капели КДП ім. О. Пушкіна завжди проходили з великим успіхом. Колектив неодноразово брав участь у фестивалях різних рівнів і посідав

призові місця. За виконавську та музично-просвітницьку роботу 1972 року колектив було нагороджено золотою медаллю Республіканського фестивалю самодіяльного мистецтва, присвяченого 50-річчю СРСР.

Отже, школу художньо-естетичного виховання у КДПШ ім. О. Пушкіна пройшли сотні майбутніх учителів різних за фахом. Запропонована професором С. Г. Мельничуком концепція художньо-естетичного виховання віддзеркалювала найкращі традиції вітчизняної педагогіки, сприяла розширенню світоглядних уявлень студентів про сутність художньо-естетичного виховання, ставала важливим джерелом формування в майбутніх учителів нових ідей в царині загальної та мистецької педагогіки.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Мартинюк А. К. Диригентське мистецтво: джерелознавчий дискурс. *Регіональні культурні, мистецькі та освітні практики: матеріали VI Міжнар. електронної наук.-практ. конф. (Переяслав-Хмельницький, 14–15 березня 2019 р.)* / за заг. ред. Т. В. Мартинюк, Н. В. Ігнатенко. Мелітополь: Поліграфічний центр «Люкс», 2019. С. 83-89.
2. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2016. 240 с. (Серія «Альма-матер»)

Чжу Пен
(м. Київ)

МОТИВАЦІЙНИЙ ТРЕНІНГ У ВИКОНАВСЬКІЙ САМОПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Переорієнтація навчання у бік самостійності отримання знань, умінь і навичок обумовлена новою парадигмою освіти, в якій самостійна робота вважається однією з основних форм організації навчального процесу у вищій школі. У зв'язку з цим за рамки аудиторних занять виноситься все більше інформації для самостійного опанування. Тому формування у студентів умінь працювати самостійно, здатності приймати самостійні рішення в мінливих соціально-освітніх умовах є необхідною умовою успішного навчання у закладах вищої педагогічної освіти та подальшої практичної роботи (А. Алексюк,

Ю. Бабанський, В. Безпалько, В. Буряк, М. Гарунов, Г. Гнитецька, А. Івасишин, І. Лернер, П. Підкасистий, О. Ярошенко, С. Яшанов).

В сфері мистецько-педагогічної освіти самопідготовка студентів має провідне значення у виконанні складних і комплексних завдань музично-практичної діяльності (підготовка до концертного виступу або заліку, до сценічного показу творів для просвітницьких заходів, підготовка демонстраційного музичного матеріалу до уроку мистецтва тощо). Провідним видом діяльності у зазначених видах діяльності виступає музичне виконавство. За визначенням Л. Кузьминської, музично-виконавська діяльність є морально-соціальним актом, що детермінований ціннісними орієнтаціями індивіда і спрямований на реалізацію його творчого потенціалу як процес розгортання його самоактуалізації в мистецтві [1, с. 12].

Проблеми виконавської підготовки майбутніх педагогів-музикантів належать до сфери специфічних, адже торкаються здатності виконувати музичні твори на належному художньому рівні (О. Андрейко, О. Горбенко, Л. Кузьмінська, М. Михаськова, Н. Мозгальова, Г. Саїк, Н. Цюлюпа, О. Щербініна, О. Щолокова та інші). Так, певні ускладнення виникають у самостійній роботі над художньо-смісловим змістом музичних творів, де вагомого значення набуває здатність студентів створювати яскравий музичний образ, презентуючи його в адекватній вербальній та виконавській інтерпретації (інструментальній, вокальній, диригентській).

Цілком природно, що для удосконалення музично-виконавських можливостей студентам необхідно багато часу присвятити самопідготовці, яка потребує додаткових моральних, емоційних та інтелектуальних зусиль. Адже відомо, що ефективність учіння безпосередньо залежить від мотивів, що спонукають студента до активних дій і визначають їх спрямованість (О. Леонт'єв, Л. Божович, С. Максименко, А. Маркова, В. Моляко, С. Рубінштейн та інші).

Науковці виокремлюють низку факторів, що забезпечують студентам успішність самостійного оволодіння предметами, а саме:

організаційні фактори, до яких належать бюджет часу, наявність консультантів, матеріально-технічне забезпечення;

методичні фактори, що передбачають наявність методичного інструментарію самопідготовки (методичних вказівок, рекомендацій, посібників, спеціальних інтернет-програм);

психолого-педагогічні фактори, що забезпечують розвинутість належних особистісних якостей студентів для продуктивності самостійної роботи (вміння досягати мети, наполегливість, принциповість, стабільна емоційна сфера, воля, інтелектуальна активність);

інформаційно-технологічний фактори, що визначаються ступенем доступності кожного студента до інформаційно-електронних систем [2. с. 118].

Нами запропоновано алгоритм формування мотивації до виконавської самопідготовки як актуального і важливого фактору, що ґрунтується на реалізації потреб та мотивів фахового навчання, має суттєвий вплив на самоорганізацію цілеспрямованої музично-виконавської діяльності.

Мотиваційний тренінг (вправи з формування мотивації до виконавської самопідготовки) підвищує у студентів інтерес до музично-виконавської діяльності як складової фахової підготовки, сприяє самоорганізації навчальної роботи в позааудиторний час, розвиває здатність до самомотивування.

З метою досягнення студентами суттєвих результатів необхідно зважити на: ретельне виконання усіх елементів запропонованих вправ у відповідності до вказаних інструкцій; наявність позитивної установки на успішне виконання дій у певній послідовності; переконання слухності та необхідності тренінгового вправляння для розвитку власного «Я».

Наводимо приклади тренінгових вправ для самоспонування студентів до музично-виконавської підготовки:

1. «Вчимося перемагати себе», мета – визначення задач виконавської самопідготовки та її результатів на основі власного музичного досвіду;

2. «Емоції як спонuka до продуктивних виконавських дій», мета – наповнення виконавських дій позитивними емоціями, вольовими стимулами на основі позитивного ставлення до музичного мистецтва;

3. «Позитивний образ-Я у виконавських діях», мета - формування позитивного образу-Я через відчуття впевненості у власних силах при виконанні поставлених завдань;

4. «Лінощам – бій!», мета – боротьба з негативними проявами людської натури;

5. «Аналіз виконавських труднощів як елемент мистецько-педагогічної майстерності», мета – розвиток здатності до аналізу причин недостатньої успішності виконавських дій;

6. «Самохвалення - результат наполегливості і вимогливості до себе», мета – стимулювання виконавської активності через самопідтримку (акцентування власних результативних дій та позитивних якостей);

7. «Самонаказ як інструмент виконавської самоорганізації», мета – самоспонування до виконавських дій на основі вольових зусиль;

8. «Створи для себе ситуацію успіху», мета – створення надихаючої атмосфери для самопідготовки;

9. «Помилка як шлях до вдосконалення», мета – формування позитивного ставлення до помилок як перспективи продуктивних і оптимальних виконавських дій;

10. «Самопідкріплення – це рух вперед!», мета – формування здатності самостійно підтримувати мотивацію виконавської підготовки.

Таким чином, мотивація до виконавської самопідготовки студентів відіграє вирішальну роль у виконанні ними практичних мистецьких завдань, пов'язаних функціонуванням надзвичайно тонких механізмів створення художнього образу. Мотиваційний тренінг – активна форма самостійної роботи, що спонукає майбутніх учителів музичного мистецтва до переборення психологічних бар'єрів та власного Я специфічними засобами внутрішньої роботи над собою.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кузьмінська Л. Д. Музично-виконавська діяльність в Україні: соціокультурне значення та проблеми. Мистецтво та освіта. 2003. № 3. С. 12-15.
2. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / уклад. О. В. Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьева, Г. І. Матукова.- К: КНТ, 2014. 262 с.

Шевченко І. Л.
(м. Кропивницький)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧАСНИКІВ СТУДЕНТСЬКИХ ВОКАЛЬНИХ АНСАМБЛІВ

Важливу роль у формуванні та розвитку духовності в людині відіграє художня культура, зокрема мистецтво. А. Маслоу стверджує: якщо сучасна дійсність вимагає орієнтації на гуманістичні завдання освіти, на необхідність молодого покоління якомога активніше просуватися до актуалізації своїх потенцій, то єдиний існуючий сьогодні вид освіти, що містить хоча б слабкий натяк на ці завдання – художня освіта [1, с. 101–102]. Невербальне виховання, здійснюване за допомогою мистецтва, лежить в основі нового типу освіти і виховання, який сприяє становленню нової людини, названої Гераклітовою, тобто такої, яка не боїться змін, знаходиться в постійному русі, мужньої, самостійної, творчої, здатної довіряти собі та імпровізувати. Акцент зміщується з творчого продукту, технічних нововведень, естетичних об'єктів як результатів діяльності на творчий процес, творчу настанову, творчу особистість. Таким чином, мистецтво, справляючи комплексний всебічний вплив на студентів, сприяє, на думку К. Платонова, розвитку морально-етичних та інтелектуальних почуттів, гуманістичного світогляду, творчої діяльності.

Творча діяльність педагога-музиканта пов'язана з творчою природою як мистецтва, так і педагогічного процесу. Як один із видів мистецтва, музика узагальнює багатовіковий людський досвід духовно-емоційного ставлення до світу і є унікальним засобом творчого розвитку особистості. «Вона є мистецтвом, яке має найбільшу силу емоційного впливу на людину... Ніяке інше мистецтво не втручається з такою власною силою в емоційний світ людини, як це робить музика» [2, с. 9].

Професійно-педагогічна діяльність учителя музики передбачає використання переважно колективних форм організації навчально-виховного процесу під час проведення музичних занять і в позаурочній мистецькій роботі. Через специфіку професії педагог-музикант постійно виступає керівником гурту дітей, різних за віковими, статевими,

психологічними ознаками, з різними музичними здібностями і підготовкою. Тому участь молоді в художній творчості пов'язана з орієнтацією на колектив як центр спілкування з питань музичного мистецтва, що об'єднує молодих людей за спільними цілями та інтересами, за основними видами діяльності.

Діяльність студентського музичного колективу базується на активному музикуванні його учасників, тобто на безпосередній музичній практиці, що значно посилює активність ставлення до мистецтва і розкриває «можливість для проникнення в суть музичного твору, в природу і логіку мови музики» [3, с. 57]. Сміслові осягнення музичного твору передбачає аналіз художньої інформації, пізнання авторської думки, спрямовує на адекватність розуміння мистецтва, активізуючи пізнавальні процеси. Музично-творча діяльність, вважає Г. Вільсон, постає джерелом позитивних переживань та засобом, що допомагає виплеснути емоційну напругу, пристрасть, муку, що не знаходять реалізації у буденних відносинах з оточуючим світом [4, с. 97]. Музика постає мовою невербальної комунікації, сприяє взаємному позитивному психоемоційному зараженню учасників, їх емпатійному співпереживанню, взаємопідтримці.

Серед форм колективного музичного виконавства вокальний ансамбль є одним із провідних різновидів музично-творчої діяльності. Студенти мають можливість навчитися керувати власним голосом, розвивати творчі здібності та мати перспективи для самовираження.

Ансамблево-виконавська діяльність має велике значення через можливість естетичного виховання учасників. В будь-якому колективі використання вокальних, ритмічних, танцювальних імпровізацій розвиває не тільки голосові, а й творчі здібності учасників.

Спираючись на власний досвід, ми можемо засвідчити, що участь студентів у роботі вокального ансамблю допомагає не лише осмислити музичний матеріал, а й навчитися керувати своїм голосом, жестами, мімікою, пластиком тіла. У процесі діяльності вокального ансамблю розвивається логічне і образне мислення, музичні здібності, створюються певні художні образи. Музично-сценічна діяльність сприяє розкриттю особистості студента, виявленню його індивідуальних якостей, виховує

працездатність та дисциплінованість. На нашу думку, заняття у вокальному ансамблі бажано зробити творчими, коли студенти зможуть побачити, усвідомити процес народження музики та навчитися відтворювати його. Тоді учасники виступають у ролі творця, немовби самі створюють твір для себе та інших. Для цього педагог має підштовхнути студента до відкриття нових граней образу, викликати до життя ті вокальні інтонації, за допомогою яких можливо передати ці переживання. Тобто, і музичній, і поетичній тексти виникають як вираження того, що учасники відчують, а сам твір народжується у процесі його сприймання та виконання. Студенти з великим задоволенням беруть участь в інсценуванні пісень, пропонують характер виконання вокального твору, творчо проявляють себе у рухах (іноді самі створюють танцювальні рухи як істотний вираз почуттів, переживань).

Добираючи репертуар, необхідно враховувати його різножанровість, різноманітність за характером, тематикою, емоційно-образною сферою. Це активізує творчий процес, сприяє вихованню різних технічно-виконавських навичок, розвиває артистичність, вміння перекладатись при виконанні музики різних жанрів, стилів, характеру.

Таким чином, вокальний ансамбль – це найпопулярніша, найулюбленіша форма колективної музичної діяльності студентів, найдоступніший засіб музичного виховання, який охоплює широке коло навчально-виховних завдань. Провідною метою виховання студентів у вокальному ансамблі є формування свідомого ставлення до музичного твору, розвиток вокальних умінь та навичок, за допомогою яких учасник самостійно створює власну інтерпретацію музичних творів.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы // Пер. с англ. под общей ред. Г. А. Балла, А. Н. Киричука, Д. А. Леонтьева. М.: Смысл, 1999.
2. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки. М.: Просвещение, 1984.
3. Щолокова О. П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя. К.: УДП, 1996.
4. Вильсон Г. Психология артистической деятельности: Таланты и поклонники / Пер. с англ. М.: «Когито-Центр», 2001.

Шевчук П.
(м. Київ)

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: ОЗНАКИ ІНТЕГРАТИВНОСТІ

На етапі розбудови демократичних засад національної мистецької-педагогічної освіти підготовка майбутніх фахівців як носіїв соціокультурного досвіду багатьох поколінь вимагає особливого підходу. Цей підхід характеризується взаємообумовленістю складових, інтегративними якостями побудови змісту та організації освітнього процесу в гармонічному поєднанні теоретичного і практичного, традиційного та інноваційного (А. Козир, С. Мельничук, Л. Масол, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова).

Науковці відмічають, що при глибокій внутрішньо професійній диференціації діяльність педагогів різних спеціальностей характеризується спільними однорідними елементами (В. Бондар, О. Дубасенюк, П. Підласий, О. Савченко, Г. Селевко, С. Сисоева, В. Сластьонін). У зв'язку з цим дуже важливим є усвідомлення майбутніми учителями музичного мистецтва як специфічного, так і загального у змісті та формах фахового навчання.

Ми погоджуємося з науковцями, які дають тлумачення педагогічного фаху як виду діяльності в рамках певної професійної групи, що характеризується сукупністю знань, умінь й навичок, сформованих в процесі підготовки. Саме такі результати навчання забезпечують здатність майбутніх фахівців до постановки й вирішення певного класу професійно-педагогічних завдань у відповідності до присвоєної кваліфікації (В. Бондар, О. Дубасенюк, В. Сластьонін). Вчені, аналізуючи сутність поняття підготовленості з фаху, визначають його як складне педагогічне утворення, що включає в себе: теоретичну й практичну готовність та фахову спрямованість як системоутворювальну властивість (інтерес до педагогічної професії, усвідомлення мотивів вибору учительської роботи, потребу самовдосконалення та саморозвитку) [1].

Виходячи з вищезазначеного, під *системою інтегративної фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів* ми розуміємо організовану, цілісну та ієрархізовану сукупність взаємопов'язаних та взаємодіючих компонентів, підпорядкованих формуванню їх мистецько-освітньої компетентності. Ця система є цілісною, динамічною, цілеспрямованою, поліхудожньою, відкритою, нелінійною, гармонізованою у векторах керованості та самоорганізації.

Основу діалектичного розуміння інтегративності фахових дисциплін складає філософське вчення про взаємообумовлений розвиток суспільства і соціокультурних явищ, засадничі положення якого проаналізовано в мистецько-педагогічних працях сучасних науковців (О. Білоус, А. Гордійчук, В. Дряпіка, Л. Масол, С. Мельничук, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова).

Враховуючи те, що взаємодія та взаємозв'язок є стрижневою основою розвитку мистецтва у всіх його різновидах, можна говорити про ефективність інтегративного поліхудожнього навчання мистецькому фаху. Адже інтеграція розглядається в сучасному освітньому середовищі як фундамент, що дозволяє, з одного боку, розглядати навчальний процес як спільну творчість учасників взаємодії, а з іншого – організувати системну мистецько-педагогічну підготовку, що набуває постійного розвитку у динамічному комплексі мистецьких та освітніх складових [2].

Проблема інтеграції у фаховій підготовці майбутніх учителів мистецької сфери гостро постає ще й тому, що вона ґрунтується на сукупності різних видів музично-виконавської діяльності: гра на музичних інструментах (основному, додатковому), диригентсько-хорове та оркестрове виконавство, сольний спів тощо. Педагогічна спрямованість фахових музичних дисциплін (теоретичних, практичних), орієнтир на школу є також інтегративними якостями досліджуваної підготовки, спрямованої на оволодіння комплексом практичних навичок, серед яких, крім музично-виконавських, важливими є проєктивно-конструктивні, організаційно-комунікативні, оцінно-коригуючі, рефлексивно-дослідницькі.

З огляду на зазначене вагомої ролі в організації навчання у вищій школі набуває розробка нових курсів, факультативів, створення різних видів проблемних груп або інших форм індивідуальної та групової роботи, в організаційну основу яких покладено тісний взаємозв'язок мистецько-педагогічної теорії, музичного виконавства та виробничої практики.

Адаптуючи результати наукових досліджень з мистецької інтеграції та поліхудожньої освіти, ми виокремлюємо декілька позицій щодо реалізації інтегративної ідеї в роботі зі студентами а саме:

- підтримка тенденції формування широкого мистецького світогляду майбутнього педагога через гармонійне поєднання в навчанні різнопланових зразків музичного мистецтва – національного і світового, народного та професійного;

- перенесення акценту з процесу оволодіння музичними знаннями на творчий розвиток кожного студента мистецько-освітніми засобами;

- орієнтація на внутрішній світ студента та його особистісні якості (самостійність, творчу ініціативу, потребу у самовдосконаленні, почуття відповідальності за мистецько-педагогічну справу, здатність до оцінки та мотиваційного обґрунтування власної діяльності тощо);

- культивування заняття регіональним мистецтвом (відчуття належності до українського народу, певного етносу).

Таким чином, майбутні фахівці мистецького профілю, залучаючись до інтегративних процесів в навчанні, готуються до участі у різноманітному художньо-освітньому житті суспільства, вчать застосовувати світові та національні мистецькі цінності на користь власного Я та культурного буття своїх вихованців.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Дубасенюк О. А., Семенюк Т. В., Антонова О. Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: монографія. Житомир: Житомирський держ. пед. ун-т, 2003. 192 с.
2. Рудницькі О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. К.: «Інтерпроф», 2002. 270 с.

Шикиринська О. В.
(м. Вінниця)

РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Естетична культура особистості – це вміння бачити, відчувати та створювати красу [1, с. 83]. Наявність високого рівня естетичної культури є необхідним у професійній діяльності педагога; особливі надії покладає суспільство на вихователя закладу дошкільної освіти, оскільки саме в дошкільному віці діти найбільш чутливі до зовнішнього впливу і тому можна закласти як правильний фундамент сприймання та перетворення навколишнього світу за законами краси, що у майбутньому буде сприяти гармонійному розвитку особистості, так і неправильний, спотворений, що буде руйнувати внутрішній світ людини, її стосунки з іншими людьми, з соціумом та природою.

Перебуваючи в умовах пандемії та вимушеного карантину, викладачі закладів вищої освіти змушені шукати нові форми, методи та підходи щодо виховання студентів і майбутніх вихователів, зокрема [2]. Проаналізуємо можливості деяких цифрових інструментів у естетичному вихованні майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Платформа Canva (укр. *канва*) являє собою сервіс графічного дизайну, що дозволяє майбутнім вихователям безоплатно використовувати дизайнерські шаблони як для особистих, так і для професійних цілей. Якщо говорити про використання сервісу з професійною метою, то вихователь може скористатися шаблонами для створення презентацій (для дітей, батьків чи методичних нарад), оголошень, запрошення, листівок, розкладу занять та інших продуктів. В ході пошуку потрібного шаблону, його редагування, обміну результатами роботи з іншими студентами у спільній групі відбувається розвиток естетичних почуттів та естетичної культури майбутнього вихователя. Привабливим для використання та потужним у плані виховання естетичної культури цей сервіс є саме завдяки великому банку зображень, шрифтів, шаблонів, фонів, фотографій та ілюстрацій. Студенти навчаються бачити і відчувати красу, а значить

зможуть в майбутньому розвивати естетичну культуру своїх вихованців. Підсилити цей ефект може викладач, ініціюючи спільну роботу над створенням оголошення, запрошення, презентації на цій платформі. В ході обміну думками, дискусій відбувається коригування естетичних смаків студентів.

Також потужні можливості щодо естетичного виховання майбутніх вихователів, на нашу думку, має онлайн сервіс Padlet. Цей сервіс призначений в першу чергу для спільної роботи користувачів та дозволяє кожному з учасників додавати аудіо-, відео-, текстовий контент, здійснювати пошук необхідних джерел в мережі Інтернет не виходячи з даного сервісу. При створенні дошки для спільного використання у даному сервісі розробники пропонують широкий вибір основи дошки різної кольорової гама та кольори дописів різних користувачів що, безперечно сприяє розвитку їх естетичних смаків. На рис. 1 можна бачити фрагмент дошки, створеної для спільної роботи студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта.

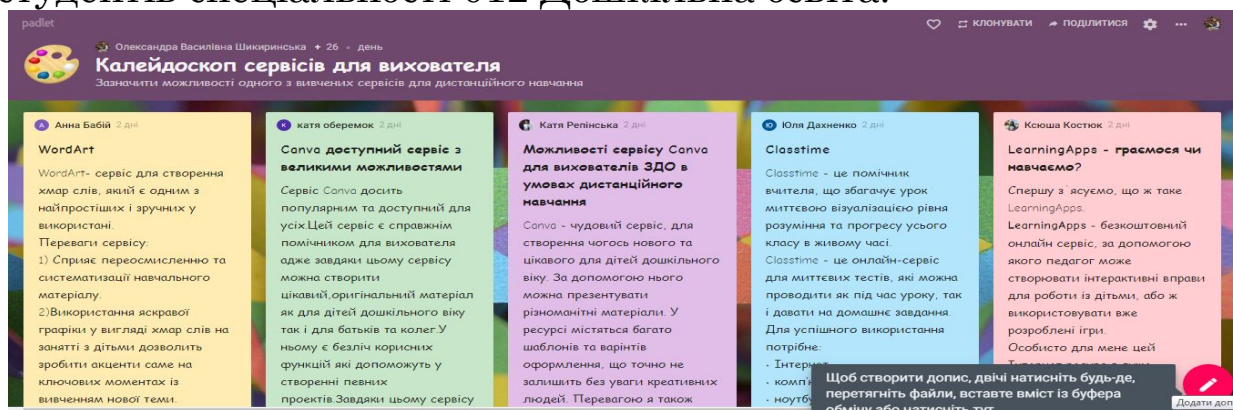

Рис. 1. Фрагмент електронної дошки для спільної роботи, створеної у сервісі Padlet

Таким чином, розглянуті сервіси canva та Padlet дозволяють здійснювати не прямий, а опосередкований вплив на розвиток естетичної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, що, безперечно підвищує ефективність цього процесу.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. Посібник. К., 2002. 270 с.
2. Вишківська В. Б., Шикиринська О. В. Організація самостійної роботи майбутніх вихователів ЗДО в умовах дистанційного навчання // Scientific Collection «InterConf», (32):with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century» (October 16-18, 2020) in Ottawa, Canada. Kyiv:SPC InterConf, 2020. p. 41-45.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Мельничук Сергій Гаврилович – доктор педагогічних наук, професор, Почесний професор Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Андросова Наталя Миколаївна, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Бабаліч Вікторія Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Баранюк Ірина Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Борщенко Наталія Олександрівна, аспірант, музичний керівник ДНЗ № 100 «Казка» (м. Київ);

Бухнієва О. А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного та образотворчого мистецтв Ізмаїльського державного гуманітарного університету (м. Ізмаїл)

Банкул Л. Д., доцент кафедри музичного та образотворчого мистецтв Ізмаїльського державного гуманітарного університету (м. Ізмаїл);

Ван Ся, аспірантка факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ);

Васянович Григорій Петрович, доктор педагогічних наук, професор, почесний академік НАПН України, професор кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів);

Гагаріна Наталія Павлівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» (м. Кропивницький);

Гарбузенко Лариса Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Стрітьевич Тетяна Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Грім Ірина Віталіївна, студентка IV курсу мистецького факультету Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Малежик Юлія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Грінченко Віктор Григорович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Дубінка Микола Михайлович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Жигора Ірина Валеріївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Завітренко Долорес Жораївна, кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Іліаді Олександр Іванович, доктор філологічних наук, професор кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Калініченко Надія Андріївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри біології та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Кашуба Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Кіндей Леся Григорівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Кічук Надія Василівна, доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету (м. Ізмаїл);

Козир Алла Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, (м. Київ);

Корсікова Катерина Геннадіївна, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків);

Агеєнко Тетяна Анатоліївна, викладач кафедри культурологічних дисциплін та образотворчого мистецтва Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків);

Котелянець Наталка Валеріївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Кравцова Тетяна Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Кривошея Тетяна Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця);

Крижанівська Ольга Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Мага Ірина Миколаївна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, директор Центрального державного архіву зарубіжної україніки (м. Київ);

Мараховська Елеонора Владиславівна, кандидат філософських наук, доцент, старший викладач Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків);

Мартін Аліна Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Нікітіна Олена Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Османова Дарія Михайлівна, магістр, вихователь ДНЗ № 1 «Ясочка» (м. Помічна);

Паньків Ганна Степанівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичного та образотворчого мистецтв Ізмаїльського державного гуманітарного університету (м. Ізмаїл);

Паньків Людмила Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки мистецтва і фортепіанного виконавства факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, (м. Київ);

Пономаренко Людмила Василівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький)

Житков Олександр Анатолійович, доктор історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Пономарьова Галина Федорівна, доктор педагогічних наук, професор, ректор Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків) ;

Степанець Іван Олексійович, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково- педагогічної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків);

Прибора Тетяна Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Радул Ольга Сергіївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Рацул Анатолій Борисович, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини, декан факультету педагогіки та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Нагорна Олена Василівна, асистент кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Репко Інна Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи, професор кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків);

Катречко Анна Сергіївна, культурорганізатор, викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків);

Савченко Наталія Сергіївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Смородський Віталій Ігорович, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків);

Смородська Марина Миколаївна, кандидат мистецтвознавства, викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків);

Стратан-Артишкова Тетяна Борисівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Тарапака Наталія Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського» (м. Кропивницький);

Тіхонова Наталія Георгіївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського» (м. Кропивницький);

Ткаченко Ольга Михайлівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної та початкової

освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Філоненко Оксана Володимирівна, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Цуканова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Черкасов Володимир Федорович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Чжу Пен, аспірант НПУ імені М. П. Драгоманова (м. Київ);

Шевченко Інга Леонідівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва і методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький);

Шевчук Петро Сергійович, аспірант Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ);

Шикиринська Олександра Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця).

ЗМІСТ

Мельничук С. Г. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ А. С. МАКАРЕНКА.....	3
Андросова Н. М. ПРАКТИКО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ	11
Бабаліч В. А. ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ В УМОВАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	13
Баранюк І. Г. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО	17
Борщенко Н. О. ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	22
Бухнієва О. А., Банкул Л. Д. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШКОЛІ.....	24
Ван Ся. ДО ПИТАННЯ ХУДОЖНЬО-ВИКОНАВСЬКОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	27
Васянович Г. П. ЕСТЕТИЧНЕ СПРИЙМАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	29
Гагаріна Н. П. МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНЦІЯ ДОШКІЛЬНИКІВ: ФОРМИ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ	31
Гарбузенко Л. В., Стрітьєвич Т. М. ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	34
Грім І. В., Малезик Ю.М. РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ ЗАСОБАМИ ОРГАНІЧНОГО СТИЛЮ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	38
Грінченко В. Г. З ПРАКТИКИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСТВА У ПОЗАНАВЧАЛЬНІЙ РОБОТІ НА ФАКУЛЬТЕТІ НЕМИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ.....	42
Дубінка М. М. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДОСТІ УСПІХУ ЯК ВАЖЛИВОГО СТИМУЛУ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ	46

Жигора І. В., Завітренко Д. Ж. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я.....	53
Гліаді О. І. ЕТИКА І ПРАГМАТИКА В ШКІЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ДОПЕТРОВСЬКОЇ ДОБИ: СВДЧИТЬ ТЕКСТ.....	58
Калініченко Н. А. ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ НА ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У ШКОЛАХ (60-70-ті РОКИ ХХ СТ.)	62
Кашуба Л. В. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗА ТРВЗ-ТЕХНОЛОГІЄЮ	66
Кіндей Л. Г. ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ПРЕКРАСНОГО НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ	70
Кічук Н. В. ТВОРЧИСТЬ ЯК СВІТОВИЙ БРЕНД СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	73
Козир А. В. ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК КЕРІВНИКА ШКІЛЬНОГО ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ	76
Корсікова К. Г., Агеєнко Т. А. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ В ОНЛАЙН І ОФЛАЙН ФОРМАТІ.....	79
Котелянець Н. В. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ.....	84
Кравцова Т. О. РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	88
Кривошея Т. М. ШЛЯХИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ.....	91
Крижанівська О. І. ДЕРЖАВНА МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КАРТИНИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	96
Мага І. М. АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ ПРО КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	98
Мараховська Е. В. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СІМ'Ї ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	103

Мартін А. М. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО-ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	106
Нікітіна О. О. РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	114
Османова Д. М. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....	116
Паньків Г. С. ПОНЯТТЯ ПРО КРАСУ У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	120
Паньків Л. І. ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНІХ ОРІЄНТАЦІЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ У КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ.....	122
Пономаренко Л. В., Житков О. А. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗА АРИСТОТЕЛЕМ.....	126
Пономарьова Г. Ф., Степанець І. О. РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК ТЕОРЕТИЧНА І ПРАКТИЧНА ПРОБЛЕМА.....	128
Прибора Т. О. ВПЛИВ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ.....	134
Радул О. С. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ В ОСВІТНІХ ПРОГРАМОВИХ ДОКУМЕНТАХ 20-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ.....	138
Рацул А. Б., Нагорна О. В. РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	142
Репко І. П., Катречко А. С. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	145
Савченко Н. С. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ШКОЛЯРІВ.....	150
Смородський В. І., Смородська М. М. ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ.....	154
Стратан-Артишкова Т. Б. РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ В ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРІ.....	160

Тарапака Н. В. ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	164
Тіхонова Н. Г. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ШКОЛИ, СІМ'Ї І ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ (1945–1991 рр.)	172
Ткаченко О. М. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	175
Філоненко О. В. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....	178
Цуканова Н. М. ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ...	180
Черкасов В. Ф. ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ	182
Чжу Пен. МОТИВАЦІЙНИЙ ТРЕНІНГ У ВИКОНАВСЬКІЙ САМОПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	187
Шевченко І. Л. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧАСНИКІВ СТУДЕНТСЬКИХ ВОКАЛЬНИХ АНСАМБЛІВ.....	191
Шевчук П. ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: ОЗНАКИ ІНТЕГРАТИВНОСТІ	194
Шикиринська О. В. РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ.....	197
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	199

**СВІДОЦТВО ПРО ВНЕСЕННЯ СУБ'ЄКТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ
ДО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИДАВЦІВ, ВИГОТІВНИКІВ
І РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ
Серія ДК № 1537 від 22.10.2003 р.**

Підп. до друку 28.05.21. Формат 60×84_{1/16}. Папір офсет.
Друк різнограф. Ум. др. арк.10,09. Тираж 100. Зам. № 9487.

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
25006, Кропивницький, вул. Шевченка, 1
Тел.: (0552) 24-59-84.
Факс.: (0522) 24-85-44.
E-Mail: mails@kspu.kr.ua